

CPT/Inf (2009) 35

Ziņojums Latvijas valdībai

par Eiropas Padomes Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (*CPT*) vizīti

laika posmā no 2007. gada 27. novembra līdz 7. decembrim

Latvijas valdība ir lūgusi publicēt šo ziņojumu un savas atbildes uz to. Valdības atbildes ir izklāstītas *CPT/Inf (2009) 36* dokumentā.

Strasbūra, 2009. gada 15. decembris

SATURA RĀDĪTĀJS

CPT ziņojuma pavadvēstules kopija	5
I. IEVADS	7
A. Vizītes datums un delegācijas sastāvs	7
B. Apmeklētās iestādes	8
C. Apspriedes un sadarbība	9
D. Konvencijas 8. panta 5. punktā minētie neatliekamie konstatējumi	10
II. VIZĪTES LAIKĀ KONSTATĒTIE FAKTI UN IEROSINĀTĀS DARBĪBAS	11
A. Policijas iestādes	11
1. Ievadpiezīmes	11
2. Slikta izturēšanās	11
3. Pamatgarantijas pret sliktu izturēšanos	15
a) Paziņojums par aizturēšanu	15
b) Advokāta pakalpojumu nodrošināšana	16
c) Ārsta palīdzības nodrošināšana	17
d) Informēšana par tiesībām	17
e) Pirmstiesas apcietinājumā esošu ieslodzīto nosūtīšana atpakaļ uz policijas apcietinājuma telpām	18
4. Apstākļi apcietinājuma telpās	19
B. <u>Ieslodzījuma vietas</u>	21
1. Ievadpiezīmes	21
2. Slikta izturēšanās	22
3. Pilngadīgu vīriešu ieslodzījuma apstākļi Jēkabpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā	26
4. Pilngadīgu sievietes ieslodzījuma apstākļi Ilģuciema cietumā	28
5. Nepilngadīgo ieslodzīto stāvoklis Ilģuciema cietumā un Cēsu audzināšanas iestādē	29
6. Uz mūžu notiesāto stāvoklis apmeklētajās ieslodzījuma vietās	31

a) Uz mūžu notiesāto ieslodzījuma bloki Daugavpils un Jelgavas cietumos	31
b) Iļģuciema cietums	36
7. Veselības aprūpe	36
8. Citi jautājumi	42
a) Personāls	42
b) Disciplīna	43
c) Drošības un izmeklēšanas nodaļas	45
d) Saziņa ar ārpasauli	46
e) Sūdzību izskatīšanas kārtība	47
C. Psihiatriskās/sociālās aprūpes iestādes	48
1. Ievadpiezīmes	48
2. Sadzīves apstākļi	49
3. Darbinieki un aprūpe	51
4. Speciālie līdzekļi	54
5. Tiesiskās garantijas	56
a) Pirmreizējās ievietošanas un izrakstīšanas kārtība psihiatriskajā ārstniecības iestādē	56
b) Pirmreizējās ievietošanas un izrakstīšanas kārtība sociālās aprūpes iestādē	59
c) Aizbildnība	60
d) Tiesiskās garantijas psihiatriskajā ārstniecības iestādē	61

I PIELIKUMS

CPT IETEIKUMU, PIEZĪMJU UN INFORMĀCIJAS PIEPRASĪJUMU SARAKSTS ... 63

II PIELIKUMS

DELEGĀCIJAS APMEKLĒTO VALSTS IESTĀŽU, NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU UN SATIKTO CILVĒKU SARAKSTS 77

CPT ziņojuma pavadvēstules kopija

Pēterim Kārlim ELFERTAM,
ārkārtējam un pilnvarotajam vēstniekam
Latvijas pastāvīgajā pārstāvniecībā
Eiropas Padomē
67, allée de la Robertsau
67000 STRASBOURG

Strasbūra, 2008. gada 11. janvāris

Godātais kungs!

Ievērojot Eiropas Konvencijas par spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanu 10. panta 1. punktu, es ar šo pievienoju ziņojumu Latvijas valdībai, kuru pēc vizītes Latvijā laika posmā no 2007. gada 27. novembra līdz 7. decembrim sagatavojusi Eiropas Padomes Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (*CPT*). Ziņojums tika pieņemts *CPT* 65. sanāksmē, kas notika no 2008. gada 3. marta līdz 7. martam.

CPT sniegto ieteikumu, piezīmju un informācijas pieprasījumu saraksts ir pieejams I pielikumā. Saistībā ar minētajiem ieteikumiem *CPT*, ievērojot Konvencijas 10. pantu, lūdz Latvijas iestādes:

- **trīs mēnešu laikā** sniegt pārskatu par pasākumiem, kas veikti 58. un 59. punktā sniegto ieteikumu īstenošanai;
- **sešu mēnešu laikā** sniegt atbildi ar pilnīgu pārskatu par pasākumiem, kas veikti, lai īstenotu visus pārējos ziņojumā sniegtos ieteikumus.

CPT cer, ka Latvijas iestādes iepriekš minētajā sešu mēnešu termiņā sniegs arī informāciju saistībā ar šajā ziņojumā paustajām piezīmēm, kā arī atbildes uz informācijas pieprasījumiem. Ziņojuma 42. punktā pieprasīto informāciju *CPT* vēlētos saņemt **trīs mēnešu laikā**.

Ja atbildes tiek sūtītas latviešu valodā, *CPT* lūdz pievienot to tulkojumu angļu vai franču valodā. Būtu arī ļoti lietderīgi, ja Latvijas iestādes iesniegtu atbilžu kopiju datorlasāmā formā.

Ja Jums rodas jautājumi par *CPT* ziņojumu vai turpmāko procedūru, esmu Jūsu rīcībā.

Ar cieņu,

Mauro Palma,
Eiropas Padomes Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai priekšsēdētājs

---

I. IEVADS

A. Vizītes datums un delegācijas sastāvs

1. Ievērojot Eiropas Konvencijas par spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanu (turpmāk tekstā "Konvencija") 7. pantu, laikā posmā no 2007. gada 27. novembra līdz 7. decembrim CPT delegācija bija vizītē Latvijā. Šī vizīte bija daļa no CPT periodisko vizīšu 2007. gada programmas un ceturrtā komitejas¹ vizīte Latvijā.

2. Vizītē piedalījās šādi CPT locekļi:

- delegācijas vadītāja Renāte KIKERE [*Renate KICKER*];
- Alešs BUTALA [*Aleš BUTALA*];
- Marija DEFINĪ GOJANOVIČA [*Marija DEFINIS GOJANOVIĆ*];
- Latifs HUSEINOVŠ [Latif *HÜSEYNOV*];
- Georgs TUGUŠI [*George TUGUSHI*].

Atbalstu delegācijai sniedza CPT sekretariāts – Mihaels NOIRAUTERS [*Michael NEURAUTER*] (struktūrvienības vadītājs), Elvins ALIJEVS [*Elvin ALIYEV*] un Kristians BARTOLINS [*Kristian BARTHOLIN*], un delegācijai palīdzēja:

- Tiesu medicīnas universitātes institūta Ženēvā, Šveicē bijušais direktors, tiesu medicīnas doktors un psihiatrs Timotijs HĀRDINGS [*Timothy HARDING*] (eksperts);
- Skotijas ieslodzījuma vietu veselības aprūpes dienesta bijušais vadītājs, medicīnas doktors Alans Mičels [*Alan MITCHELL*], Apvienotā Karaliste (eksperts);
- Juris BALDUNČIKS (tulks);
- Ieva VIZULE (tulks);
- Ingūna BEĶERE (tulks);
- Viktors FREIBERGS (tulks);
- Ilze NORVELE (tulks);
- Ligita PUDŽA (tulks).

---

¹ Pirmās divas periodiskās vizītes Latvijā notika 1999. un 2002. gadā. CPT 2004. gadā veica arī *ad hoc* vizīti. Vizīšu ziņojumi un ar tiem saistītās valdības atbildes ir publicētas šādos dokumentos – CPT/Inf (2001) 27 un 28 (1999. gada vizīte), CPT/Inf (2005) 8 un 9 (2002. vizīte) un CPT/Inf (2008) 15 un 16 (2004. vizīte).

B. Apmeklētās iestādes

3. Delegācija apmeklēja šādas iestādes:

Iekšlietu ministrijas pakļautībā esošās iestādes:

- Cēsu rajona policijas pārvalde;
- Cēsu pašvaldības policijas iecirknis;
- Daugavpils pilsētas un rajona policijas pārvalde;
- Daugavpils pašvaldības policijas iecirknis;
- Jēkabpils rajona policijas pārvalde;
- Jelgavas pilsētas un rajona policijas pārvalde;
- Limbažu rajona policijas pārvalde;
- Preiļu rajona policijas pārvalde;
- Siguldas pašvaldības policijas iecirknis;
- Valsts policijas Siguldas iecirknis;

Tieslietu ministrijas pakļautībā esošās iestādes:

- Cēsu audzināšanas iestāde nepilngadīgajiem;
- Daugavpils cietums (uz mūžu notiesāto ieslodzījuma bloks);
- Ilģuciema sieviešu cietums;
- Jēkabpils cietums;
- Jelgavas cietums (uz mūžu notiesāto ieslodzījuma bloks);
- Rīgas Centrālcietums;

Veselības ministrijas pakļautībā esošās iestādes:

- Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca;

Labklājības ministrijas pakļautībā esošās iestādes:

- Sociālās aprūpes centrs "Krastiņi".

C. Apspriedes un sadarbība

4. Vizītes laikā delegācija tikās ar tieslietu ministru Gaidi BĒRZIŅU, labklājības ministri Ivetu PURNI, Iekšlietu ministrijas valsts sekretāru Aivaru STRAUMI, Latvijas Ieslodzījumu vietu pārvaldes priekšnieku Visvaldi PUĶĪTI, Veselības ministrijas valsts sekretāra vietnieku Juri BUNDULI, kā arī ar citām iesaistīto ministriju augstākajām amatpersonām. Delegācijai tikās arī ar Latvijas tiesībsargu Romānu APSĪTI un *CPT* kompetences jomā darbojošos nevalstisko organizāciju pārstāvjiem.

Delegācijas apmeklēto iestāžu, nevalstisko organizāciju un satikto cilvēku saraksts ir sniegts šā ziņojuma II pielikumā.

5. Sadarbības līmenis, ko delegācijai vizītes laikā nodrošināja gan ministrijas līmeņa iestādes, gan apmeklēto iestāžu darbinieki, kopumā bija labs. Izņemot vienu gadījumu, delegācija varēja ātri piekļūt visām apmeklētajām vietām (tostarp vietām, kuru apmeklējums iepriekš netika paziņots), tai tika nodrošināta darbam nepieciešamā informācija, ka arī iespēja vienatnē runāt ar brīvības atņemšanas vietās ieslodzītajām personām.

Tomēr, lai iekļūtu Daugavpils pašvaldības policijas iecirknī, delegācijai bija jāgaida aptuveni 40 minūtes. Acīmredzot centrālās iestādes nebija informējušas šā policijas iecirkņa vadību par komitejas pilnvarām un tiesībām. ***CPT cer, ka saistībā ar turpmākām vizītēm tiks veikti papildu pasākumi, lai nodrošinātu, ka visas attiecīgās iestādes, tostarp pašvaldības policijas dienesti, saņem sīku informāciju par komitejas pilnvarām un šo iestāžu pienākumiem pret delegācijām.***

Turklāt Jēkabpils cietumā delegācija gan no ieslodzītajiem, gan no cietuma darbiniekiem uzzināja, ka cietuma vadība viņus ir brīdinājusi neatklāt delegācijai visu patiesību. Tas ir Eiropas Konvencijā par spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanu noteiktā sadarbības principa smags pārkāpums.

6. Valstu un *CPT* savstarpējās sadarbības princips attiecas arī uz citām jomām, ne tikai uz delegācijas darba atvieglināšanu. Šajā saistībā *CPT* ļoti satrauc niecīgais progress, kas ir sasniegts daudzu to būtisko ieteikumu īstenošanā, kurus komiteja sniedza pēc iepriekšējām vizītēm Latvijā (jo īpaši attiecībā uz pamatgarantijām pret sliktu policijas izturēšanos, ieslodzījuma apstākļiem un drošības pasākumiem, kas tiek piemēroti uz mūžu notiesātajiem ieslodzītajiem, nodarbību ārpus kameras trūkumu pirmstiesas apcietinājumā esošajiem ieslodzītajiem un uz aizliegumu soda izolatoros ievietotajiem ieslodzītajiem pastaigāties svaigā gaisā). Jāpiemin arī Latvijas iestāžu neapmierinošā rīcība, reaģējot uz *CPT* neatliekamo konstatējumu attiecībā uz Cēsu audzināšanas iestādes pirmstiesas apcietinājuma bloku (sk. 7. un 58. punktu).

D. Konvencijas 8. panta 5. punktā minētie neatliekamie konstatējumi

7. Vizītes noslēguma sanāksmē 2007. gada 7. decembrī *CPT* delegācija saskaņā ar Konvencijas 8. panta 5. punktu paziņoja četrus neatliekamus konstatējumus.

Pirmais neatliekamais konstatējums attiecās uz četrām uz mūžu ieslodzītām personām, kuru smagais veselības stāvoklis nosaka attiecīgo iestāžu steidzamas rīcības nepieciešamību (izpildes termiņš – viens mēnesis)².

---

² Papildu informācija par šiem gadījumiem tika iesniegta sanāksmes ar Tieslietu ministriju beigās.

Otrais neatliekamais konstatējums ir saistīts ar Jēkabpils cietumu, kurā delegācijai radās skaidrs iespaids, ka darbinieku sliktas izturēšanās gadījumu smaguma un biežuma un starp ieslodzītajiem pastāvošās vardarbības augstā līmeņa dēļ šajā ieslodzījuma vietā nav iespējams nodrošināt ieslodzītajiem drošu vidi. Delegācija pieprasīja Latvijas iestādēm sākt pilnīgu un padziļinātu neatkarīgu izmeklēšanu attiecībā uz Jēkabpils cietuma darbību (izpildes termiņš – divi mēneši).

Trešais neatliekamais konstatējums attiecās uz atbaidošajiem ieslodzījuma apstākļiem Cēsu audzināšanas iestādes pirmstiesas apcietinājuma blokā. Delegācija pieprasīja Latvijas iestādēm pārtraukt visa pirmstiesas apcietinājuma bloka (arī karantīnas kameras un soda izolatoru) darbību (izpildes termiņš – divi mēneši).

Ceturtais neatliekamais konstatējums bija saistīts ar aizliegumu pastaigāties svaigā gaisā tiem pilngadīgajiem ieslodzītajiem, kuri ir disciplināri sodīti ar ieslodzījumu vienieslodzījuma kamerā. Delegācija aicināja Latvijas iestādes veikt atbilstīgus pasākumus, lai visās ieslodzījuma vietās nodrošinātu, ka soda izolatoros ievietotajiem ieslodzītajiem tiek piešķirta vismaz viena stunda dienā pastaigai svaigā gaisā (izpildes termiņš – divi mēneši).

Iepriekš minētos konstatējumus *CPT* izpildsekretārs apstiprināja savā 2007. gada 21. decembra vēstulē.

8. Latvijas iestādes 2008. gada 18. janvāra un 27. februāra vēstulēs izklāstīja viedokli attiecībā uz jautājumiem, kurus delegācija bija ierosinājusi vizītes noslēgumā, tostarp attiecībā uz iepriekš minētajiem konstatējumiem. Šī informācija ir ņemta vērā attiecīgajās ziņojuma sadaļās.

II. VIZĪTES LAIKĀ KONSTATĒTIE FAKTI UN IEROSINĀTĀS DARBĪBAS

A. Policijas iestādes

1. Ievadpiezīmes

9. Pēc jaunā Kriminālprocesa likuma (KPL) stāšanās spēkā 2005. gada 1. oktobrī atsevišķas pārmaiņas ir notikušas tiesiskajā regulējumā par tādu personu aizturēšanu, attiecībā uz kurām pastāv pieņēmums par noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu. Proti, bez tiesneša lēmuma policija šādas personas nevar aizturēt ilgāk par 48 stundām (iepriekšējo 72 stundu vietā)³.

Jau iepriekšējās *CPT* vizītēs tika konstatēts, ka pirmstiesas apcietinājumā esošos ieslodzītos un notiesātos ieslodzītos no ieslodzījuma vietas var nosūtīt atpakaļ uz policijas iestādi, ja tiek uzskatīts, ka tas ir vajadzīgs izmeklēšanas nolūkā. Attiecībā uz šādiem gadījumiem Latvijas tiesību aktos nav noteikti konkrēti laika ierobežojumi (sk. 29. punktu).

Attiecībā uz administratīvu aizturēšanu Likumā par policiju un Administratīvo pārkāpumu kodeksā noteikti dažādi iemesli, pamatojoties uz kuriem policija var aizturēt personas, piemēram, personas identitātes noskaidrošana vai sabiedriskās drošības, kārtības, veselības vai morāles interešu aizsardzība (policija var aizturēt personu uz laiku līdz trīs stundām), vai persona alkohola vai narkotisko vielu intoksikācijas ietekmē apdraud sevi vai citas personas (uz laiku līdz divpadsmit stundām). Policijas apcietinājuma telpas tiek izmantotas arī tādu personu aizturēšanai, kuras izdarījušas administratīvu pārkāpumu un ir sodītas ar arestu (uz laiku līdz 15 diennaktīm)⁴.

Pēc pēdējās vizītes ir pieņemts jauns Aizturēto personu turēšanas kārtības likums, kurā iekļauti īpaši noteikumi attiecībā uz aizturēto sadzīves apstākļiem un veselības aprūpes nodrošināšanu⁵ (sk. arī 26. punktu).

2. Slikta izturēšanās

10. Vizītes laikā *CPT* intervēja daudzas personas, kuras atradās vai nesen bija atradušās policijas iestādē. Lielākā daļa no šīm personām norādīja, ka policijas darbinieki pret tām ir izturējušies labi. Kopumā šķiet, ka stāvoklis šajā jomā uzlabojas un policijas sliktas izturēšanās gadījumu biežums un smagums ir samazinājies salīdzinājumā ar *CPT* konstatējumiem iepriekšējās Latvijas vizītēs.

11. Tomēr *CPT* delegācijas savāktā informācija iepriekš minēto pieņēmumu neapstiprina pilnīgi. Delegācija saņēma vairākas ticamas sūdzības par nesen notikušiem gadījumiem, kad policija bija fiziski ietekmējusi personas, un atsevišķos gadījumos tā ir bijusi spēcīga fiziska ietekmēšana (piemēram, žņaugšana ar rokām, piekaušana u. c.). Lai gan lielākajā daļā sūdzību tika norādīts, ka slikta izturēšanās notikusi aizturēšanas laikā vai uzreiz pēc aizturēšanas, dažās sūdzībās minēta slikta izturēšanās policijas veiktās nopratināšanas laikā. Dažos gadījumos delegācijā ietilpstošie mediķi paši varēja novērtēt miesas bojājumus, kas atbilda sūdzībās sniegtajiem apgalvojumiem.

---

³ KPL 263. pants.

⁴ Administratīvo pārkāpumu kodeksa 31. pants.

⁵ Šis likums attiecas gan uz personām, kuras tiek turētas policijas apcietinājuma telpā saskaņā ar Kriminālprocesa likumu, gan uz administratīvi aizturētajām un arestētajām personām.

Dažas intervētās personas apgalvoja, ka viņas ir bijušas pakļautas psiholoģiskam spiedienam (piemēram, draudi par fizisku izrēķināšanos vai par aizturētās personas ģimenes locekļu aizturēšanu) vai vārdiskam aizskārumam.

12. Ņemot vērā iepriekš minēto, **CPT aicina Latvijas iestādes pastiprināt cīņu pret policijas īstenotu sliktu izturēšanos. Komiteja iesaka regulāri atgādināt policijas darbiniekiem, ka neviens no sliktas izturēšanās veidiem (tostarp vārdisks aizskārumš) pret personām, kurām atņemta brīvība, nav pieņemams un ka šāda izturēšanās tiks bargi sodīta. Policijas darbiniekiem ir jāatgādina, ka aizturēšanā nedrīkst izmantot pārmērīgu spēku un ka pēc aizturēšanas, kad personas ir nonākušas policijas kontrolē, šo personu sišanai nav attaisnojuma.**

Policijas darbinieki arī ir jāapmāca novērst un maksimāli samazināt vardarbību aizturēšanas laikā. Ja tomēr spēka piemērošana ir nepieciešama, policijas darbiniekiem ir jāspēj izmantot tādus profesionālus paņēmienus, ar ko tiek maksimāli samazināts risks nodarīt kaitējumu personām, kuras tie cenšas aizturēt.

13. Lai novērstu policijas darbinieku sliktu izturēšanos, ir jāveic arī citi efektīvi pasākumi, piemēram, jānodrošina, ka kompetentās iestādes rūpīgi izskata visas saņemtās sūdzības par šādiem sliktas izturēšanās gadījumiem un attiecīgos gadījumos piespriež atbilstīgu sodu. Šādai rīcībai būtu ļoti spēcīga profilaktiska iedarbība. Ja šīs iestādes efektīvi nereaģēs uz saņemtajām sūdzībām, tie tiesībaizsardzības iestāžu darbinieki, kuri ir noskaņoti slikti izturēties pret aizturētajām personām, ātri vien sapratīs, ka viņi var nesodīti turpināt šādu praksi.

14. Lai noskaidrotu Valsts policijas Iekšējās drošības biroja (IDB)⁶ veiktos pasākumus sliktas izturēšanās apkarošanas jomā, delegācijas izskatīja vairākus individuālus gadījumus, kad Rīgas Centrālcietumā tika ievesti ieslodzītie ar redzamiem miesas bojājumiem, kuri norādīja, ka šos miesas bojājumus viņiem ir nodarījusi policija. Lai novērtētu šos gadījumus, delegācija izskatīja attiecīgos izmeklēšanas dokumentus (tostarp Rīgas Centrālcietuma medicīnas darbinieku sagatavoto medicīnisko dokumentāciju) un apspriedās ar Rīgas Centrālcietuma izmeklēšanas nodaļas vadītāju un arī ar IDB darbiniekiem. Šajā saistībā īpaša uzmanība ir jāpievērš turpmāk izklāstītajiem gadījumiem.

1. gadījums

V. M. kungs tika uzņemts Rīgas Centrālcietumā 2007. gada 18. maijā. Pirmreizējā medicīniskajā pārbaudē tika konstatēti dažādi miesas bojājumi (proti, sasitumi zem abām acīm un uz pieres) un sagatavots medicīniskais ziņojums. Ieslodzījuma vietas izmeklēšanas nodaļas darbinieks 2007. gada 23. maijā saņēma iesniegumu, kurā V. M. apgalvoja, ka policijas darbinieki Rīgā pret viņu ir slikti izturējušies. Ziņojums kopā ar ieslodzītā iesniegumu 2007. gada 24. maijā no Rīgas Centrālcietuma tika nosūtīts Rīgas policijas pārvaldei. Lieta tika pārsūtīta IDB, taču neilgi pēc tam IDB to nosūtīja atpakaļ Rīgas policijas pārvaldei lietas apstākļu sīkākai noskaidrošanai. Rīgas policijas pārvalde 2007. gada 6. jūnijā pārsūtīja vēstuli Rīgas Centrālcietumam, informējot iestādes vadību par to, ka izmeklēšanā konstatēts, ka sūdzība ir nepamatota un ka miesas bojājumi gūti nejauši, proti, "nokrītot no velosipēda". Pamatojoties uz šo informāciju, tika nolemts neierosināt kriminālizmeklēšanu.

---

⁶ IDB tika izveidots 2003. gadā, un cita starpā tā kompetencē ietilpst sūdzību par policijas īstenotu sliktu izturēšanos izmeklēšana. Birojs ir autonoma policijas struktūrvienība, un tas darbojas Valsts policijas priekšnieka tiešā pakļautībā.

---

2. gadījums

Rīgas Centrālcietumā 2007. gada 10. septembrī tika uzņemts A. V. kungs, kurš apgalvoja, ka viņa aizturēšanas laikā 2007. gada 5. septembrī Olaines policijas iecirkņa policijas darbinieki pret viņu ir slikti izturējušies. Proti, A. V. apgalvoja, ka ir saņēmis sitienus ar ieroci pa galvu un gāzts zemē, kas izraisījis samaņas zaudēšanu. Saskaņā ar A. V. apgalvojumiem viņš tika nosūtīts uz slimnīcu Rīgā, un tur viņam konstatēja "smadzeņu satricinājumu". Rīgas Centrālcietums šo lietu 2007. gada 10. septembrī pārsūtīja IDB (pievienojot cietuma ārsta medicīnisko ziņojumu un ieslodzītā iesniegumu cietuma izmeklēšanas nodaļai). IDB 2007. gada 17. septembrī nosūtīja vēstuli Rīgas reģiona policijas pārvaldei, pieprasot noskaidrot aizturēšanas apstākļus. Šajā saistībā tika saņemti divu aizturēšanā iesaistīto policijas darbinieku paskaidrojumi. Rīgas reģiona policijas pārvalde 2007. gada 19. oktobrī informēja IDB par to, ka noziedzīga nodarījuma pazīmes nav konstatētas. Pamatojoties uz saņemto informāciju, IDB nolēma nesākt kriminālizmeklēšanu (šā lēmuma kopija tika nosūtīta arī Ģenerālprokuratūrai). Rīgas reģiona policijas pārvalde 2007. gada 22. oktobrī nosūtīja vēstuli Rīgas Centrālcietumam, norādot, ka "izmeklēšanā tika konstatēts, ka aizturētais pakritis bēgšanas mēģinājuma laikā", sūdzībā paustie apgalvojumi ir nepatiesi un ka tādēļ krimināllieta nav ierosināta. IDB 2007. gada 25. oktobrī nosūtīja vēstuli sūdzības iesniedzējam, informējot viņu par lēmumu neierosināt krimināllieta, jo "apstrīdētajā policijas rīcībā nav konstatētas noziedzīga nodarījuma pazīmes", kā arī par iespēju apstrīdēt šo lēmumu desmit dienu laikā Ģenerālprokuratūrā.

15. Delegācijas satiktie IDB darbinieki norādīja, ka pirms lēmuma par kriminālizmeklēšanas sākšanu pieņemšanas IDB un vietējās policijas vienības parasti veic ar sūdzību un apgalvojumiem saistīto apstākļu iepriekšēju "noskaidrošanu". Nereti IDB pārsūta saņemto sūdzību/apgalvojumus vietējai policijas vienībai būtisko faktu noskaidrošanas nolūkā. Šāda prakse jo īpaši tika konstatēta gadījumos, kad policijas darbinieki strādāja Rīgas pilsētas vai reģiona policijas pārvaldēs ietilpstošās policijas vienībās. Vietējās policijas vienības apkopo to rīcībā esošo informāciju, pieprasa papildu informāciju (piemēram, gadījumā iesaistīto policijas darbinieku paskaidrojumus) un sagatavo nosūtīšanai IDB rakstisku ziņojumu ar saviem konstatējumiem un secinājumiem; policijas vienības arī mēdz nosūtīt IDB tikai īsu vēstuli, kurā norādīts, ka nav pamata sākt kriminālizmeklēšanu. Vietējo policijas iestāžu savāktā dokumentācija parasti netiek pārsūtīta IDB, ja vien IDB to skaidri nepieprasa. Parasti IDB pārbauda tikai to, vai vietējās policijas vienības ir ievērojušas formālās prasības, un lemj par kriminālizmeklēšanas sākšanu (pamatojoties uz vietējo policijas iestāžu savāktu informāciju).

CPT uzskata, ka šāda prakse būtiski vājina izmeklēšanas neatkarību un objektivitāti. Visas izmeklēšanas darbības (iepriekšēja apstākļu "noskaidrošana" un kriminālizmeklēšana) ir jāveic vienīgi IDB izmeklētājiem, nevis policijas darbiniekiem no citām policijas vienībām, kuri var būt saistīti ar gadījumā iesaistītajiem policijas darbiniekiem.

16. *CPT* ar bažām konstatēja, ka abos iepriekš izklāstītajos gadījumos pirms lēmuma par kriminālizmeklēšanas sākšanu pieņemšanas iepriekšēja apstākļu "noskaidrošana" tika veikta bez sūdzības iesniedzēja iesaistīšanas. Tādējādi šis procedūras posms tika īstenots bez "cietušā" uzklauššanas un netika ievērots "*audiatur et altera pars*" princips. "Cietušā" līdzdalība ir ierobežota līdz (rakstiskas) sūdzības vai iesnieguma iesniegšanai, kad viņš ierodas ieslodzījuma vietā. Tāpēc šī procedūra neatbilst rūpības principam.

17. Nevienā no iepriekš izklāstītajiem gadījumiem netika veikta tiesu medicīniskā ekspertīze. Šajā saistībā IDB darbinieki apstiprināja delegācijai to, ka saskaņā ar jauno Kriminālprocesa

---

likumu (193. pants) tiesu ekspertīzi (tāpat kā citas ekspertu pārbaudes) var veikt tikai pēc krimināllietas ierosināšanas.

Delegācija tika informēta, ka praksē no sūdzības iesniegšanas brīža līdz kriminālizmeklēšanas sākšanai var aizritēt pat viens mēnesis. Pašsaprotami, ka šādā gadījumā kriminālizmeklēšanas sākšanas brīdī miesas bojājumu pārbaude (un miesas bojājumu iespējamo cēloņu novērtēšana) tiesu ekspertīzē var būt novēlota vai pat nokavēta, jo tie jau var būt sadzijuši un kļuvuši nesaskatāmi. Tādējādi var zust svarīgi pierādījumi un pastāv iespēja, ka lēmums par kriminālprocesa sākšanu tiek pieņemts, pamatojoties uz nepilnīgu informāciju. Līdz ar to nav iespējams nodrošināt ātru un rūpīgu izmeklēšanu.

18. IDB lēmumi par kriminālprocesa nesākšanu vienmēr tiek iesniegti apstiprināšanai Ģenerālprokuratūrā. Turklāt šie lēmumi tiek paziņoti sūdzības iesniedzējam ar standarta vēstules starpniecību, kurā norādīti vienīgi attiecīgie Kriminālprocesa likuma panti un lēmums par kriminālizmeklēšanas nesākšanu netiek paskaidrots pēc būtības. Šādus lēmumus ir iespējams apstrīdēt. Tomēr praksē lēmuma apstrīdēšana ir apgrūtināta vai pat neiespējama, jo sūdzības iesniedzējam nav zināmi iemesli, pamatojoties uz kuriem lēmums ir pieņemts. Šāda situācija ir kļajš tiesību uz efektīvu pārsūdzību pārkāpums.

19. Var secināt, ka sūdzību par policijas sliktu izturēšanos (pamatojoties uz ko var sākt kriminālprocesu) izskatīšanas kārtība nav uzskatāma par efektīvu. **CPT iesaka Latvijas iestādēm rūpīgi pārskatīt šīs procedūras, ņemot vērā iepriekšējās piezīmes, un vajadzības gadījumā veikt atbilstīgus grozījumus attiecīgajās tiesību normās.**

Jo īpaši ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka vienmēr, kad aizturētai personai ir miesas bojājumi, kuri atbilst tās apgalvojumiem par sliktu izturēšanos:

- par to nekavējoties tiek informēts attiecīgais prokurors;
- nekavējoties tiek veikta tiesu medicīniskā ekspertīze.

20. CPT uzskata, ka, lai sūdzību par policijas sliktu izturēšanos izmeklēšana būtu efektīva, sūdzību izskatīšanas procesam ir jābūt ne tikai neatkarīgam un objektīvam, bet arī *uzskatītam par neatkarīgu un objektīvu*. Šajā saistībā komiteja uzskata, ka izmeklēšanas darbu būtu vēlams uzticēt no policijas pilnīgi neatkarīgai iestādei. **CPT vēlētos uzzināt Latvijas iestāžu viedokli šajā jautājumā.**

3. Pamatgarantijas pret sliktu izturēšanos

21. CPT vēlas atgādināt, ka no aizturēšanas brīža ir jāievēro trīs personas pamattiesības (tiesības informēt tuvinieku vai kādu trešo personu pēc personas izvēles par radušos situāciju, tiesības uz advokātu un tiesības uz ārsta apmeklējumu). Turklāt aizturētā persona ir skaidri un personai saprotamā valodā nekavējoties jāinformē par visām tās tiesībām, tostarp par iepriekš minētajām tiesībām.

Šīs garantijas ir jānodrošina ne tikai personām, kuras policija ir aizturējusi saistībā ar noziedzīgu nodarījumu vai administratīvu pārkāpumu, bet arī tām personām, kuras aizturētas, pamatojoties uz ārvalstniekiem piemērojamiem tiesību aktiem, un personām, kurām jāpaliek policijas iestādē citu iemeslu dēļ (piemēram, kā lieciniekiem vai identifikācijas veikšanas nolūkā).

---

a) Paziņojums par aizturēšanu

22. Saskaņā ar KPL 62. un 63. pantu aizturētajai personai ir tiesības pieprasīt, lai "faktiskās aizturēšanas brīdī" par aizturēšanu tiek paziņots personas tuviniekam, mācību iestādei vai darba devējam. Tiesības uz paziņošanu ir noteiktas arī Administratīvo pārkāpumu kodeksā (APK)⁷.

Tomēr arī šajā vizītē ir konstatēts, ka šīs tiesības persona var praktiski izmantot tikai pēc aizturēšanas protokola sastādīšanas, nevis aizturēšanas brīdī. Turklāt vairākas aizturētās personas apgalvoja, ka policijas darbinieki tām ir lieguši izmantot šīs tiesības pat 24 stundas. CPT ir norūpējies arī par to, ka šajā saistībā ne vienmēr tiek ievēroti nepilngadīgajiem piemērojamie īpašie noteikumi (proti, policijas pienākums nekavējoties informēt vecākus/likumīgo pārstāvi).

CPT aicina Latvijas iestādes nodrošināt, ka praksē visām policijas aizturētajām personām no to aizturēšanas brīža ir pilnīgi pieejamas tiesības uz aizturēšanas paziņošanu.

b) Advokāta pakalpojumu nodrošināšana

23. Jaunajā Kriminālprocesa likumā personām, kuras policija ir aizturējusi, pamatojoties uz pieņēmumu, ka šīs personas ir izdarījušas noziedzīgu nodarījumu, ir garantētas tiesības "nekavējoties"⁸ saņemt advokāta pakalpojumus. Attiecīgajās tiesību normās ir noteiktas arī aizturētās personas tiesības uz advokāta klātbūtni nopratināšanas laikā un tiesības vienatnē apspriesties ar advokātu⁹. Dažos gadījumos advokāta klātbūtne ir obligāta, jo īpaši, ja aizturētā persona ir nepilngadīga vai ar garīgās attīstības traucējumiem¹⁰.

24. Informācija, kas tika savākta 2007. gada vizītē, liecina par to, ka aizturētajām personām, kamēr tās atradās policijas iestādē, advokāta pakalpojumi (arī oficiālās nopratināšanas laikā) parasti tiek piedāvāti.

Tomēr nopietnas bažas rada tas, ka saskaņā ar deleģācijas aptaujāto policijas darbinieku un aizturēto personu sniegto informāciju aizturētās personas (tostarp nepilngadīgas personas) pirms oficiālu liecību sniegšanas (advokāta klātbūtnē) nereti tiek nopratinātas neoficiāli, bez advokāta klātbūtnes. Viens policijas darbinieks atzina deleģācijai, ka viņa personīgajā pieredzē apmēram 50 % gadījumu atzīšanās tiek iegūta šādā neoficiālā nopratināšanā. Šāda situācija ir nepieņemama.

CPT aicina Latvijas iestādes veikt atbilstīgus pasākumus, lai nodrošinātu, ka visām personām, kurām jāpaliek policijas iestādē, tiesības izmantot advokāta pakalpojumus tiek piešķirtas no to aizturēšanas brīža.

25. Kopš vizītes 2004. gadā ir notikušas vairākas ar juridisko palīdzību saistītas pozitīvas pārmaiņas. Proti, Kriminālprocesa likumā skaidri noteikts, ka maznodrošinātajām personām ir tiesības saņemt bezmaksas juridisko palīdzību no to aizturēšanas brīža, un 2005. gada 1. jūnijā ir stājies spēkā Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likums.

---

⁷ APK 253. pantā noteikts, ka "pēc personas lūguma, kura aizturēta par administratīvo pārkāpumu, par tās atrašanās vietu paziņo radniekiem, darba vai mācību vietas administrācijai".

⁸ KPL 63. panta 1. daļas 1. punkts.

⁹ KPL 63. panta 1. daļas 4. un 10. punkts.

¹⁰ KPL 83. pants.

Tomēr arī šajā vizītē tika saņemtas vairākas sūdzības par to, ka advokāti nav tikušies ar aizturētajām personām līdz pat pirmajai tiesas sēdei.

Sadarbībā ar Zvērinātu advokātu padomi ir jāveic atbilstīgi pasākumi, lai nodrošinātu bezmaksas juridiskās pārstāvības sistēmas efektivitāti visā kriminālprocesā, tostarp tā sākumposmā policijas iestādē.

c) Ārsta palīdzības nodrošināšana

26. *CPT* atzinīgi vērtē to, ka nesen pieņemtajā Aizturēto personu turēšanas kārtības likumā ir iekļauti īpaši noteikumi attiecībā uz aizturēto personu tiesībām saņemt ārsta palīdzību. Likuma 9. pantā noteikts, ka aizturētajām personām bez maksas garantē "neatliekamo medicīnisko palīdzību, kā arī palīdzību traumām, akūtu saslimšanu vai hronisku slimību saasinājuma gadījumos". Turklāt aizturētajām personām ir tiesības par maksu pieaicināt ārstu pēc savas izvēles konsultācijas saņemšanai.

Tomēr vairākas aizturētās personas norādīja delegācijai, ka policijas darbinieki atteicās izsaukt ārstu, lai gan bija saņēmuši skaidru lūgumu to darīt.

***CPT* iesaka veikt atbilstīgus pasākumus, lai nodrošinātu, ka ārstam nekavējoties tiek paziņoti visi aizturēto personu lūgumi nodrošināt vizīti pie ārsta; policijas darbinieki nedrīkst vērtēt šādu lūgumu pamatotību.**

27. Delegācijas savāktā informācija liecina par to, ka medicīnisko datu konfidencialitātes jomā joprojām pastāv neapmierinoša situācija. Gadījumos, kad aizturētai personai tika nodrošināta ārsta konsultācija un apskate, šī apskate bieži vien notika policijas darbinieka klātbūtnē. Turklāt policijas darbiniekiem nereti bija pieejami policijas apcietinājuma telpās glabātie medicīniskie dati (reģistrēti tā dēvētajā "sanitārajā grāmatā").

***CPT* aicina Latvijas iestādes veikt atbilstīgus pasākumus, lai nodrošinātu, ka policijas apcietinājuma telpās turēto personu medicīniskās apskates vienmēr tiek veiktas ārpus policijas darbinieku dzirdamības robežas un – ja vien ārsts konkrētajā gadījumā tam neiebilst – arī redzesloka. Ir jāveic arī atbilstīgi pasākumi, lai nodrošinātu, ka visās Latvijas policijas iestādēs tiek pilnīgi ievērota medicīnisko datu konfidencialitāte.**

d) Informēšana par tiesībām

28. Lielas bažas rada tas, ka neatkarīgi no ieteikumiem, ko komiteja ir atkārtoti sniegusi kopš 1999. gada, apmeklētajās policijas iestādēs netika nodrošinātas veidlapas ar informāciju par aizturēto personu pamattiesībām.

Praksē aizturētās personas tiek informētas par to tiesībām aizturēšanas protokola sastādīšanas brīdī. Šajā brīdī noteikta informācija (piemēram, par informāciju par tiesībām uz paziņošanu un tiesībām uz advokāta pakalpojumiem) ir nodrošināta arī rakstiski¹¹. Informācija par tiesībām uz ārsta palīdzību un par nepilngadīgo tiesiskajām garantijām netiek sniegta rakstiski.

---

¹¹ Parasti aizturētajai personai tiek izsniegta izdrukā ar attiecīgajiem tiesību aktu noteikumiem.

CPT aicina Latvijas iestādes nekavējoties nodrošināt, ka visas policijas aizturētās personas neatkarīgi no to aizturēšanas iemesla par savām pamattiesībām tiek izsmeltoši informētas jau aizturēšanas brīdī (tas ir, brīdī, kad personas ir spiestas palikt policijas iestādē). Tas ir jānodrošina, aizturēšanas brīdī mutiski sniedzot skaidru informāciju un iespējami laicīgi (tas ir, uzreiz pēc personas pirmreizējās ievēšanas policijas telpās) papildinot šo informāciju ar rakstisku veidlapu, kura pieejama vairākās valodās un kurā saprotami izklāstītas aizturētās personas tiesības.

Turklāt ir īpaši rūpīgi jānodrošina, ka aizturētās personas patiešām spēj saprast savas tiesības; policijas darbinieku pienākums ir par to pārliecināties.

e) Pirmstiesas apcietinājumā esošu ieslodzīto nosūtīšana atpakaļ uz policijas apcietinājuma telpām

29. CPT ir atkārtoti paudusi bažas par pirmstiesas apcietinājumā esošu ieslodzīto nosūtīšanu atpakaļ uz policijas apcietinājuma telpām "procesuālo darbību veikšanai"¹².

Atbildot uz ziņojumu par vizīti 2004. gadā, Latvijas iestādes norāda, ka Valsts policijas priekšnieks 2005. gada maijā ir izdevis apkārtrakstu, kurā cita starpā ir noteikts, ka "personu pārvietošana no apcietinājuma vietām izmeklēšanas cietumos uz īslaicīgās aizturēšanas izolatoriem ir atļauta vienīgi tad, ja nav iespējams rīkoties citādi".

Tomēr 2007. gada vizītē tika konstatēts, ka kopš pirmās vizītes 1999. gadā situācija nav mainījusies. Proti, ieslodzīto nosūtīšana atpakaļ uz policijas apcietinājuma telpām (dažreiz uz laiku, ilgāku par vienu mēnesi) joprojām bija visā valstī ļoti izplatīta prakse. Diemžēl jāatzīst, ka ar iepriekš minēto apkārtrakstu vēlamā ietekme nebija panākta. Turklāt joprojām šādas pārvešanas var īstenot, pamatojoties vienīgi uz policijas izmeklētāju lēmumu.

CPT aicina Latvijas iestādes veikt atbilstīgus pasākumus, tostarp likumdošanas pasākumus, lai nodrošinātu, ka ieslodzīto nosūtīšana atpakaļ uz policijas apcietinājuma telpām tiek veikta, pamatojoties uz prokurora vai tiesneša skaidru atļauju.

No sliktas izturēšanās novēršanas viedokļa, vienlaikus ņemot vērā arī ārkārtīgi sliktos apstākļus, kas pastāv atsevišķās policijas apcietinājuma telpās, komiteja atkārtoti uzsver, ka uz pirmstiesas apcietinājuma vietu nosūtīto personu turpmāku nopratināšanu ir ievērojami labāk veikt ieslodzījuma vietās, nevis policijas telpās. Ieslodzīto nosūtīšanu atpakaļ uz policijas apcietinājuma telpām drīkst atļaut vienīgi ārkārtējos izņēmuma gadījumos, kad pastāv īpaši apstākļi, un uz iespējami īsāku laika posmu.

4. Apstākļi apcietinājuma telpās

30. Vizītes sākumā Latvijas iestādes informēja delegāciju par to, ka novecojušās policijas apcietinājuma telpas Liepājā un Ventspilī, kurām komiteja veltīja lielu kritiku pēc vizītēm 2002. un 2004. gadā, ir slēgtas un ka Liepājā ir uzcelta jauna apcietinājuma telpa.

Delegācija arī konstatēja apstākļu uzlabojumu Daugavpils policijas pārvaldes apcietinājuma telpā¹³ (sk. arī 32. punktu). Ļoti labi apstākļi pastāvēja arī Limbažu policijas pārvaldes apcietinājuma telpā, kurā bija pabeigts kapitālremonts.

---

¹² Sk. Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 4. panta 3. punktu, kurā nav noteikts laika ierobežojums šādiem nosūtījumiem.

CPT atzinīgi vērtē šos uzlabojumus.

31. Citās apmeklētajās policijas apcietinājuma telpās (t. i., Cēsīs, Jēkabpilī, Jelgavā, Preiļos un Siguldā) tika konstatēti būtiski sadzīves apstākļu trūkumi¹⁴, un atsevišķos gadījumos tos varēja uzskatīt par necilvēcīgiem un pazemojošiem apstākļiem. Lielākā daļa kameru bija netīras un sliktā tehniskajā stāvoklī. Gandrīz nevienā kamerā netika nodrošināts pietiekams dabīgs apgaismojums (ja tāds vispār bija pieejams) un daudzās no šīm kamerām bija vājš mākslīgais apgaismojums. Arī tad, ja kamerās bija ventilācijas sistēma, ne vienmēr tā pienācīgi darbojās, tāpēc lielākajā daļā kameru pastāvēja smacīga, tveicīga un nepatīkama atmosfēra. Lielākajā daļā policijas apcietinājuma telpu vienīgā mēbele kamerās bija koka platforma. Lai gan matračī un segas lielākajā daļā gadījumu bija nodrošinātas, tās parasti bija netīras un saplēstas.

Gan kameru tualetes, gan koplietošanas tualetes bija nolietotas un/vai ārkārtīgi netīras. Aizturētajiem, kuri atradās kamerās bez tualetēm, divas vai trīs reizes dienā tika atļauts izmantot koplietošanas tualetes; pārējā dienas daļā tiem bija jāizmanto spainis citu kameras biedru priekšā.

Delegācija uzklausa arī vairākas sūdzības par personīgās higiēnas līdzekļu trūkumu, kā arī sūdzības par nepietiekamu pārtikas daudzumu.

Nemot vērā iepriekšējās piezīmes, *CPT* iesaka Latvijas iestādēm nekavējoties uzlabot apstākļus policijas apcietinājuma telpās Cēsīs, Jēkabpilī, Jelgavā, Preiļos un Siguldā un, ja nepieciešams, arī citās policijas iestādēs. Proti, ir jāveic atbilstīgi pasākumi, lai nodrošinātu, ka:

- visām personām, kuras policijas apcietinājuma telpās paliek pa nakti, tiek piešķirta gulta, tīrs matracis un tīri gultas piederumi;
- tiek uzlabots dabīgs apgaismojums un mākslīgais apgaismojums, kā arī ventilācija;
- visām aizturētajām personām ir piekļuve tualetēm pienācīgā stāvoklī (kameru tualetēm jābūt nodalītām no pārējās telpas) un pieejami galvenie higiēnas līdzekļi;
- visām aizturētajām personām ir pieejams pietiekams pārtikas daudzums pienācīgā laikā.

32. Pastaigas svaigā gaisā katru dienu tika piedāvātas lielākajā daļā apmeklēto policijas iestāžu. Tomēr Preiļu policijas pārvaldē pastaigas svaigā gaisā netika nodrošinātas katru dienu, savukārt Jēkabpils un Daugavpils policijas pārvaldēs, kurās nemaz nebija pastaigām piemērota laukuma, tās netika nodrošinātas vispār.

Šajā saistībā *CPT* atzinīgi vērtē to, ka saskaņā ar jauno Aizturēto personu turēšanas kārtības likumu visās policijas apcietinājuma telpās ir jābūt nodrošinātam laukumam aizturēto pastaigām svaigā gaisā¹⁵. **Komiteja vēlas saņemt apstiprinājumu, ka šī prasība ir ievērota visās policijas apcietinājuma telpās Latvijā.**

---

¹³ Šo telpu ārkārtīgi sliktais stāvoklis tika konstatēts vizītēs 2002. un 2004. gadā.

¹⁴ Lai gan policijas apcietinājuma telpas Jelgavā nesen tika renovētas, tās bija pilnīgi nolaistas, un visā iestādē pastāvēja nožēlojami zems higiēnas un tīrības līmenis.

¹⁵ Attiecīgā tiesību norma ir jāisteno līdz 2008. gada 31. decembrim.

---

33. Latvijas iestādes 2008. gada 22. februāra vēstulē sniedza šādu informāciju: "2004. gada 5. februāra secinājumu un ieteikumu analīzē un Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komitejas standartos noteikts: "Personām, kuras policija aiztur uz 24 stundām vai ilgāku laiku, katru dienu ir jānodrošina pastaiga svaigā gaisā, *ciktāl tas ir iespējams.*" Tajās policijas iestāžu AT¹⁶, kurās ir pieejami laukumi pastaigām svaigā gaisā, personām tiek nodrošināta vismaz 30 minūtes ilga pastaiga svaigā gaisā (1 stunda nepilngadīgām personām). Šīs prasības ir noteiktas Aizturēto personu turēšanas kārtības likumā. Savukārt 1 stundu ilga pastaiga, ko *CPT* ir minējusi savos komentāros, saskaņā ar *CPT* standartiem attiecas uz personām, kuras ieslodzītas brīvības atņemšanas iestādēs (cietumos)."

Šajā saistībā *CPT* vēlas uzsvērt, ka standarts, uz ko Latvijas iestādes atsaucas iepriekš minētajā vēstulē, ir attiecināms vienīgi uz tām personām, kuras *policija ir aizturējusi* šīs aizturēšanas šaurākajā nozīmē (t. i., uz laiku līdz 48 stundām Latvijas gadījumā), nevis uz citām personām, kuras tiek turētas policijas apcietinājuma telpās ilgāku laika posmu, piemēram, uz administratīvi aizturētajām personām (sk. 9. punktu) un personām, kuras tiek nosūtītas atpakaļ no ieslodzījuma vietām procesuālo darbību veikšanai (sk. 29. punktu).

***CPT* iesaka visām personām, kuras policija aiztur ilgāk par 24 stundām, katru dienu nodrošināt vismaz vienu stundu ilgu pastaigu svaigā gaisā.**

B. Ieslodzījuma vietas

1. Ievadpiezīmes

34. *CPT* delegācija veica pilnu Cēsu audzināšanas iestādes, Ilģuciema cietuma un Jēkabpils cietuma pārbaudi, kā arī devās mērķa vizītēs uz Daugavpils un Jelgavas cietumu, lai novērtētu uz mūžu notiesāto blokus. Turklāt delegācija devās pārbaudes vizītē uz Rīgas Centrālcietumu, lai pārbaudītu Latvijas iestāžu īstenotos pasākumus to ieteikumu ieviešanai, kurus komiteja bija sniegusi pēc iepriekšējiem iestādes apmeklējumiem.

35. Cēsu audzināšanas iestāde ir vienīgā labošanas iestāde Latvijā nepilngadīgiem notiesātajiem vīriešiem (vecuma diapazonā no 14 līdz 18 gadiem)¹⁷. Tajā atrodas arī nepilngadīgo pirmstiesas apcietinājuma nodaļa. Visi notiesātie ieslodzītie bija izmitināti astoņās kopmītņu tipa telpās (ar 11–13 gultām katrā telpā) trīsstāvu ēkā. Iestādes oficiālā ietilpība ir 124 vietas (tostarp 20 pirmstiesas apcietinājuma vietas). Apmeklējuma laikā iestādē uzturējās 106 ieslodzītie (no tiem 11 pirmstiesas apcietinājumā). Notiesātie ieslodzītie vienmēr tiek turēti atsevišķi no pirmstiesas apcietinājumā esošajiem ieslodzītajiem (izņemot skolas nodarbību laikā).

Ilģuciema cietums ir vienīgā ieslodzījuma vieta Latvijā notiesātajām sievietēm. Tajā tiek izmitinātas arī pirmstiesas apcietinājumā esošās ieslodzītās (tostarp nepilngadīgas personas), un tajā ir nodaļa mātēm ar bērnu un bērnu nodaļa¹⁸. Cietuma oficiālā ietilpība ir 400 vietas (237 vietas pieaugušām notiesātajām ieslodzītajām, 143 vietas pieaugušām personām pirmstiesas apcietinājumā un 20 vietas nepilngadīgām personām), un apmeklējuma laikā tajā

---

¹⁶ Policijas apcietinājuma telpas.

¹⁷ Ieslodzītais, kurš sasniedzis 18 gadu vecumu, ar iestādes administratīvās komisijas lēmumu var palikt iestādē līdz mācību pabeigšanai (līdz 21 gada vecumam).

¹⁸ Mātes un bērna nodaļā tiek izmitinātas mātes ar bērniem līdz viena gada vecumam. Ieslodzīto bērni vecumā no viena gada līdz četriem gadiem tiek izmitināti atsevišķā nodaļā, bet to mātes dzīvo parastajā ieslodzījuma blokā. Četru gadu vecumā ieslodzīto bērni tiek pārvesti pie ģimenes locekļiem vai audžu ģimenēm.

---

atradās 306 ieslodzītās (190 notiesātas ieslodzītās, 105 ieslodzītās pirmstiesas apcietinājumā un 11 ieslodzītās nepilngadīgo nodaļā, tostarp viena ieslodzītā pirmstiesas apcietinājumā un divas jaunas pilngadīgas personas). Divas notiesātas ieslodzītās bija izmitinātas mātes un bērna nodaļā.

Jēkabpils cietums tika atvērts Jēkabpils pilsētas nomalē (aptuveni 15 hektārus lielā platībā) 1980. gadā kā nometnes tipa soda kolonija pilngadīgiem notiesātajiem vīriešiem. Oficiāli cietumā ir 700 vietas, bet vizītes brīdī tajā atradās 587 ieslodzītie. Kamerās tika turēti 79 ieslodzītie (3. nodaļa), bet visi pārējie bija izmitināti kopmītņu tipa telpās (1., 2., 4.–7. nodaļa; katrā telpā ne vairāk par 60 gultām).

Daugavpils cietumu CPT bija apmeklējusi 2002. un 2004. gadā. Šajā vizītē delegācija vērtēja uz mūžu notiesāto nodaļu, kura tika atvērta neilgi pēc vizītes 2004. gadā. Šīs nodaļas oficiālā ietilpība bija 28 vietas, bet vizītes brīdī tajā atradās 15 uz mūžu notiesātie.

Jelgavas cietuma uz mūžu notiesāto nodaļa tika aprakstīta ziņojumos par 2002. un 2004. gadā notikušajām vizītēm. Vizītes brīdī šajā nodaļā atradās 25 ieslodzītie, kuriem mūža ieslodzījums bija piespriests ar galīgu spriedumu, un trīs uz mūžu notiesātie, kuri gaidīja apelācijas spriedumu.

Arī Rīgas Centrālcietuma apraksts tika sniegts iepriekšējo vizīšu ziņojumos¹⁹. Cietuma oficiālā ietilpība ir 1700 vietas²⁰ (1590 pirmstiesas apcietinājuma vietas un 110 vietas notiesātajiem), un vizītes brīdī tajā atradās 928 ieslodzītie (839 pirmstiesas apcietinājumā un 89 notiesātie). Cietuma slimnīcas bloks tika slēgts 2007. gadā pēc jaunas cietuma slimnīcas atvēršanas Olainē.

36. *CPT* atzinīgi vērtē Latvijas iestāžu centienus samazināt ieslodzīto skaitu visā ieslodzījuma vietu sistēmā. Kopš iepriekšējās vizītes kopējais ieslodzīto skaits bija sarucis no 8231 līdz 6530 ieslodzītajiem, savukārt ieslodzījuma vietu kopējā ietilpība bija nedaudz palielinājusies no 9096 līdz 9165 vietām (pamatojoties uz standartplatību – 2,5/3 m² uz vienu ieslodzīto).

Iepriekšējos vizīšu ziņojumos *CPT* ieteica iespējami ātri palielināt dzīvojamo standartplatību Latvijas ieslodzījumu vietās, katram ieslodzītajam daudzvietīgajās kamerās nodrošinot vismaz 4 m². Šajā saistībā komiteja konstatēja uzlabojumu attiecībā uz pirmstiesas apcietinājumā esošajiem ieslodzītajiem – tiesību aktos dzīvojamā standartplatība šīm personām bija paaugstināta no 2,5 m² līdz 3 m², turpretī dzīvojamā standartplatība²¹ notiesātajiem ieslodzītajiem nebija mainījies (t. i., 2,5 m² pilngadīgiem vīriešiem un 3 m² pilngadīgām sievietēm un nepilngadīgajām personām).

***CPT* atkārtoti iesaka nekavējoties palielināt tiesību aktos noteikto ieslodzītajiem pieejamās dzīvojamās telpas standartplatību, lai nodrošinātu vismaz 4 m² platību katram ieslodzītajam daudzvietīgajās kamerās, un attiecīgi pārskatīt Latvijas ieslodzījuma vietu kameru oficiālo ietilpību un apdzīvotības līmeni. Kamerās, kuru platība ir mazāka par 8 m², nedrīkst izmitināt vairāk par vienu ieslodzīto.**

---

¹⁹ Sk. *CPT/Inf*(2001) 27 89. punktu, *CPT/Inf*(2005) 8 66. punktu, *CPT/Inf*(2008) 15 38. punktu.

²⁰ Tā kā divu ieslodzījuma bloku (3. un 5. bloka) darbība uz laiku tika pārtraukta renovācijas darbu dēļ, cietuma faktiskā ietilpība vizītes brīdī bija ievērojami mazāka.

²¹ Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 19. panta 4. punkts.

---

2. Slikta izturēšanās

37. No Ilguciema cietumā ieslodzītajām personām netika saņemta neviena sūdzība par apzinātu *fizisku ietekmēšanu*, ko būtu veikuši cietuma darbinieki, un arī Rīgas Centrālcietumā šādas sūdzības faktiski netika saņemtas. Kopš iepriekšējās vizītes vispārējā attiecību gaisotne starp darbiniekiem un ieslodzītajiem un arī ieslodzīto savstarpējās attiecības Rīgas Centrālcietumā bija acīmredzami uzlabojušās.

38. Jēkabpils cietumā delegācija saņēma daudzas saskanīgas un ticamas sūdzības to, ka cietuma darbinieki apzināti veic ieslodzīto fizisku *ietekmēšanu* (arī izmanto pārmērīgu spēku). Sliktā izturēšanās parasti izpaudusies kā spērieni un sitieni ar roku un dažādiem priekšmetiem, piemēram, ar steku (tostarp sitieni pa papēžiem). Dažos gadījumos sliktā izturēšanās izpaudusies kā dažādu ietekmēšanas paņēmienu apvienojums un bijusi tik smaga, ka to var uzskatīt par spīdzināšanu. Piemēram, vairāki ieslodzītie delegācijai stāstīja, ka viņi ir vairākkārtīgi spēcīgi sisti ar steku pa dažādām ķermeņa vietām, kamēr gulējuši uz grīdas saslēgti roku dzelžos, un ka cietuma darbinieks ir minis uz roku dzelžiem, lai savilkto tos ar mērķi apzināti radīt stipras sāpes delmos un plaukstās, līdz tās kļūst nejutīgas. Šīs sūdzības bija papildinātas ar medicīniskiem pierādījumiem.

Dažos gadījumos ieslodzītie, kuri bija savainojuši sevi, sagriežot rokas, tika saslēgti roku dzelžos un bez medicīniskās palīdzības sniegšanas uz vairākām stundām ievietoti mazās kabīnēs. Šāda prakse ir pilnīgi nepieņemama, un to var uzskatīt par necilvēcīgu un pazemojošu rīcību.

Šajā saistībā īpašu uzmanību ir pelnījis viena delegācijas satiktā ieslodzītā gadījums. Šis ieslodzītais pastāstīja, ka neilgi pirms *CPT* vizītes viņš bija četras reizes iegriezis savas kreisās rokas apakšdelmā (četras grieztas brūces uz kreisā apakšdelma bija reģistrētas arī ieslodzītā medicīniskajā kartiņā). Ieslodzītais apgalvoja, ka viņš ticis noguldīts uz zemes un uz viņa apakšdelmu augšējās daļas uzlikti un ar spēku savilkti roku dzelži. Papildus ieslodzītais apgalvoja, ka viņš ievietots mazā, neapgaismotā kabīnē, kurā viņš nav spējis apgulties un asiņojot pavadījis aptuveni 24 stundas. Ieslodzītais arī norādīja, ka šajā laika posmā viņš tika padzirdīts tikai divas reizes (pudeli turējis cietuma darbinieks) un, joprojām saslēgts roku dzelžos, vienu reizi aizvests uz tualeti. Saskaņā ar viņa apgalvojumiem pie medmāsas pirmo reizi viņš nokļuvis tikai pēc 36 stundām; medmāsa nav jautājusi par iemesliem, kādēļ ieslodzītais sevi savainojis, ne arī par ieslodzītā psihisko stāvokli, tikai dezinficējusi un apsaitējusi viņa brūces. Vienā no divām kabīnēm pie ieejas kameru blokā (katras kabīnes platība – 0,8 m²) uz neliela saliekamā sola tika atrasts izžuvis sarkans šķidrums, kas saskaņā ar darbinieku teikto bija asinis.

Delegācijā ietilpstošais mediķis pārbaudē konstatēja, ka papildus iepriekš minētajām brūcēm uz kreisā apakšdelma, kuras bija apsaitētas ar pārsienamo materiālu, ieslodzītajam uz labā apakšdelma 6 cm zem elkoņa bija arī izrobots riņķveida ievainojums purpursārtā krāsā, aptuveni 1–2 cm plats un vietām līdz 0,4 cm dziļš. Šis ievainojums nebija reģistrēts ieslodzītā medicīniskajā kartiņā (šajā saistībā sk. 78. punktu). *CPT* uzskata, ka konstatētās rētas un savainojumi uz ieslodzītā ķermeņa atbilst apgalvojumiem par sliktu izturēšanos.

39. Nopietna sūdzība par sliktu izturēšanos tika saņemta arī no cita ieslodzītā, kurš apgalvoja, ka viņu ir seksuāli izmatojis kāds no vecākajiem cietuma darbiniekiem, glāstot viņa dzimumorgānus un pēc tam urinējot uz viņa atkailinātās sēžamvietas.

---

40. Delegāciju nepatīkami pārsteidza arī augstais vardarbības līmenis starp ieslodzītajiem Jēkabpils cietumā. Iespēja ciest no piekaušanas, seksuālas varmācības, izspiešanas un dažādiem citiem vardarbības veidiem bija daudzu neaizsargātu ieslodzīto ikdienas realitāte. Problēmas apjomu atspoguļo turpmākie piemēri. Vairāki ieslodzītie bija atkārtoti savainojuši sevi, lai panāktu pārcelšanu uz 3. nodaļu, kur tie tiktu ievietoti kamerās un tādējādi varētu izvairīties no citu ieslodzīto agresijas savās kopmītņu tipa telpās. CPT ir īpaši norūpējusies par to ieslodzīto stāvokli, kuri atrodas ieslodzīto neformālās hierarhijas zemākajā pakāpē (tā dēvētie "nolaistie")²²; citi ieslodzītie un arī cietuma darbinieki bieži pazemo šos ieslodzītos. Turklāt citi ieslodzītie šādus ieslodzītos nereti pakļauj rituālai seksuālai izmantošanai²³ (apmaiņā pret nelieliem priekšmetiem, piemēram, cigaretēm vai tēju). Vismagākais ieslodzīto savstarpējās vardarbības piemērs ir nesens nāves gadījums, kad kāds "nolaistais" ieslodzītais mira pēc piekaušanas kopmītņu tipa telpā nakts laikā. Delegāciju informēja, ka piekautā ieslodzītā nāves cēlonis bijusi noasiņošana un iekšējā asiņošana.

Stāvokli vēl vairāk pasliktināja tas, ka nakts laikā nodaļās neatradās cietuma darbinieki. Tāpēc nav pārsteigums, ka iepriekš minētais ieslodzītais, kurš tika nogalināts savā kopmītņu tipa telpā, laicīgi nesaņēma medicīnisko palīdzību. Turklāt ir skaidrs, ka cietuma administrācijas pārmērīgā pašaušanās uz kopmītņu tipa telpu "vadītājiem", kurus cietuma vadība ieceļ par nodaļu darbinieku asistentiem (un kuri no administrācijas saņem arī atalgojumu), nostiprina ieslodzīto dalījumu apakšgrupās un paaugstina ieslodzīto savstarpējās vardarbības risku²⁴. Kopmītņu tipa telpas kontrolē nevis cietuma darbinieki, bet gan šo telpu oficiālie vadītāji (kā arī neformālie vadoņi), kuri nodrošina, lai kopmītņu tipa telpās dzīvojošie ievērotu kārtību un disciplīnu.

CPT uzskata, ka kārtības un disciplīnas uzturēšana ir vienīgi cietuma darbinieku pienākums, nevis ieslodzīto pienākums. **CPT iesaka izbeigt "pilnvaru deleģēšanu" atsevišķiem ieslodzītajiem Jēkabpils cietumā un visās citās Latvijas ieslodzījuma vietās, kur šāda prakse pastāv. Turklāt ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka cietuma darbinieki pienācīgi uzrauga kopmītņu tipa telpās dzīvojošos ieslodzītos.**

41. Kopumā delegācijai radās skaidrs iespaids, ka Jēkabpils cietuma vadība nenodrošina galveno prasību, proti, drošu vidi ieslodzītajiem. Cietumā vienlaikus pastāv gan iebiedēšanas sistēma, gan vardarbības sistēma – vienu sistēmu organizē ieslodzītie ar stingras hierarhijas starpniecību, kuru ar iekšējās drošības nodaļas atbalstu kontrolē "priekšnieki" un kurā "nolaistajiem" ir jāpacieš lielākais pazemojums un jāstrādā kā vergiem citu ieslodzīto vietā; otru sistēmu uztur cietuma darbinieki, pārvietošanu uz kameru bloku izmantojot kā iebiedēšanas veidu, kas saistīts ar cietuma darbinieku regulāri īstenotām piekaušanām²⁵.

---

²² Saskaņā ar ieslodzīto apgalvojumiem neformālais "uzvedības kodekss" paredz, ka "nolaistajiem" savas gultas kopmītņu tipa telpā ir jānovieto vietā, kas norobežota no citu cietumnieku gultām, un jāuzvedas klusi. Viņi drīkst atrasties tikai noteiktās cietuma vietās, un viņiem vienmēr pa priekšu ir jāpalaiž citi ieslodzītie. Ēdnīcā šiem ieslodzītajiem ir ierādītas īpašas vietas, kurās viņi var ieturēt maltītes. Viņiem ir jānodrošina, ka neviens nejauši nepieskaras viņu personīgajām mantām vai neizmanto kaut ko, kas pieder "nolaistajam". Viņi ir spiesti tīrīt telpu un sanitāro mezglu pārējo ieslodzīto vietā.

²³ Delegācijas intervētie cietumnieki minēja vairākus seksuālas izmantošanas veidus (tostarp orālos un anālos dzimumsakarus).

²⁴ Delegācijas satiktie nodaļu darbinieki norādīja, ka viņi parasti sazinās tikai ar kopmītņu tipa telpu vadītājiem vai ar šo vadītāju starpniecību. Savukārt daudzi ieslodzītie atklāja delegācijai, ka ieslodzītā iniciatīva nepastarpināti vērsties pie nodaļas darbinieka radītu aizdomas citos ieslodzītajos.

²⁵ Cietuma darbinieki apstiprināja delegācijai, ka vecākie darbinieki ir pavēlējuši viņiem iebiedēt vai pat sodīt atsevišķus ieslodzītos (piemēram, ievietot viņus soda izolatorā, nenonēmot roku dzelžus) vienmēr, kad tie ir iesnieguši sūdzību. Vairāki ieslodzītie apgalvoja, ka tika sodīti ar ievietošanu kameru blokā pēc tam, kad bija atteikušies sadarboties ar "operatīvajiem darbiniekiem" (t. i., ar cietuma drošības nodaļas darbiniekiem).

Necilvēcīgā attieksme acīmredzami ir institucionalizēta un kļuvusi par daļu no šā cietuma darbības nodrošināšanas procesa (sk. arī 88. punktu).

42. Vizītes noslēguma sanāsmē delegācija puda nopietnas bažas Latvijas iestādēm par Jēkabpils cietumā konstatēto situāciju un uzsvēra, ka šo problēmu analīze un tālejoša pārmaiņu plāna sagatavošana ir iespējama vienīgi ar vispusīgas un rūpīgas neatkarīgas izmeklēšanas starpniecību. Tāpēc delegācija pieprasīja Latvijas iestādēm sākt šādu izmeklēšanu un sniegt sīku pārskatu par konkrētiem pasākumiem, kas veikti šajā saistībā (sk. 7. punktu).

Latvijas iestādes 2008. gada 22. februāra vēstulē informēja *CPT*, ka Tieslietu ministrija ar dažādu iestāžu starpniecību ir sākusi pārbaudes Jēkabpils cietumā. Proti, Latvijas Ieslodzījumu vietu pārvaldei tika uzdots veikt vispusīgu pārbaudi Jēkabpils cietumā 2008. gada 5.–6. martā un iesniegt ziņojumu Tieslietu ministrijai līdz 2008. gada 1. aprīlim. Tiesībsargs pēc Tieslietu ministrijas lūguma piekrita apmeklēt cietumu 2008. gadā. Tieslietu ministrija iesaistīja arī Ģenerālprokuratūru un Valsts Civildienesta pārvaldi.

CPT vēlas uzsvērt, ka, lai iepriekš minētā izmeklēšana būtu efektīva, tai ir jābūt neatkarīgai, objektīvai un rūpīgai. Turklāt jāveic atbilstīgi pasākumi, lai nodrošinātu ieslodzītajiem un darbiniekiem konfidencialitāti un aizsardzību, tostarp pārcelšanas iespēju, ja tie sniedz liecības pret vecākajiem darbiniekiem.

Komisija vēlas saņemt sīku informāciju par iepriekš minētās izmeklēšanas rezultātiem un par sekojošiem pasākumiem, kas tiek veikti visos līmeņos.

43. Vairākas sūdzības par iestādes darbinieku īstenotu *fizisku ietekmēšanu* un *vārdisku aizskārumsu* tika saņemtas arī no Cēsu audzināšanas iestādē ieslodzītajām personām. Atsevišķi darbinieki (tostarp divi iestādes drošības nodaļas darbinieki) vairākās sūdzībās tika raksturoti kā "sadisti", kuri saskaņā ar ieslodzīto nepilngadīgo personu stāstīto piemēro nepilngadīgajiem dažādus miesas sodus ne tikai par pārkāpumiem, bet arī "joka pēc". Vairāki atsevišķi intervēti ieslodzītie sniedza ļoti līdzīgu un saskanīgu informāciju par sliktas izturēšanās paņēmieniem administrācijas ēkas turēšanas zonā (piemēram, tika minēti sitieni nieru apvidū).

***CPT* iesaka pieprasīt Cēsu audzināšanas iestādes vadībai atgādināt saviem darbiniekiem, ka neviens no sliktas izturēšanās veidiem pret ieslodzītajiem (tostarp vārdisks aizskārums) nav pieņemams un visi sliktas izturēšanās gadījumi tiks bargi sodīti.**

44. Cēsīs delegācijas saņēma arī sūdzības par *ieslodzīto savstarpējo vardarbību* (tostarp seksuālu izmantošanu). *CPT* atzinīgi vērtē iestādes vadības centienus risināt ieslodzīto savstarpējās vardarbības problēmu. Pēc nepilngadīgas personas nogalināšanas, ko 2005. gadā pastrādāja nogalinātā kameras biedri, tika sākta īpaša novēršanas programma ar mērķi uzlabot darbinieku spēju identificēt neaizsargātos ieslodzītos un sniegt tiem psiholoģisko un citu atbalstu.

Tomēr neaizsargāto nepilngadīgo pienācīgu aizsardzību no citiem ieslodzītajiem nav iespējams nodrošināt Cēsu audzināšanas iestādē pastāvošajā kopmītņu tipa telpu sistēmā. Ņemot vērā, ka Cēsu audzināšanas iestāde ir vienīgā šāda iestāde Latvijā, pašlaik vienīgais ieslodzījumu savstarpējās vardarbības problēmas "risinājums" ir pārvietot apdraudēto

---

ieslodzīto uz citu kopmītņu tipa telpu un cerēt, ka viņš spēs sadzīvot ar tajā izmitinātajiem nepilngadīgajiem.

Iestādes vadība informēja delegāciju, ka tiek plānots būvēt jaunu ēku ar mazākām nepilngadīgo dzīvojamām vienībām (katrā vienībā iekārtojot atsevišķu virtuvi un sanitārās labierīcības), bet šim mērķim vēl nav nodrošināts finansējums. **CPT vēlas saņemt sīkāku informāciju par šo projektu; tā aicina Latvijas iestādes pastiprināt centienus jaunu risinājumu meklēšanā lielo kopmītņu tipa telpu aizstāšanai ar mazākām dzīvojamajām vienībām Cēsu audzināšanas iestādē.**

45. Daugavpils un Jelgavas cietumos delegācija saņēma vairākas sūdzības par to, ka cietuma darbinieki bija likuši uz mūžu notiesātajiem skriet saslēgtiem roku dzelžos pa koridoru un augšup un lejup pa kāpnēm ar cieši sekojošu suni bez uzpurņa. Šādi vienu ieslodzīto esot sakodis suns, bet citi guvuši traumas, pakrītot uz kāpnēm. Šīs sūdzības pamatoja medicīniski pierādījumi.

CPT uzskata, ka iepriekš minētos gadījumus var uzskatīt par sliktu izturēšanos. **CPT iesaka pieprasīt Daugavpils un Jelgavas cietumu vadībai atgādināt saviem darbiniekiem, ka neviens no sliktas izturēšanās veidiem pret ieslodzītajiem (tostarp vārdisks aizskārums) nav pieņemams un visi sliktas izturēšanās gadījumi tiks bargi sodīti.**

Jautājums par suņu izmantošanu uz mūžu notiesāto konvojēšanā cietuma robežās un ar to saistītais ieteikums ir izklāstīts 64. punktā.

3. Pilngadīgu vīriešu ieslodzījuma apstākļi Jēkabpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā

46. Jēkabpils cietumā sadzīves apstākļi 3. nodaļas kamerās būtiski atšķīrās no sadzīves apstākļiem citu nodaļu kopmītņu tipa telpās.

Kopumā visas 3. nodaļas kameras atbilda labiem standartiem. Kameras bija pietiekami plašas (aptuveni 11 m² diviem ieslodzītajiem), ar pienācīgu tehnisko nodrošinājumu un pilnīgi nodalītu tualeti. Tomēr dažās kamerās bija ļoti vājš dabīgais apgaismojums.

Turpretī sadzīves apstākļi kopmītņu tipa telpās bija ļoti slikti (slikts tehniskais stāvoklis, acīmredzamas nolietojuma pazīmes un bojājumi, novecojis un grūti izmantojams aprīkojums, nelīdzenas grīdas, saplēstas flīzes, atlobījusies krāsa u. c.)

Lielākā daļa sanitāro mezglu bija īpaši nožēlojamā tehniskajā stāvoklī (piemēram, salauztas caurules, saplēstas loga rūtis u. c.). Turklāt ieslodzītajiem dzīvojamajā zona nebija pieejams tekošs karstais ūdens (karsta duša bija pieejama tikai vienu reizi nedēļā pirtī).

Visā cietumā tika saņemtas daudzas sūdzības par ēdiena kvalitāti un daudzumu. Vairāki ieslodzītie sūdzējās arī par nepietiekamiem personīgās higiēnas līdzekļiem (piemēram, zobu birstēm un zobu pastu) un par to, ka dažiem ieslodzītajiem nav piemērota apģērba pastaigām svaigā gaisā aukstajā sezonā.

47. Rīgas Centrālcietumā delegācija konstatēja sadzīves apstākļu uzlabojumu, kas ir panākts, veicot cietuma renovāciju (tostarp ierīkojot trauksmes sistēmu). Cietuma 3. un 5. blokā notika renovācija, tāpēc vizītes brīdī ieslodzītie tajā nebija izmitināti.

Tomēr delegācija visā cietumā (arī renovētajos blokos) pamanīja vairākus būtiskus trūkumus. Pirmkārt daudzās kamerās dabīgais apgaismojums bija ļoti ierobežots vai nebija pieejams vispār, jo logi bija aizklāti ar metāla slēģiem²⁶. Vairākās citās kamerās dabīgais apgaismojums bija ļoti ierobežots, jo loga aile bija ierīkota uz koridoru. Otrkārt, daudzās kamerās tualetes nebija nodalītas no pārējās kameras telpas. Delegāciju samulsināja kameru plānojums nesēn renovētajos blokos, proti, šajās kamerās tualetes bija nodalītas no kameras durvju puses, taču ne no pārējās kameras telpas. Treškārt, vairākās kamerās nebija nodrošināta pietiekama dzīvojamā platība uz vienu ieslodzīto (piemēram, 16 m² astoņiem ieslodzītajiem vai 7 m² diviem ieslodzītajiem). Ceturtkārt, joprojām nebija paplašinātas pastaigu vietas, lai gan komiteja vairākas reizes bija to ieteikusi²⁷.

48. CPT iesaka uzlabot sadzīves apstākļus Jēkabpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā atbilstīgi iepriekš sniegtajām piezīmēm. Gan Rīgas Centrālcietumā, gan arī citās Latvijas ieslodzījuma vietās ir nekavējoties jādemontē metāla logu slēģi.

Komiteja vēlas saņemt atjauninātu informāciju par Rīgas Centrālcietuma renovācijas gaitu.

49. Attiecībā uz režīmu – Jēkabpils cietumā ieslodzītajiem tika nodrošinātas dažādas nodarbes. Atalgots darbs (virtuvē, veļas mazgātavā, saimnieciskajos darbos u. c.) tika piedāvāts 70 ieslodzītajiem (no kuriem visi bija izmitināti 1. nodaļā). Savukārt 20 ieslodzītajiem no dažādām nodaļām bija iespēja veidot suvenīrus. Samaksu par šo darbu ieslodzītie nesaņē, taču tie savstarpēji sadala no pārdotajiem suvenīriem gūto peļņu.

Aptuveni 30 % ieslodzīto apmeklēja nodarbības cietuma skolā vai bija iesaistīti profesionālās apmācības nodarbībās. Pārējiem ieslodzītajiem mērķtiecīgas nodarbes netika nodrošinātas. Tāpēc tie visu laiku pavadīja savā kopmītņu tipa telpā (izņemot vienu stundu pastaigā svaigā gaisā un trīs ēdienreizes cietuma ēdnīcā), skatoties televīziju, spēlējot galda spēles vai lasot.

No cietuma 3. nodaļas 79 ieslodzītajiem 14 apmeklēja nodarbības skolā, 14 – profesionālās apmācības nodarbības. Pārējie ieslodzītie 23 stundas diennaktī ir ieslēgti kamerās bez iespējas veikt mērķtiecīgas nodarbes. Katru dienu tika piešķirta vienu stundu ilga pastaiga svaigā gaisā mazos laukumos (katra laukuma platība diapazonā no 19 līdz 24 m²), kuros ieslodzītajiem nav iespējams fiziski izvingrināties.

50. *Rīgas Centrālcietumā* netika konstatēti uzlabojumi attiecībā uz nodarbjū nodrošināšanu pirmstiesas apcietinājumā esošajiem ieslodzītajiem ārpus kamerām papildus pastaigām svaigā gaisā. Praktiski visi pirmstiesas apcietinājumā esošie ieslodzītie 23 stundas diennaktī pavadīja ieslēgti kamerās.

51. CPT aicina Latvijas iestādes veikt atbilstīgus pasākumus Rīgas Centrālcietumā, lai attiecībā uz pirmstiesas apcietinājumā esošajiem ieslodzītajiem izstrādātu un ieviestu vispusīgu ārpus kamerām veicamu nodarbjū režīmu (tostarp ieslodzīto darbošanos grupā).

Jēkabpils cietumā ir jāveic papildu pasākumi, lai nodrošinātu ieslodzītajiem vairāk mērķtiecīgu nodarbjū (darbu, izglītību un profesionālo apmācību).

---

²⁶ Ļoti satraucoši ir tas, ka vairāki ieslodzītie tiek ilgstoši (dažos gadījumos ilgāk par astoņiem mēnešiem) turēti kamerās, kurās nav pieejams dabīgais apgaismojums.

²⁷ Kā uzlabojumu var norādīt to, ka lielākajā daļā pastaigām svaigā gaisā paredzēto laukumu bija nodrošināts sporta pamataprīkojums.

Visbeidzot komiteja iesaka paplašināt pastaigu laukumus Jēkabpils cietumā (3. nodaļā) un Rīgas Centrālcietumā, lai nodrošinātu ieslodzītajiem iespēju fiziski izvingrināties.

4. Pilngadīgu sieviešu ieslodzījuma apstākļi Ilģuciema cietumā

52. Visos Ilģuciema cietuma renovētajos blokos sadzīves apstākļi kopumā bija pieņemami – visās kamerās bija nodrošināts pietiekams aprīkojums, labs dabīgais apgaismojums un pienācīgs higiēnas līmenis. Delegāciju pozitīvi pārsteidza sadzīves apstākļu augstais līmenis mātes un bērna nodaļā, proti, šajā nodaļā bija izdarīts viss, lai mazinātu ieslodzījuma vides iespaidu (sk. 54. punktu par nepilngadīgo nodaļu).

Tomēr cietuma nerenovētajās daļās pastāvēja slikti sadzīves apstākļi. Turklāt vairākos blokos (tostarp nesen renovētajā 2. pirmstiesas apcietinājuma blokā) nebija nodrošināta pietiekama dzīvojamā platība uz vienu ieslodzīto (piemēram, divas ieslodzītās 6 m² lielā kamerā vai četras ieslodzītās 9 m² lielā kamerā). Dažās 2. pirmstiesas apcietinājuma bloka kamerās nebija nodrošināts pietiekams mākslīgais apgaismojums.

Daudzas ieslodzītās sūdzējās, ka tām netiek piešķirts pietiekams personīgās higiēnas līdzekļu daudzums. Cietuma vadītāja atzina šo problēmu, taču norādīja, ka saskaņā ar spēkā esošajiem Ministru kabineta noteikumiem cietuma vadībai nav tiesību ieslodzītajām izsniegt šampūnu un tā nedrīkst izsniegt vairāk par vienu ziepju gabalu (gan ķermeņa higiēnai, gan veļas mazgāšanai), vienu sanitāro dvieļu iepakojumu un vienu tualetes papīra rulli mēnesī, kā arī vairāk par vienu zobu pastas tūbiņu un vienu zobu birsti sešos mēnešos. Tāpēc vadība jau bija sazinājusies ar iespējamajiem ziedotājiem, kuri varētu piegādāt papildu higiēnas līdzekļus.

CPT iesaka uzlabot Ilģuciema cietuma sadzīves apstākļus, ņemot vērā iepriekšējās piezīmes. Nekavējoties jāveic šādi pasākumi:

- ieslodzīto nodrošināšana ar pietiekamu personīgās higiēnas līdzekļu daudzumu;
- kameru apdzīvotības līmeņa samazināšana, lai nodrošinātu vismaz 4 m² lielu dzīvojamo platību katrai ieslodzītajai daudzvietīgajās kamerās; kamerās, kuru platība ir mazāka par 6 m², nedrīkst izmitināt vairāk par vienu ieslodzīto.

Turklāt komiteja vēlas saņemt informāciju par renovācijas programmas īstenošanas gaitu.

53. Attiecībā uz režīmu CPT atzinīgi vērtē to, ka gandrīz 90 % notiesāto bija iesaistītas izglītības programmas apgūvē, profesionālajā apmācībā vai darbā (piemēram, saimnieciskajos darbos, darbā virtuvē, mātes un bērna nodaļā, apkopēju darbā, rokdarbu izgatavošanā ārējiem uzņēmumiem u. c.). Delegācijai arī radās ļoti labs iespaids par kārtību attiecībā uz mātēm un bērniem²⁸.

---

²⁸ Mātes un bērna nodaļā (šajā nodaļā mātes dzīvo kopā ar saviem līdz divpadsmit mēnešiem vecajiem bērniem) mātēm ar zīdaiņiem ir piekļuve atsevišķam laukumam pastaigām svaigā gaisā, kā arī nodrošināts pietiekams piemērotu rotaļlietu klāsts. Bērnu nodaļā (kurā tiek izmitināti ieslodzīto bērni vecumā no divpadsmit mēnešiem līdz četriem gadiem) mātēm ir ļauts apmeklēt savus bērnus divas reizes dienā kopā uz trīs stundām (dienas pārējo daļu viņas parasti atrodas darbā vai profesionālās apmācības nodarbībās). Šo apmeklējumu laikā mātes ar bērniem var izmantot ārpus telpām esošo rotaļu laukumu vai labi aprīkoto un patīkami iekārtoto rotaļu istabu. Pārējā laikā bērnus visu diennakti aprūpē auklīte. Katru dienu pedagogs vada pusstundu ilgu nodarbību saskaņā ar *Montessori* izglītības programmu.

Tāpat kā Rīgas Centrālcietumā, arī Ilģuciema cietumā pirmstiesas apcietinājumā esošajām ieslodzītajām netika piedāvātas gandrīz nekādas papildu nodarbes, vienīgi stundu ilga pastaiga svaigā gaisā katru dienu. Tāpēc **51. punktā sniegtais ieteikums attiecas arī uz Ilģuciema cietumu.**

5. Nepilngadīgo ieslodzīto stāvoklis Ilģuciema cietumā un Cēsu audzināšanas iestādē

54. Vispirms *CPT* vēlas uzslavēt Latvijas iestādes par lieliskajiem ieslodzījuma apstākļiem, kas Ilģuciema cietumā nodrošināti nepilngadīgām ieslodzītajām sievietēm. Patiesi, nepilngadīgo sadzīves apstākļi bija priekšzīmīgi. Lielākajā daļā ieslodzījuma istabu bija izmitinātas divas ieslodzītās; telpas bija patīkami iekārtotas un neradīja ieslodzījuma iespaidu.

Attiecībā uz *režīmu CPT* atzinīgi vērtē to, ka visām nepilngadīgajām (tostarp pirmstiesas apcietinājumā esošajām nepilngadīgajām) tiek piedāvāta izglītība un/vai profesionālā apmācība. Turklāt visām nepilngadīgajām tiek nodrošināta iespēja katru dienu vairākas stundas pastaigāties svaigā gaisā atsevišķā laukumā un regulāri apmeklēt labi aprīkotu vingrošanas zāli. Nepilngadīgās ieslodzītās tiek stingri nošķirtas no pieaugušajām ieslodzītajām (izņemot skolas un profesionālās apmācības nodarbībās, ko tās apmeklē kopā).

55. Cēsu audzināšanas iestādē delegācija kopumā guva labu iespaidu par *režīma* pasākumiem, kas tiek piedāvāti nepilngadīgajiem, tostarp pirmstiesas apcietinājumā esošajiem nepilngadīgajiem, piemēram, izglītības programmas apguve (personām, kuras nav saņēmušas obligāto izglītību) un profesionālā apmācība²⁹. Turklāt 25 nepilngadīgajiem tika nodrošināts atalgots nepilna laika darbs (virtuvē, saimnieciskajos darbos, apkopēja darbs). Visi nepilngadīgie varēja regulāri piedalīties dažādās iekštelpu un ārpus telpu sporta nodarbībās.

56. Pastāvēja izteikta atšķirība starp notiesāto *sadzīves apstākļiem* un pirmstiesas apcietinājumā esošo ieslodzīto sadzīves apstākļiem. Lai gan visas ēkas bija samērā novecojušas, astoņas kopmītņu tipa telpas, kurās bija izmitināti notiesātie, tika uzturētas pieņemamā kārtībā un tīrībā. Tās bija plašas (piemēram, 65 m² uz 13 ieslodzītajiem³⁰), ar ļoti labu dabīgo apgaismojumu un mākslīgo apgaismojumu un patīkami iekārtotas (ar istabas augiem). Tomēr sanitārie mezgli abos dzīvojamās zonas stāvos bija visai nolietoti. **Šis trūkums ir jānovērš.**

57. Turpretī pirmstiesas apcietinājuma blokā, kurā ietilpst arī karantīnas kamera un iestādes soda izolatori, pastāvēja atbaidoši sadzīves apstākļi (kamaras ir ļoti nolietotas, ārkārtīgi mitras, ļoti aukstas un ar vāju dabīgo apgaismojumu); tās bija pilnīgi nepiemērotas cilvēku izmitināšanai. Delegācijai bija nesapratnē, kad uzzināja, ka iestādē nesen atjaunota apcietinājuma zona, kurā pastāvēja ļoti labi ieslodzījuma apstākļi un kura netika izmantota acīmredzami "organizatorisku iemeslu" dēļ, lai gan, veicot nelielus pielāgojumus, to varētu izmantot.

58. Vizītes noslēguma sanāksmē delegācija atbilstīgi Konvencijas 8. panta 5. punktam paziņoja neatliekamam konstatējumam un aicināja Latvijas iestādes nekavējoties pārtraukt visa pirmstiesas apcietinājuma bloka darbību (sk. 7. punktu).

---

²⁹ 41 nepilngadīgais bija iesaistīts profesionālajā apmācībā un apguva namdara, santehniķa un metālapstrādes arodu.

³⁰ Dažās kopmītņu tipa telpās apdzīvotības līmenis bija palielinājies uz laiku, kamēr citās telpās tiek veikts remonts.

Ļoti lielas bažas rada tas, ka attiecībā uz iepriekš minēto neatliekamo konstatējumu Latvijas iestādes 2008. gada 22. februāra vēstulē bija norādījušas vienīgi šo: "Latvijas Ieslodzījuma vietu pārvalde 2007. gadā sagatavoja projekta pieteikumu finansējuma saņemšanai no Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta. Projekta mērķis ir Cēsu audzināšanas iestādes apcietinājuma ēkas renovācija."

Tādējādi Latvijas iestādes nav veikušas atbilstīgus pasākumus, lai īstenotu delegācijas neatliekamajā konstatējumā pausto aicinājumu, un tas ir klajš sadarbības principa pārkāpums. *CPT* uzsver, ka visā pirmstiesas apcietinājuma blokā pastāv neciešami ieslodzījuma apstākļi. **Tā aicina Latvijas iestādes nekavējoties pārtraukt visa pirmstiesas apcietinājuma bloka darbību līdz tā renovācijas pabeigšanai.**

59. *CPT* ir ļoti nopietnas bažas par Cēsu audzināšanas iestādes vadības īstenoto "pašpārvaldes" sistēmu. Saskaņā ar iekšējās organizācijas shēmu katrā kopmītņu tipa telpā viens nepilngadīgais tika iecelts par "komandieri", un viņa pakļautībā norīkoti vairāki ieslodzītie, piemēram, "sekretārs", atbildīgais par tīrību un higiēnu, atbildīgais par iepirkšanos u. c. Šie pienākumi netika piešķirti, pamatojoties uz dežūru grafiku. Parasti pēc iecelšanas "amatā" ieslodzītais veica attiecīgos pienākumus līdz sava ieslodzījuma termiņa beigām.

CPT uzskata, ka šāda sistēma var veicināt ieslodzīto noslāņošanos un arī paaugstināt savstarpējās vardarbības risku.

Cēsu audzināšanas iestādē pastāvošā "pašpārvaldes" sistēma ir jāpārskata, ņemot vērā iepriekš izteiktās piezīmes.

60. *CPT* atzinīgi vērtē to, ka gan Cēsu audzināšanas iestādē, gan Ilģuciema cietumā tiek nodarbināti speciālisti (piemēram, psihologi, pedagogi un sociālie darbinieki), kuri ir īpaši apmācīti darbam ar nepilngadīgiem ieslodzītajiem.

Tomēr šādu īpašu apmācību nav saņēmuši ar nepilngadīgajiem strādājošie uzraugi. ***CPT* atkārtoti iesaka nodrošināt Cēsu audzināšanas iestādē un citu Latvijas ieslodzījuma vietu nepilngadīgo nodaļās strādājošajiem apsardzes darbiniekiem īpašu apmācību darbam ar nepilngadīgajiem ieslodzītajiem.**

6. Uz mūžu notiesāto stāvoklis apmeklētajos cietumos

a) Uz mūžu notiesāto nodaļas Daugavpils un Jelgavas cietumos

61. *CPT* ir ļoti norūpējusies par to, ka Latvijas iestādes nav darījušas gandrīz neko, lai uzlabotu uz mūžu notiesāto ieslodzījuma apstākļus Latvijas ieslodzījuma vietās, lai gan komiteja pēc abiem iepriekšējiem Jelgavas cietuma apmeklējumiem ir sniegusi ieteikumus šajā saistībā.

Gan Daugavpils cietumā, gan Jelgavas cietumā uz mūžu notiesātie bija ieslodzīti kamerās 23 stundas diennaktī vienatnē vai kopā ar vienu kameras biedru, bez mērķtiecīgām nodarbēm. Turklāt viņiem nebija ļauts biedroties ar pārējiem uz mūžu notiesātajiem ieslodzītajiem no citām kamerām. Šāda situācija ir nepieņemama.

Jo īpaši Daugavpils cietumā vairāki delegācijas satiktie uz mūžu notiesātie izrādīja psihiskās nelīdzsvarotības simptomus. Lai gan noteikt precīzu diagnozi un konstatēt tiešu cēloņsakarību starp psihisko nelīdzsvarotību un ļoti trūcīgo režīmu abos cietumos nav iespējams,

---

pamatojoties uz vienu interviju un ierobežotu informāciju par iepriekšējo psihisko saslimstību³¹, ir skaidrs, ka cietumos pastāvošie režīmi var saasināt šīs problēmas.

Uzlabojumu pazīmes tika konstatētas Daugavpils cietumā, kurā vadība vienu kameru bija pārveidojusi par datortelpu un bija sāktu jaunu telpu – darbnīcas, atpūtas zonas un nelielas vingrošanas zāles – izveide³². Šie pasākumi ir solis pareizajā virzienā. Tomēr ir jāveic arī papildu pasākumi, lai nodrošinātu šīm telpām pietiekami lielu platību un lai uz mūžu notiesātie varētu pavadīt ievērojamu dienas daļu ārpus kamerām.

Jelgavas cietumā nav veikti nekādi pasākumi darba vai biedrošanās iespēju radīšanai uz mūžu notiesātajiem.

***CPT* aicina Latvijas iestādes nekavējoties veikt atbilstīgus pasākumus, lai izstrādātu un ieviestu vispusīgu ārpus kamerām veicamu nodarbjū režīmu attiecībā uz visiem Daugavpils un Jelgavas cietumos ieslodzītajiem uz mūžu notiesātajiem.**

62. Daugavpils cietuma jaunajā uz mūžu notiesāto nodaļā pastāvēja pieņemami ieslodzījuma sadzīves apstākļi. Visas kameras bija pietiekami plašas (14 m² vienam vai diviem ieslodzītajiem) un labi iekārtotas (divas gultas, galds, divi krēsli, nodalīts sanitārais mezgls).

Ziņojumā par vizīti 2004. gadā³³ *CPT* kā trūkumu bija norādījusi to, ka kamerās ir izmantoti matēta stikla paneļi (nevis logi), kas nenodrošina pietiekamu dabīgo apgaismojumu. Šajā saistībā delegācija konstatēja, ka vienā nodaļas pusē minētie stikla paneļi ir aizstāti ar caurspīdīgiem stikla paneļiem, un cietuma priekšnieks informēja, ka drīzumā tas tiks izdarīts arī otrā nodaļas pusē. Delegācija tika informēta arī par to, ka tiek veikti pasākumi, lai pastāvošo ventilācijas sistēmu, kas daudzās kamerās rada ievērojamu troksni, aizstātu ar jaunu ventilācijas sistēmu.

***CPT* vēlas saņemt apstiprinājumu par iepriekš minēto pasākumu pabeigšanu.**

63. Jelgavas cietuma priekšnieks norādīja, ka trūkst finanšu līdzekļu ieslodzījuma bloka remonta pabeigšanai. Delegācija tika informēta arī par plānu palielināt vietu skaitu uz mūžu notiesātajiem līdz 160 vietām, lai nodrošinātu pieprasījumu turpmākajos 10–20 gados (sk. arī 70. punktu). ***CPT* vēlas saņemt sīku informāciju par iepriekš minēto plānu paplašināt uz mūžu notiesāto nodaļu Jelgavas cietumā (tostarp arī telpas darbam un atpūtai).**

64. Runājot par drošības pasākumiem, kas tiek piemēroti uz mūžu notiesātajiem, *CPT* vēlreiz uzsver, ka šo ieslodzīto rutinēta saslēgšana roku dzelžos vienmēr, kad tie atrodas ārpus kameras, nav attaisnojama; tas jo īpaši attiecas uz gadījumiem, kad šāda prakse tiek izmantota vidē ar augstu drošības līmeni. Turklāt suņu izmantošana šo ieslodzīto konvojēšanā vienmēr, kad viņi tiek izvesti no kamerām, no drošības viedokļa nav vajadzīga, un šādu praksi var uzskatīt par ieslodzīto iebiedēšanu un pazemošanu³⁴.

Šajā saistībā *CPT* atzinīgi vērtē Daugavpils cietuma vadības nesen pieņemto lēmumu pārtraukt suņu izmantošanu uz mūžu notiesāto konvojēšanā cietuma robežās.

---

³¹ Šāda informācija nebija reģistrēta ieslodzīto medicīniskajās kartiņās. Tiesas procesā visi ieslodzītie tika atzīti par pieskaitāmiem. Tomēr tiesām sagatavotie psihiatriskie ziņojumi par šīm personām bija ļoti īsi.

³² Vairāk nekā divus gadus vienā kamerā tika uzturēta neliela kartona kastu ražotne, kas sniedza ieslodzītajiem iespēju nopelnīt. Diemžēl šī programma tika pārtraukta ekonomisku iemeslu dēļ.

³³ Sk. *CPT/Inf* (2008) 15 59. punktu.

³⁴ Sunis tika pastāvīgi turēti ieslodzījuma zonās; tas mēdz riet gan dienas laikā, gan naktīs.

Komiteja aicina Latvijas iestādes galīgi izbeigt suņu izmantošanu uz mūžu notiesāto konvojēšanā Jelgavas cietuma robežās.

65. Reaģējot uz īpašo ieteikumu, ko *CPT* sniedza ziņojumā par vizīti 2004. gadā, Daugavpils un Jelgavas cietumos tika izveidotas "individuālā riska novērtēšanas komisijas"³⁵. Tomēr vizītē 2007. gadā tika konstatēts, ka šo komisiju īstenotās procedūras daudzējādā ziņā bija pilnīgi bezjēdzīgas.

Saskaņā ar šo komisiju darba uzdevumu tām bija jānovērtē katra uz mūžu notiesātā individuālais risks divas reizes gadā un atbilstīgi jāpielāgo uz šo ieslodzīto attiecinātie drošības pasākumi, taču praksē komisijas sanāksmes notika tikai vienu reizi gadā. Darbinieku un ieslodzīto intervijās un dažādu ieslodzīto dokumentu pārbaudē tika atklāts, ka komisija nav uzklusījusi ieslodzīto viedokli un ka daudzi no ieslodzītajiem nemaz nenojauš par šādu procedūru pastāvēšanu.

Drakonisko drošības pasākumu atvieglināšana tika noraidīta faktiski visos gadījumos, pamatojoties galvenokārt uz noziedzīgā nodarījuma(-u) veidu, par ko ieslodzītie bija notiesāti³⁶. Netika ņemts vērā tas, ka daudzi no šiem ieslodzītajiem iepriekš bija pavadījuši vairākus gadus pirmstiesas apcietinājumā, neradot īpašas drošības problēmas. Latvijas iestādes 2008. gada 22. februāra vēstulē norādīja, ka Jelgavas cietumā 2007. gadā ir veikts riska novērtējums attiecībā uz diviem ieslodzītajiem, kas savukārt nozīmē, ka šādi novērtēts nav neviens no pārējiem 23 uz mūžu notiesātajiem. Tas ir vēl viens apliecinājums tam, ka "individuālā" riska novērtēšanas sistēma praksē pienācīgi nedarbojas.

***CPT* aicina Latvijas iestādes nekavējoties veikt pasākumus, lai īstenotu visu uz mūžu notiesāto ieslodzīto individuālo riska novērtēšanu un atbilstīgi pielāgotu uz šiem ieslodzītajiem attiecinātos drošības pasākumus (65. punkts).**

66. Uz mūžu notiesātajiem tika attiecināti arī daži novecojuši noteikumi. Piemēram, viņiem netika ļauts sēdēt vai gulēt gultā dienas laikā. Par šā noteikuma neievērošanu ieslodzītie parasti saņēma disciplinārsodu. Vairāki ieslodzītie norādīja arī to, ka vienmēr, kad cietuma darbinieks atver kameras durvis, viņiem ir jānosauc savs vārds, uzvārds un Krimināllikuma pants, saskaņā ar kuru viņi ir notiesāti. ***CPT* iesaka nekavējoties atcelt iepriekš minētos noteikumus/praksi.**

67. *CPT* satrauc arī ieslodzīto sistemātiskā pakļaušana rutinētai pārmeklēšanai ar izģērbšanu. Lai gan cietuma darbinieki norādīja, ka pārmeklēšana ar izģērbšanu tiek veikta tikai pēc ievietošanas vai atgriešanās cietumā, pēc apmeklējumiem vai "uz aizdomu pamata", saskaņā ar visu intervēto ieslodzīto stāstīto kameras pārmeklēšana un pārmeklēšana ar izģērbšanu tiek sistemātiski veikta ik pēc desmit dienām. Šajās pārbaudēs ieslodzītajam ir pilnīgi jāizģērbjas un caur kameras restēm jāpasniedz sargiem pārmeklēšanai katrs apģērba gabals. Parasti ieslodzītajiem ir jāstāv pilnīgi izģērbtiem sargu un kameras biedra priekšā aptuveni piecas minūtes.

---

³⁵ Šīs komisijas tika izveidotas, pamatojoties uz Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2005. gada 14. aprīļa pavēli. Komisijā ietilpa astoņi dalībnieki – priekšnieka vietnieks, drošības dienesta vadītājs, novērošanas dienesta vadītājs, uz mūžu ieslodzīto nodaļas vadītājs, kapelāns, psihologs, sociālās rehabilitācijas vadītājs un medicīniskās nodaļas vadītājs.

³⁶ Tikai dažos izņēmuma gadījumos roku dzelžu sistemātiskā izmantošana tika atlikta, pamatojoties uz ieslodzītā smago veselības stāvokli.

CPT uzskata, ka šādu praksi var uzskatīt par pazemojošu rīcību. **Komiteja iesaka pārmeķlēšanu ar izgērbšanu veikt piemērotos apstākļos un vienīgi konkrētu aizdomu gadījumā.**

68. Latvijas iestādes joprojām nav īstenojušas ieteikumus, ko komiteja sniedza pēc savām iepriekšējām vizītēm attiecībā uz to, kā tiek veiktas uz mūžu notiesāto medicīniskās apskates. **CPT** uzskata, ka cietuma darbinieku sistemātiska klātbūtne šajās apskatēs, kā arī ieslodzīto ievietošana krātiņveida kabīnē psihiatra vai psihologa konsultāciju laikā ir nepieņemama prakse. Nepieņemami ir arī tas, ka ārsta konsultācijas nereti notiek, ieslodzītajam atrodoties kamerā un ārstam atrodoties otrpus restēm, koridorā un apskati un izklausīšanu veicot caur restēm.

CPT vairākkārt ir atzinusi, ka medicīniskās apskates laikā īpaši drošības pasākumi var būt jāveic īpašos gadījumos, kad medicīnas darbinieki uzskata, ka pastāv draudi viņu drošībai. Tomēr cietuma darbinieku *sistemātiska* klātbūtne medicīniskajās apskatēs nav attaisnojama; tā kaitē atbilstošas ārsta-pacienta saiknes izveidošanai un parasti ir nelietderīga no drošības viedokļa. Savukārt uz mūžu notiesāto ievietošana krātiņveida kabīnē vai turēšana aiz kameras durvju restēm aizskar ieslodzīto cieņu un arī liedz izveidot atbilstošu terapeitisko saikni.

Ir jāatrod alternatīvi risinājumi (un tas ir iespējams), lai likumīgās drošības prasības saskaņotu ar medicīnisko datu konfidencialitātes principu. Viens no risinājumiem varētu būt trauksmes sistēmas ierīkošana, lai ārkārtas gadījumos ārsts varētu ātri brīdināt cietuma darbiniekus par to, ka ieslodzītais medicīniskās apskates laikā kļūst agresīvs vai rada apdraudējumu. Latvijas iestādes 2008. gada 22. februāra vēstulē apstiprināja, ka medicīniskās apskates telpās ir ierīkotas trauksmes pogas.

CPT aicina Latvijas iestādes nekavējoties veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka:

- **visas uz mūžu notiesāto medicīniskās apskates tiek veiktas ārpus cietuma darbinieku dzirdamības robežas un, ja vien ārsts konkrētajā gadījumā tam neiebilst, arī redzesloka;**
- **tiek galīgi izbeigta uz mūžu notiesāto turēšana aiz kameras durvju restēm medicīnisko konsultāciju laikā vai ievietošana krātiņveida kabīnē psihiatra vai psihologa konsultāciju laikā.**

69. Kopumā delegācijai radās skaidrs iespaids, ka jo īpaši Jelgavas cietumā vecākajiem cietuma darbiniekiem, tostarp vadības līmeņa darbiniekiem, ir nostiprinājusies noraidoša attieksme pret ieslodzītajiem, kuri ir notiesāti uz mūžu, un šīs attieksmes dēļ tie pretojas visām ar režīmu, darba iespēju nodrošināšanu vai pat medicīnisko aprūpi saistītajām pārmaiņām. Šī attieksme ir arī noteikusi suņu konsekvento izmantošanu uz mūžu ieslodzīto konvojēšanā ārpus kamerām neatkarīgi no pamatotu drošības apsvērumu trūkuma. Šo cietuma darbinieku apziņā dominē domas par šaušalīgajiem un reizēm arī zemiskajiem noziegumiem, ko uz mūžu notiesātie ir pastrādājuši, nevis par šo ieslodzīto ilgtermiņa rehabilitācijas un atgriešanās sabiedrībā iespēju. Daudzi cietuma darbinieki šķita psiholoģiski nepiemēroti darbam ar ieslodzītajiem, kuri notiesāti uz mūžu.

CPT uzskata, ka vecākajiem cietuma darbiniekiem ir steidzami jāsaņem skaidri norādījumi un īpaša apmācība darbam ar ieslodzītajiem, kuri notiesāti uz mūžu, mūsdienīgā ieslodzījuma vietu sistēmā. Jo īpaši vecāko cietuma darbinieku uzmanība ir jāpievērš šādām atziņām:

-
- ieslodzījums uz mūžu notiesātajiem (tāpat kā citiem ieslodzītajiem) tiek piemērots kā sods, un viņi netiek ievietoti ieslodzījuma vietā, lai tiktu tajā sodīti;
  - uz mūžu notiesātie nav bīstamāki par citiem ieslodzītajiem (sk. arī 70. punktu);
  - mūža ieslodzījums var izraisīt ieslodzīto sociālo degradāciju; papildus pieradumam pie ieslodzījuma vietas apstākļiem ieslodzītajiem var rasties dažādas psiholoģiskas problēmas;
  - uz mūžu notiesātajiem ir jābūt izredzēm uz nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu (sk. Latvijas Krimināllikuma 61. panta 3. daļu);
  - mērķtiecīgu nodarbju (tostarp darbošanās grupā) režīma un konstruktīvu ieslodzīto attiecību ar cietuma darbiniekiem un kameras biedriem nodrošināšana uzlabo drošības līmeni ieslodzījuma vietā ("dinamiskā drošība").

CPT iesaka Latvijas iestādēm, pamatojoties uz iepriekš izklāstītajām atziņām, izglītot tos Latvijas ieslodzījumu vietu vecākos darbiniekus, kuri ir atbildīgi par mūža ieslodzījumā esošajām personām.

70. CPT arī vēlas pievērst Latvijas iestāžu uzmanību Ieteikuma *Rec* (2003) 23 par cietuma administrācijas izturēšanos pret uz mūžu ieslodzītajiem un ilgtermiņa ieslodzītajiem (ko Eiropas Padomes Ministru komiteja ir pieņēmusi 2003. gada 9. oktobrī) 7. punktam, kurā uzsvērts, ka uz mūžu notiesātos nedrīkst nošķirt no citiem ieslodzītajiem, pamatojoties vienīgi uz tiem piespriesto sodu (nenošķiršanas princips).

Iepriekš minētā ieteikuma paskaidrojošajā ziņojumā ir noteikts:

"41. Uz mūžu ieslodzīto vai ilgtermiņa ieslodzīto nošķiršanu nevar pamatot ar nepārbaudītiem apgalvojumiem par šo ieslodzīto bīstamību. Parasti daudzas cietuma administrācijas secina, ka šādi ieslodzītie neapdraud ne sevi, ne arī citus. Ja ieslodzītie tomēr šādu apdraudējumu rada, tas var pastāvēt tikai ierobežotā laika posmā vai īpašos gadījumos. Tāpēc, lai gan netiek apšaubīts, ka šā principa īstenošanai ir vajadzīgs laiks un materiālie resursi, šie ieslodzītie ir jānošķir no pārējiem ieslodzītajiem tikai tad, ja pastāv skaidrs apdraudējums, un tik ilgi, kamēr šāds apdraudējums pastāv.

42. Dažās valstīs tiek uzskatīts, ka uz mūžu ieslodzītie un ilgtermiņa ieslodzītie nopietni apdraud drošumu un drošību ieslodzījuma vietā. Pastāv uzskats, ka noziedzīgajā nodarījumā izradīto vardarbību un bīstamību šīs personas pārnes arī uz dzīvi ieslodzījuma vietā. Noziedzniekiem, kuri, piemēram, ir veikuši slepkavību, visticamāk tiks piespriests mūža ieslodzījums vai ilgs ieslodzījuma termiņš. Tas nenozīmē, ka šīs personas vienmēr būs varmācīgi vai bīstami ieslodzītie. Cietumu amatpersonas ir pieredējušas, ka slepkavas, kam piespriests mūža ieslodzījums vai ilgs ieslodzījuma termiņš, ir "priekšzīmīgi ieslodzītie". Viņu uzvedība ir stabila un uzticama, un iespēja, ka viņi varētu atkārtot iepriekš izdarīto noziegumu, ir maz ticama. Iespējamība, ka noziedznieks uzvedīsies varmācīgi vai bīstami, bieži vien ir atkarīga ne tikai no viņa personības iezīmēm, bet arī no standarta situācijām, kurās šāda uzvedība tiek pieļauta vai provocēta.

43. Tāpēc personas nosliece uz vardarbību un bīstamība vienmēr ir jāsaista ar konkrēto vidi vai situāciju, kurā šīs īpašības var vai nevar izpausties. Ilgtermiņa ieslodzīto un mūžu ieslodzīto pārvaldībā drošības un drošuma riski, kas rodas ieslodzījuma vietā, ir skaidri jānošķir no riskiem, ko var radīt ieslodzītā izbēgšana no ieslodzījuma vietas. Ilgtermiņa ieslodzīto un uz mūžu ieslodzīto klasifikācijā un iedalīšanā ir jāņem vērā šie dažādie risku veidi. [..]"

CPT iesaka Latvijas iestādēm pārskatīt nošķiršanas politiku, ko tās īsteno attiecībā uz ieslodzītajiem, kuri notiesāti uz mūžu, ņemot vērā iepriekš izklāstītās atziņas. Atbilstīgi jāpārskata ir arī pastāvošie jauna Jelgavas cietuma ieslodzījuma bloka uz mūžu notiesātajiem būvniecības plāni.

Komiteja aicina Latvijas Ieslodzījuma vietu pārvaldi izstrādāt sadarbības programmu ar citu ieslodzījuma vietu pārvaldi, kurai ir pieredze alternatīvu pieeju attiecināšanā uz ieslodzītajiem, kuri ir notiesāti uz mūžu.

71. Visbeidzot *CPT* atzinīgi vērtē to, ka gan Daugavpils cietumā, gan Jelgavas cietumā kopš vizītes 2004. gadā uz pilnu slodzi tiek nodarbināts psihologs, kurš sniedz psiholoģisku atbalstu arī uz mūžu notiesātajiem. Tomēr Jelgavas cietumā delegācija uzzināja, ka psihologs nesen ir devies pagarinātajā bērna kopšanas atvaļinājumā (uz 18 mēnešiem) un ka šajā laika posmā netiek paredzēts algot citu psihologu. *CPT* uzskata, **ka vienmēr, kad darbinieks, kurš veic svarīgus pienākumus, ir atvaļinājumā ilgāk par dažām nedēļām un ieslodzījuma vietā nav citu darbinieku, kuri varētu viņu aizstāt, ir būtiski uz laiku uzticēt šos pienākumus kādam, kurš nav cietuma štata darbinieks.**

b) Ilģuciema cietums

72. Ilģuciema cietumā bija ieslodzīta vienīgā uz mūžu notiesātā sieviete Latvijā. *CPT* atzinīgi vērtē to, ka šai ieslodzītajai tika piedāvāts darbs un tādi paši ieslodzījuma apstākļi kā citām notiesātajām. Turklāt uz šo ieslodzīto netika attiecināts neviens no iepriekš minētajiem drošības pasākumiem (roku dzelžu vai suņu izmantošana konvojēšanā). *CPT* arī vēlas īpaši uzsvērt cietuma vadības un darbinieku centienus sniegt īpašu atbalstu šai ieslodzītajai kopš viņas nonākšanas cietumā.

Tomēr *CPT* satrauc tas, ka iepriekš šī ieslodzītā vairāk nekā septiņus gadus faktiski bija pavadījusi vienieslodzījuma režīmā, jo, kamēr uz viņu nevarēja attiecināt zemāko režīmu, viņa bija jātur atsevišķi no citām ieslodzītajām. Šajā saistībā ir jāņem vērā 70. punktā izklāstītās atziņas un sniegtais ieteikums.

7. Veselības aprūpe

73. Vispirms *CPT* vēlas paust atzinību par to, ka ir pārtraukta novecojušās cietuma slimnīcas darbība Rīgas Centrālcietumā pēc jaunas cietuma slimnīcas atvēršanas Olainē 2007. gada 1. augustā. Jāuzslavē ir arī Ilģuciema cietumā ieslodzītajām sievietēm (tostarp mātēm un viņu bērniem) sniegto veselības aprūpes pakalpojumu augstā kvalitāte.

Tomēr dažās apmeklētajās iestādēs delegācija konstatēja vairākus būtiskus trūkumus veselības aprūpes nodrošināšanā. Daudzas no identificētajām problēmām liecina par ieslodzījuma sistēmas strukturālām nepilnībām. Komiteja vēlas atgādināt, ka nepietiekami augsts veselības aprūpes līmenis var ātri radīt situācijas, kas klasificējas kā "necilvēcīga un pazemojoša rīcība".

74. Jautājumā par veselības aprūpes darbiniekiem bažas rada tas, ka tādās iestādēs kā Jēkabpils cietums ar gandrīz 600 ieslodzītajiem, no kuriem daudzi ir narkomāni, plaša profila ārsts netiek nodarbināts uz pilnu slodzi³⁷. Šīs ieslodzījuma vietas medicīniskās nodaļas

---

³⁷ Cietumu trīs reizes nedēļā uz četrām stundām apmeklēja iekšējgo slimību speciālists no vietējās slimnīcas un pulmonologs vienu reizi nedēļā uz trīs stundām. Pārējā laikā ikdienas veselības aprūpi nodrošināja ārsta palīgs (feldšeris). Likumsakarīgi, ka daudzi ieslodzītie sūdzējās par ļoti novilcināto piekļuvi medicīniskās aprūpes

---

vadītājs un vienīgais pilnas slodzes ārsts bija zobārsts, kurš nebija kvalificēts nodrošināt ieslodzītajiem vispārējo medicīnisko aprūpi (vizītes brīdī cietumā bija trīs brīvas ārstu darbavietas). Tāpēc šajā iestādē nodrošinātās veselības aprūpes pakalpojumu kvalitātes līmenis bija ļoti zems.

Nepieņemami ir arī tas, ka Jēkabpils cietumā medmāsa nebija pieejama svētdienās un oficiālajās svētku dienās. Līdz ar to šajās dienās netika izsniegti recepšu medikamenti. Šāda kārtība ir jo īpaši bīstama ar HIV inficētajiem ieslodzītajiem, kuriem katru dienu ir jāsaņem antiretrovirālās terapijas medikamenti. Šādā situācijā ir arī tuberkulozes slimnieki.

CPT pauž nožēlu arī par to, ka Latvijas iestādes nav ieviesušas komitejas sen sniegtos ieteikumus palielināt medicīniskās aprūpes darbinieku skaitu Rīgas Centrālcietumā³⁸ un nodrošināt šajā ieslodzījuma vietā kvalificētas medmāsu klātbūtni nakts laikā³⁹. Šāda situācija pastāv arī Jēkabpils cietumā, kurā strādā trīs medmāsu (papildus uz pilnu slodzi strādājošajam ārstu palīgam un laboratorijas asistentam, kurš cietumā strādāja divas nepilnas darba dienas nedēļā). Tāpēc medicīniskajam personālam palīgā bija norīkoti ieslodzītie, kuri faktiski veica medmāsu pienākumus nakts laikā.

CPT iesaka nekavējoties veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka:

- brīvajās ārstu darba vietās Jēkabpils cietumā tiek pieņemti jauni darbinieki (tostarp vismaz viens plaša profila ārsts);

- Jēkabpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā tiek būtiski palielināts kvalificētu medmāsu skaits;

- Jēkabpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā (kā arī citās Latvijas ieslodzījuma vietās, kurās ir lazarete) vienmēr, arī nakts laikā un nedēļas nogalēs, ir pieejami kvalificētas medmāsu pakalpojumi.

75. Cēsu audzināšanas iestādē⁴⁰ un Ilģuciema cietumā⁴¹ veselības aprūpes darbinieku skaits bija pietiekams. Tomēr Ilģuciema cietumā gan cietuma priekšniece, gan galvenais ārsts informēja delegāciju par to, ka zobārsta pakalpojumi cietumā ir pieejami 20 stundas nedēļā un ka tas esot nepietiekami. **Šis trūkums ir jānovērš.**

76. Visās apmeklētajās iestādēs veselības aprūpes telpas kopumā bija labā stāvoklī. Tomēr **Rīgas Centrālcietumā ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka ieslodzītie, kuri ir nošķirti no citiem ieslodzītajiem medicīnisku iemeslu dēļ, saņemtu pietiekamu daudzumu būtisko personīgās higiēnas līdzekļu.**

---

pakalpojumiem.

³⁸ Rīgas Centrālcietumā uz pilnu slodzi bija nodarbināti četri ārstu palīgi un četras medmāsu, kā arī viens radioloģijas asistents uz nepilnu slodzi. Tikai divas no četrām medmāsām sniedza vispārējos medicīniskās aprūpes pakalpojumus, trešā medmāsa veica medicīniskos ierakstus, savukārt ceturta medmāsa palīdzēja zobārstam.

³⁹ Medmāsu nepieejamība nakts laikā ir jo īpaši svarīga problēma, jo abās iestādēs ir lazarete ar stacionāriem slimniekiem.

⁴⁰ Divi ārsti un trīs medmāsu (visi strādāja pilnu slodzi).

⁴¹ Viens plaša profila ārsts uz pilnu slodzi, viens psihiatrs uz pilnu slodzi, viens zobārsts (50 %), viens ginekologs (50 %), viens dermatologs (25 %), viens otolaringologs (25 %), divi ārstu palīgi uz pilnu slodzi un trīs medmāsu uz pilnu slodzi.

---

77. Visās apmeklētajās iestādēs ieslodzīto medicīniskās pārbaudes procedūra uzņemšanas brīdī kopumā tika veikta apmierinoši⁴² (ārsta vai ārsta palīga īstenota apskate 24 stundu laikā pēc ievešanas ieslodzījuma vietā, rentgendiagnostika, personai pirmo reizi nonākot ieslodzījuma vietu sistēmā, HIV pārbaude; tomēr sk. arī 83. punktu).

Tomēr Jēkabpils cietumā delegācija ievēroja, ka pirmreizēji ievesto ieslodzīto fiziskās pārbaudes (cita starpā ar mērķi konstatēt redzamus miesas bojājumus) netika veiktas sistemātiski. **Šis trūkums ir jānovērš.**

78. Tāpat kā visās iepriekšējās vizītēs, arī šajā vizītē delegācija Rīgas Centrālcietumā konstatēja vairākas nepilnības miesas bojājumu reģistrēšanā. Pirmkārt, dažiem pirmreizēji ievestajiem ieslodzītajiem, kurus delegācija satika, bija redzami miesas bojājumi uz dažādām ķermeņa daļām (tostarp uz sejas), taču viņu medicīniskajās kartiņās šie miesas bojājumi netika reģistrēti, lai gan bija skaidrs, ka tie ir gūti pirms uzņemšanas cietumā. Lai gan citos gadījumos objektīvi medicīniski konstatējumi attiecībā uz miesas bojājumiem tika reģistrēti, tie bieži vien netika papildināti ar personas paskaidrojumiem, kuri ir būtiski medicīniskajai apskatei. Proti, medicīniskajos ierakstos bieži vien nebija reģistrēts ieslodzītā paskaidrojums par šo miesas bojājumu izcelsmi (vai atzīme par to, ka ieslodzītais ir atteicies atbildēt uz ārsta uzdotajiem jautājumiem), ne arī ārsta slēdziens, pamatojoties uz objektīviem konstatējumiem un ieslodzītā paskaidrojumu.

Turklāt Jēkabpils cietumā delegācija atklāja gadījumus, kad redzami miesas bojājumi (tostarp miesas bojājumi, kas gūti vardarbīgos starpgadījumos cietumā) vispār nebija reģistrēti ieslodzīto medicīniskajās kartiņās. Šajā saistībā ir īpaši jāuzsver 38. punktā izklāstītais gadījums.

CPT atkārtoti iesaka veikt atbilstīgus pasākumus Rīgas Centrālcietumā un Jēkabpils cietumā, kā arī citās ieslodzījuma vietās Latvijā, lai nodrošinātu, ka pēc ieslodzītā medicīniskās apskates uzņemšanas laikā vai pēc vardarbīga starpgadījuma ieslodzījuma vietā tiktu reģistrēta šāda informācija:

i) visi medicīniskajai apskatei būtiskie ieslodzītā paskaidrojumi, tostarp ieslodzītā sūdzības par sliktu izturēšanos;

ii) visi objektīvie konstatējumi, kas iegūti rūpīgā medicīniskajā apskatē;

iii) ārsta slēdzieni, pamatojoties uz i) un ii) apakšpunktā minēto informāciju; šajos slēdzienos ārstam ir jānovērtē atbilstība starp ieslodzītā apgalvojumiem un objektīvajiem medicīniskajiem konstatējumiem; šiem slēdzieniem ir jābūt pieejamiem ieslodzītājam un viņa advokātam.

79. Izņemot Jēkabpils cietumu (sk. arī 74. punktu), vispārējās veselības aprūpes nodrošināšanas līmenis apmeklētajās iestādēs kopumā bija pieņemams.

Saistībā ar Jēkabpils cietumu CPT vēlas pievērst Latvijas iestāžu uzmanību vienam īpašam aspektam. Proti, pārbaudot iestādes aptieku, delegācija konstatēja, ka tajā ir nodrošināts pietiekams medikamentu klāsts. Tomēr delegācija pamanīja, ka vizītes brīdī kā pirmās kārtas antibiotiskais līdzeklis tiek izmantotas gentamicīna injekcijas. Vairāki ieslodzītie šo līdzekli saņēma pret plaušu infekcijām, bet viens – pret zoba sastrutojumu. Komiteja vēlas norādīt, ka

---

⁴² Iestāžu izmeklēšanas nodaļas sistemātiski veica reģistrēto miesas bojājumu izmeklēšanu (sk. arī 96. un 97. punktu).

---

gentamicīns ir otrās kārtas antibiotisks līdzeklis ar nopietnu iespējamo blakusiedarbību (tas var izraisīt nieru un dzirdes nervu bojājumus). Turklāt tas nav iedarbīgs pret daudzām baktērijām, piemēram, streptokokiem, *haemophilus influenzae* vai stafilokokiem, kas izraisa mājas pneimoniju. Tāpēc, ja šāda medikamenta izmantošana tiek uzskatīta par vajadzīgu, to ieteicams izmantot tikai stacionārā, rūpīgi uzraugot asins analīžu rezultātus. **Ir atbilstīgi jāinformē Jēkabpils cietuma medicīniskā dienesta darbinieki.**

80. Nopietnas bažas rada arī pienācīgu garīgās veselības aprūpes pakalpojumu nepieejamība Jēkabpils cietumā un Cēsu audzināšanas iestādē⁴³. Abās ieslodzījumu vietās ir steidzami jānodrošina psihiatra un klīniskā psihologa⁴⁴ pakalpojumi.

Jēkabpilī psihiatra vieta ir bijusi brīva kopš cietuma atvēršanas 1980. gadā, un šajā ieslodzījuma vietā netiek nodrošinātas regulāras psihiatra vizītes. Pašnāvnieciskie ieslodzītie parasti tiek pārvietoti uz kameru bloku vai ievietoti lazaretē, kur tos var uzraudzīt sanitāri. Tikai ārkārtējos gadījumos šie ieslodzītie tiek pārvesti uz cietuma slimnīcu Olainē.

CPT iesaka steidzami veikt atbilstīgus pasākumus Jēkabpils cietumā un Cēsu audzināšanas iestādē, lai nodrošinātu psihiatra un klīniskā psihologa regulāru pieejamību (Jēkabpils cietumā abi minētie speciālisti jānodarbina uz pilnu slodzi).

81. Jēkabpils cietuma veselības aprūpes darbinieki informēja delegāciju par to, ka uzbudinātu un/vai pašnāvniecisku ieslodzīto savaldīšanai dažreiz tiek izmantoti mehāniski savaldīšanas līdzekļi. Īpaša aprīkojuma trūkuma dēļ šādi ieslodzītie tika piesieti ar palagiem (aiz plaukstu locītavām, potītēm un ap krūškurvi) pie gultām (tā dēvētā "fiksācija") medicīniskās izolācijas telpā. Savaldīšanas piemērošana netika reģistrēta, un delegāciju informēja, ka fiksācijai ieslodzītie tiek pakļauti ne ilgāk par 48 stundām. Delegācijai neizdevās noskaidrot, cik bieži šādā fiksācijas izmantošanā piedalījās ārsts.

Nemot vērā iesaistītajai personai radītos riskus, CPT turpmāk ir norādījusi principus un minimālos standartus, kas ir jāievēro attiecībā uz fiksāciju.

- Attiecībā uz *pareizu piemērošanu* – fiksācija ir jāizmanto tikai kā galējais līdzeklis personai vai citiem draudošā kaitējuma novēršanai, ja nav citu iespēju novērst šos draudus; fiksāciju nedrīkst piemērot kā sodu; fiksāciju ieslodzījuma vietā nedrīkst izmantot, ja piemērotāks līdzeklis būtu hospitalizācija;
- Fiksācija ir jāveic, *ja to ir skaidri pieprasījis ārsts, vai arī ārsts nekavējoties ir jāinformē par fiksācijas izmantošanu*;
- Fiksācijā jāizmanto piemēroti līdzekļi, lai samazinātu kaitējumu, diskomfortu vai sāpes, kas personai tiek radītas savaldīšanas laikā. Šajā saistībā roku un kāju piesiešanā ir jāizmanto šim nolūkam paredzētas siksnas. Darbiniekiem ir jābūt apmācītiem izmantot savaldīšanas līdzekļus.
- Fiksācija ir jāpiemēro iespējami īsu laika posmu (parasti dažas minūtes vai stundas). Izņēmuma gadījumos to var pagarināt saskaņā ar ārsta norādījumiem. Savaldīšanas nepārtraukta piemērošana vairākas dienas nav attaisnojama un ir uzskatāma par sliktu izturēšanos.
- Veselības aprūpes darbiniekam vai citam atbilstīgi apmācītam darbiniekam, kas nebija iesaistīts situācijā, kurā radās nepieciešamība piemērot fiksāciju, ir *nepārtraukti un nepastarpināti jānovēro* attiecīgā persona.

---

⁴³ Cēsīs 2007. gadā tikai viens ieslodzītais bija nosūtīts pie ārēja psihiatra.

⁴⁴ Vienīgais psihologs, kurš strādāja Cēsīs, nebija klīniskais psihologs.

-
- Visi fiksācijas izmantošanas gadījumi ir jāreģistrē gan ieslodzītā medicīniskajā kartiņā, gan *īpašā reģistrā*, kurš ieviests šim nolūkam.
  - Visās ieslodzījuma vietās, kurās fiksācija var tikt izmantota, vadībai ir jāizdod fiksācijā iespējami iesaistītajiem darbiniekiem *oficiāli rakstiski norādījumi*, kuros ir ņemti vērā iepriekš minētie kritēriji.

CPT iesaka Latvijas iestādēm veikt atbilstīgus pasākumus, lai nodrošinātu, ka Jēkabpils cietumā, kā arī visās citās Latvijas ieslodzījuma vietās, kurās fiksācija tiek izmantota, ievēro visus iepriekš izklāstītos principus un minimālos standartus.

82. Vizītes noslēguma sanāksmē ar Latvijas iestādēm delegācija informēja Tieslietu ministriju par četru uz mūžu notiesāto smago veselības stāvokli un šajā saistībā lūdza attiecīgajām iestādēm steidzami rīkoties (sk. 7. punktu).

Latvijas iestādes 2008. gada 18. janvāra un 27. februāra vēstulēs informēja CPT par pasākumiem, ko tās veikušas attiecībā uz iepriekš minētajiem ieslodzītajiem.

83. Delegāciju ļoti satrauca informācija, ka Rīgas Centrālcietumā atrodas vairāk nekā 170 ar HIV inficēti ieslodzītie (aptuveni 18,5 % no visiem cietumā ieslodzītajiem). Tāpēc ļoti lielas bažas rada ārkārtīgi ierobežotie pasākumi, kas tiek veikti pienācīgas aprūpes nodrošināšanai šiem ieslodzītajiem, lai novērstu šīs dzīvībai bīstamās slimības tālāku attīstību. Viens no iemesliem ir tas, ka veselības aprūpes darbiniekiem lielākoties trūkst zināšanu par HIV infekciju, un tie nav informēti par to, cik svarīgi ir sākt ārstēšanu agrīnajā stadijā.

Lai gan HIV tests tika piedāvāts visiem pirmreizēji ievestajiem ieslodzītajiem, pirms testa netika apspriesta testa pozitīva vai negatīva rezultāta nozīme. Turklāt, ja testa rezultāts bija negatīvs, tas vispār netika apspriests ar ieslodzīto, savukārt pozitīva rezultāta gadījumā apspriede ar ieslodzīto bija ļoti īsa. Vēl satraucošāks ir fakts, ka, lai gan ieslodzījuma vietā bija ļoti daudz ar HIV inficētu ieslodzīto, tikai desmit no šiem ieslodzītajiem saņēma antiretrovirālās terapijas medikamentus⁴⁵. Proti, šādi medikamenti ar HIV inficētajiem ieslodzītajiem tika izsniegti tikai tad, ja viņiem diagnosticēja AIDS. Lai gan visi jaunie HIV infekcijas nēsātāji tika sistemātiski nosūtīti pie cietumu apmeklējošā infektologa⁴⁶, ieslodzītie, kuru inficēšanās ar HIV bija zināma jau šo ieslodzīto uzņemšanas brīdī, pie infektologa tika nosūtīti tikai tad, ja viņi to pieprasīja⁴⁷. Nevienam ieslodzītajam netika piedāvāta vakcinācija pret B hepatītu (finansiālu apsvērumu dēļ).

Delegācija arī izmantoja iespēju apspriest jautājumu par HIV problēmas pastiprināšanos Latvijas ieslodzījuma vietās ar Rīgas Infektoloģijas centra pārstāvjiem. Šajās apspriedēs delegācija uzzināja, ka Infektoloģijas centra iespēja sniegt palīdzību šajā saistībā ir ļoti ierobežota, ņemot vērā šai iestādei pieejamos resursus. Intravenozo narkotiku lietošanas un injicēšanas līdzekļu koplietošanas dēļ pastāv ļoti augsta iespējamība, ka daži ieslodzītie inficējas ar HIV, kamēr tie atrodas Rīgas Centrālcietumā.

---

⁴⁵ Ilguciema cietumā atradās 52 diagnosticētas HIV nēsātājas, no kurām tikai četras (tostarp divas grūtnieces) saņēma antiretrovirālās terapijas medikamentus. Jēkabpils cietumā šādus medikamentus saņēma tikai katrs ceturtais diagnosticētais HIV nēsātājs.

⁴⁶ Cietumu vienu reizi mēnesī apmeklēja infektologs no Rīgas Infektoloģijas centra.

⁴⁷ Jāatzīst, ka Latvijas iestāžu apgalvojums, ko tās pauž 2008. gada 22. februāra vēstulē, proti, "Medicīnas departamenta darbinieki nodrošina, lai ar HIV inficētie un AIDS slimie ieslodzītie tiktu pārbaudīti Latvijas Infektoloģijas centra laboratorijās trīs reizes gadā, un šajā iestādē tie arī var saņemt speciālistu konsultācijas", neatbilst situācijai, kas Rīgas Centrālcietumā tika konstatēta vizītes laikā.

Nemot vērā iepriekš minēto, **CPT iesaka steidzami veikt pasākumus Rīgas Centrālcietumā (kā arī citās Latvijas ieslodzījuma vietās), lai izstrādātu stratēģiju HIV profilaksei un ārstēšanai cietumā.**

84. Attiecībā uz medicīnisko datu konfidencialitāti delegācija uzzināja, ka medicīniskās apskates Rīgas Centrālcietumā bieži vien notiek cietuma darbinieku klātbūtnē. Tāpēc **68. punktā sniegtās piezīmes un ieteikumi attiecas arī uz Rīgas Centrālcietumu.**

85. *CPT* bija interesanti uzzināt, ka Ministru kabinets 2006. gada 26. septembrī ir izskatījis Tieslietu ministrijas izstrādāto "Ieslodzīto veselības aprūpes koncepciju". Ministru kabinets uzdeva Tieslietu ministrijai un Veselības ministrijai līdz 2008. gada 1. jūnijam iesniegt Ministru kabinetam priekšlikuma projektu par cietuma slimnīcas un cietuma veselības aprūpes dienestu nodošanu Veselības ministrijai.

Komiteja vēlas saņemt sīkāku informāciju par šo jautājumu.

8. Citi jautājumi

a) Personāls

86. Attiecībā uz darbinieku skaitu *CPT* vēlas paust bažas par to, ka *Jēkabpils cietumā* uzraugi nodaļās atradās tikai parastajā darba laikā (sk. arī 40. punktu). Nakts maiņā visā cietumā strādāja 11–13 darbinieki, kuri regulāri pārbaudīja katru nodaļu (parasti trīs reizes naktī), neieejot kopmītņu tipa telpās. Ja ieslodzītajiem steidzami bija vajadzīga palīdzība, viņi varēja piezvanīt centrālajam postenim pa iekšējo telefonu.

Citās apmeklētajās ieslodzījuma vietās nodrošinājums ar darbiniekiem bija labāks. Tomēr šo iestāžu vadība atzina delegācijai, ka ar pieejamo darbinieku daudzumu ne vienmēr ir iespējams pienācīgi nodrošināt ieslodzīto uzraudzību (jo īpaši nakts laikā vai vienmēr, kad atvaļinājuma vai slimības dēļ darbā nav vairāki darbinieki).

***CPT* iesaka:**

- ievērojami palielināt cietuma darbinieku skaitu *Jēkabpils cietumā*;

- pārskatīt darbinieku skaitu citās apmeklētajās ieslodzījuma vietās.

87. Visās apmeklētajās ieslodzījuma vietās delegācijai tika atzīts, ka iestādes pārvaldību ietekmē cietuma administrācijas grūtības aizpildīt ieslodzījuma vietu darbinieku vakances (piemērotu kandidātu trūkuma dēļ). Tāpēc darbā ir pieņemtas arī tādas personas, kuras nav saņēmušas ieslodzījuma vietu darbinieka apmācību.

***CPT* aicina Latvijas iestādes veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka darbā ieslodzījuma sistēmā tiek pieņemti apmācīti uzraugi. Ir jāveic arī atbilstīgi pasākumi, lai nodrošinātu, ka visi ieslodzījuma vietu darbinieki saņem pienācīgu sākotnējo un turpmāko apmācību.**

88. Visbeidzot ir jānorāda, ka smagās problēmas *Jēkabpils cietumā*, proti, darbinieku sliktā izturēšanās un ieslodzīto savstarpējā vardarbība (sk. 38.–42. punktu), ir saistītas ar plaši izplatītu korupciju. Delegācija saņēma daudzas ticamas sūdzības par visu līmeņu (tostarp

---

vadības līmeņa, vismaz līdz 2007. gada sākumam⁴⁸) cietuma darbinieku korumpētību. Radās iespaids, ka, ja ieslodzītajam ir nauda, viņš par to var nopirkt visu, ko vēlas, arī ietekmēt cietuma administratīvo komisiju, lai panāktu pārmaiņas savā režīma statusā vai pat nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu.

Saistībā ar 42. punktā minēto izmeklēšanu CPT iesaka Latvijas iestādēm īpašu uzmanību pievērst Jēkabpils cietumā pastāvošajai korupcijas problēmai.

b) Disciplīna

89. Attiecībā uz ieslodzījuma apstākļiem soda izolatoros CPT ir ļoti norūpējusies par to, ka tiem pieaugušajiem ieslodzītajiem, kuriem kā disciplinārsodu piemēro ieslodzījumu vienieslodzījuma kamerā, joprojām netiek piešķirta viena stunda dienā pastaigām svaigā gaisā, lai gan komiteja šādu ieteikumu bija sniegusi vizītē 1999. gadā, un atkārtojusi pēc vizītēm 2002. un 2004. gadā. Vēl lielāka nožēla jāizsaka par to, ka šī pamatprasība, kas ir iekļauta arī pārskatītajos Eiropas cietumu noteikumos, netika ņemta vērā 2006. gadā pieņemtajos Latvijas sodu izpildes kodeksa grozījumos.

Atbildot uz vizītes noslēguma sanāksmē delegācijas paziņotajiem neatliekamajiem konstatējumiem (sk. 7. punktu), Latvijas iestādes 2008. gada 27. februārī informēja CPT, ka "spēkā esošajos tiesību aktos nav noteikta prasība piešķirt sodītajiem ieslodzītajiem laiku pastaigām, taču Tieslietu ministrija sadarbībā ar Tiesībsarga biroju un Latvijas sodu izpildes kodeksa uzlabošanas darba grupu plāno pārskatīt attiecīgo tiesību normu 2008. gadā".

CPT aicina Latvijas iestādes nekavējoties veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka visās Latvijas ieslodzījuma vietās visiem soda izolatoros ieslodzītajiem tiek piešķirta vismaz viena stunda dienā pastaigām svaigā gaisā.

90. Turklāt visās ieslodzījuma vietās, izņemot Ilģuciema cietumu, joprojām tiek ierobežota soda izolatoros ievietoto piekļuve lasāmvielai (parasti šiem ieslodzītajiem tiek atļauta tikai reliģiska satura literatūra vai juridiski dokumenti, bet dažās ieslodzījumu vietās vienieslodzījuma laika posmā tika piešķirta viena papildu grāmata). **CPT atkārtoti iesaka nodrošināt, ka visiem soda izolatoros ievietotajiem ieslodzītajiem tiek piešķirta piekļuve ikdienas lasāmvielai.**

91. Soda izolatoru apstākļi dažādās ieslodzījuma vietās bija atšķirīgi. Vissliktākie apstākļi tika konstatēti *Cēsu audzināšanas iestādē*, kuras pirmstiesas apcietinājuma bloka kameras bija atbaidošā stāvoklī un pilnīgi nepiemērotas cilvēku turēšanai (ļoti nolietotas, mitras, aukstas, ar sliktu ventilāciju un vāju dabīgo un mākslīgo apgaismojumu). Šajā saistībā sk. 56.–58. punktā sniegtās piezīmes un ieteikumus.

Visās apmeklētajās ieslodzījuma vietās tika konstatēti vairāki trūkumi. Proti, daudzās kamerās dabīgais apgaismojums bija ļoti ierobežots vai arī tā nebija vispār, jo logi bija aizklāti ar metāla slēģiem. Bieži vien nebija nodrošināts pietiekams mākslīgais apgaismojums un ventilācija.

Kā uzlabojums jāatzīst tas, ka pretstatā praksei, kas tika konstatēta iepriekšējās vizītēs, visās apmeklētajās ieslodzījuma vietās soda izolatoros ievietotajiem ieslodzītajiem naktīs vienmēr tika nodrošināti matračī un segas.

---

⁴⁸ Delegācija tika informēta, ka iepriekšējais priekšnieka vietnieks, kurš bija atbildīgs par iekšējo drošību, ir atstādināts no dienesta pienākumu veikšanas un gaida tiesu saistībā ar apsūdzību korupcijā.

CPT iesaka visās apmeklētajās iestādēs uzlabot soda izolatoros pastāvošos ieslodzījuma apstākļus, ievērojot iepriekš minētās piezīmes.

92. Disciplinārsodu jomā CPT satrauc tas, ka neatkarīgi no ieteikumiem, ko komiteja sniedza pēc iepriekšējās vizītes, sevis savainošana joprojām tiek uzskatīta par disciplināru pārkāpumu un tiek atbilstīgi sodīta (parasti ar ieslodzījumu vienieslodzījuma kamerā uz maksimālo vai gandrīz maksimālo termiņu).

Latvijas iestādes 2008. gada 27. februāra vēstulē norādīja: "Apzināta sevis savainošana tiks uzskatīta par iekšējo noteikumu pārkāpumu un disciplināri sodīta. [...] Disciplinārsodi tiek noteikti atbilstīgi pārkāpuma smagumam un katra ieslodzītā psiholoģiskajām īpašībām. Pirms sodu piemērošanas ieslodzījuma vietas administrācija veic individuālas pārrunas un skaidrojošus pasākumus. Latvijas ieslodzījuma vietās nav pietiekami daudz atsevišķu kameru, tāpēc nav iespējams izolēt ieslodzītos, kuriem ir tieksme uz sevis savainošanu. Šā iemesla dēļ šie ieslodzītie tiek turēti soda izolatoros, tomēr tas netiek uzskatīts par disciplinārsodu."

CPT pieņem zināšanai, ka vismaz teorētiski tiem ieslodzītajiem, kuri nodara sev miesas bojājumus, automātiski netiek piemērots disciplinārsods. Tomēr vizītes laikā iegūtā informācija liecina par to, ka teorija būtiski atšķiras no prakses.

CPT vēlas uzsvērt, ka sevis savainošana bieži vien liecina par psiholoģiskām vai psihiskām problēmām un šī tieksme būtu jānovērš ar terapijas metodēm, nevis piemērojot sodus. Turklāt šo ieslodzīto izolēšana (pat tad, ja tā netiek piemērota kā disciplinārsods) visticamāk pastiprinās viņu psiholoģiskās vai psihiskās problēmas. Šajā saistībā ir arī jānorāda, ka visi sevis savainošanas gadījumi *uzreiz* pēc starpgadījuma ir jānovērtē ārstam, lai noteiktu ievainojumu smagumu un ieslodzītā psiholoģisko stāvokli.

CPT iesaka veikt atbilstīgus pasākumus visā ieslodzījumu vietu sistēmā, lai, ņemot vērā iepriekš minētās piezīmes, pārskatītu praksi attiecībā uz ieslodzītajiem, kuri ir nodarījuši sev miesas bojājumus.

93. Saskaņā ar attiecīgajiem tiesību aktiem ieslodzījums vienieslodzījuma kamerā vienmēr ir saistīts ar aizliegumu sazināties ar ārpusauli; šāda prakse ir pretrunā pārskatītajiem Eiropas cietumu noteikumiem⁴⁹.

CPT iesaka veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka disciplinārsodā neietilpst pilnīgs aizliegums sazināties ar ģimeni. Turklāt Komiteja aicina Latvijas iestādes atcelt nepilngadīgajiem ieslodzītajiem aizliegumu sazināties ar ārpusauli.

94. Visās ieslodzījuma vietās disciplinārās procedūras tika īstenotas saskaņā ar attiecīgajiem tiesību aktiem. Lēmumus par disciplinārsoda piemērošanu pieņēma ieslodzījuma vietas priekšnieks, pamatojoties uz tā cietuma darbinieka ierosinājumu, kurš bija veicis iekšējo izmeklēšanu un saņēmis ieslodzītā paskaidrojumu.

Tomēr visās apmeklētajās ieslodzījuma vietās delegācijas konstatēja dažus trūkumus. Proti, disciplināri sodītajiem ieslodzītajiem nebija tiesību nepastarpināti vērsties pie ieslodzījuma vietas priekšnieka pirms lēmuma pieņemšanas. Turklāt ieslodzītajiem parasti netika izsniegts lēmuma dublikāts (kurā norādīts lēmuma pamatojums, kā arī lēmuma apstrīdēšanas kārtība un

---

⁴⁹ Sk. 60.4. punktu.

---

terminš). *CPT* iesaka novērst iepriekš minētos trūkumus (ja nepieciešams, grozot attiecīgos tiesību aktus).

95. Visās apmeklētajās iestādēs delegācija konstatēja arī to, ka saskaņā ar attiecīgajiem noteikumiem ārstam (vai ārsta palīgam) pirms disciplinārsoda lēmuma īstenošanas bija jāparaksta apstiprinājums, apliecinot, ka disciplināri sodāmo ieslodzīto "var sodīt" ar ieslodzījumu vienieslodzījuma kamerā.

Šajā saistībā *CPT* vēlas uzsvērt, ka ieslodzījuma vietā strādājošie mediķi faktiski ir ieslodzīto personīgie ārsti, tāpēc pozitīvām ārsta-pacienta attiecībām ir būtiska nozīme ieslodzīto veselības un labklājības aizsardzībā. Liekot ieslodzījuma vietu ārstiem apstiprināt ieslodzīto sodīšanu, šādu attiecību nostiprināšanās visticamāk netiek veicināta. Šis viedoklis ir atzīts arī Ministru komitejas Ieteikumā Rec (2006)2 par pārskatītajiem Eiropas cietumu noteikumiem; no tiem ir dzēsta iepriekšējā noteikumu redakcijā iekļautā norma, kas paredzēja, ka ieslodzījuma vietu ārstiem ir jāapstiprina ieslodzītā gatavība izturēt disciplinārsodu. No otras puses, ieslodzījuma vietu ārstiem ļoti uzmanīgi jāuzrauga soda izolatoros ievietoto ieslodzīto stāvoklis.

***CPT* iesaka pārskatīt ieslodzījuma vietu ārstu pienākumus disciplinārsodu piemērošanas jomā. Veicot šo pārskatīšanu, ir jāņem vērā pārskatītie Eiropas cietumu noteikumi (jo īpaši 43.2. punkts) un komitejas komentāri tās 15. vispārējā ziņojumā (sk. *CPT/Inf* (2005) 17 53. punktu).**

c) Drošības un izmeklēšanas nodaļas

96. Ziņojumos par vizītēm 2002. un 2004. gadā⁵⁰ *CPT* pauda nopietnas bažas par drošības nodaļu funkcijām Latvijas ieslodzījumu vietās. Šo nodaļu darbinieki veica gan uzraudzības funkciju, gan kriminālizmeklēšanas pienākumus (tostarp pieņēma ieslodzīto atzīšanās par noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu ārpus ieslodzījuma vietas). Turklāt drošības nodaļas darbiniekiem bija tiesības pieņemt lēmumus par ieslodzītā izmitināšanu ieslodzījuma vietā, un savu pilnvaru īstenošanā tie faktiski bija neatkarīgi no ieslodzījuma vietas administrācijas (arī no ieslodzījuma vietas priekšnieka).

Šāda prakse ne tikai rada potenciālas interešu konflikta situācijas, bet arī apdraud ieguvumus no ieslodzījuma vietu sistēmas nodošanas Tieslietu ministrijai no Iekšlietu ministrijas.

97. *CPT* uzzināja, ka pēc vizītes 2004. gadā iepriekšējās drošības nodaļas ir sadalītas divās atsevišķās struktūrvienībās – drošības nodaļā (kas ir tieši pakļauta ieslodzījuma vietas priekšniekam) un izmeklēšanas nodaļā (kas ir pakļauta par iekšējo drošību atbildīgajam priekšnieka vietniekam).

Dažās apmeklētajās ieslodzījuma vietās delegācija apspriedās ar abu minēto nodaļu darbiniekiem. Šajās apspriedēs delegācija noskaidroja, ka nesenā pārstrukturēšana ir radījusi atsevišķus uzlabojumus. Proti, uzraudzības un izmeklēšanas funkciju atdalīšana ir ievērojami samazinājusi interešu konflikta risku lēmumu par ieslodzīto sadali/pārvietošanu pieņemšanā. Turklāt pēc minētajām pārmaiņām lēmumus par ieslodzīto izmitināšanu pieņem ieslodzījuma vietas priekšnieks.

---

⁵⁰ Sk. *CPT/Inf* (2005) 8 130.–132. punktu un *CPT/Inf* (2008) 15 48.–50. punktu.

Tomēr joprojām pastāv divi būtiski trūkumi, lai gan pēc abām iepriekšējām vizītēm komisija šajā saistībā bija sniegusi īpašus ieteikumus.

Pirmkārt, cietuma darbinieki (tagadējie ieslodzījuma vietas drošības nodaļas darbinieki) joprojām mēdza izmeklēt noziedzīgos nodarījumus, ko (notiesātie vai pirmstiesas apcietinājumā esošie) ieslodzītie bija pastrādājuši ārpus ieslodzījuma vietas, veikt nopratināšanu un pierādījumu, piemēram, atzīšanos, vākšanu pirms ieslodzīto nosūtīšanas turpmākai nopratināšanai uz policiju⁵¹. Ieslodzījuma vietas priekšnieks tika informēts par visām saņemtajām liecībām, un tās tika reģistrētas īpašā žurnālā. Otrkārt, cietuma darbinieki (tagadējie ieslodzījuma vietas izmeklēšanas nodaļas darbinieki) joprojām veica kriminālizmeklēšanas saistībā ar sūdzībām par darbinieku īstenotu sliktu izturēšanos, sākotnēji šīs funkcijas veicot neatkarīgi, bet vēlāk – atbildīgā prokurora pārraudzībā. *CPT* vēlas vēlreiz atgādināt, ka ikvienu izmeklēšanu, ko cietuma darbinieki veic pret citiem tās pašas iestādes darbiniekiem, var kompromitēt kā neobjektīvu.

***CPT* aicina Latvijas iestādes nekavējoties veikt pasākumus visā ieslodzījuma vietu sistēmā, lai nodrošinātu, ka:**

- drošības nodaļu darbinieki neizmeklē noziedzīgos nodarījumus, ko ieslodzītie ir izdarījuši ārpus ieslodzījuma vietas, un nepieņem ieslodzīto liecības attiecībā uz šādiem nodarījumiem;

- izmeklēšanas nodaļu darbinieki neveic kriminālizmeklēšanu saistībā ar sūdzībām par darbinieku īstenotu sliktu izturēšanos; šādi gadījumi būtu jāizmeklē institūcijai, kura ir neatkarīga no attiecīgās ieslodzījuma vietas un, ja iespējams, arī no visas ieslodzījuma vietu sistēmas.

d) Saskare ar ārpasauli

98. *CPT* atzinīgi vērtē to, ka pirmstiesas apcietinājumā esošajiem ieslodzītajiem piešķirtās tiesības izmantot tālruni sakarus ir palielinātas no viena zvana mēnesī līdz vienam zvanam nedēļā.

Diemžēl nav konstatēti uzlabojumi jautājumā par ieslodzīto sarakstes ar to advokātiem konfidencialitāti. No daudziem ieslodzītajiem visās apmeklētajās ieslodzījuma vietās tika saņemtas sūdzības par to, ka advokātiem adresētās vēstules viņiem ir jāiesniedz neaizlīmētās aploksnēs (pretēji spēkā esošajiem tiesību aktiem). ***CPT* aicina Latvijas iestādes izbeigt šādu praksi.**

99. Turklāt *CPT* ir norūpējusies par to, ka Latvijas iestādes nav īstenojušas komisijas ieteikumu palielināt apmeklējumu biežumu notiesātajiem ieslodzītajiem, tostarp uz mūžu notiesātajiem, lai nodrošinātu viņiem tiesības uz vismaz vienu (ilgo vai īso) apmeklējumu mēnesī.

Latvijas iestādes 2008. gada 27. februāra vēstulē norādīja, ka "Tieslietu ministrijas izveidotā darba grupa sadarbībā ar Tiesībsarga biroju plāno pārskatīt šo tiesību normu 2008. gadā".

---

⁵¹ Saskaņā ar drošības darbinieku stāstīto šādas atzīšanās tika uzskatītas par "panākumu" un ieslodzītie par to sniegšanu parasti saņēma noteiktu pateicību (piemēram, kafiju vai cigaretes).

Komiteja aicina Latvijas iestādes nekavējoties īstenot iepriekš minēto plānu un nodrošināt visiem notiesātajiem ieslodzītajiem, tostarp uz mūžu notiesātajiem, tiesības uz vismaz vienu (īso vai ilgo) apmeklējumu mēnesī.

e) Sūdzību izskatīšanas kārtība

100. Vizītē iegūtā informācija liecina par to, ka jautājumā par sūdzību izskatīšanas kārtību situācija kopš iepriekšējās vizītes nav mainījusies.

Ieslodzītie bija tiesīgi iesniegt sūdzības ieslodzījuma vietas priekšniekam, Ieslodzījuma vietu pārvaldei, īpašam prokuroram vai tiesībsargam. Tomēr, tāpat kā tika konstatēts visās iepriekšējās vizītēs, daudzi ieslodzītie norādīja delegācijai, ka viņi neuzticas vai gandrīz nemaz neuzticas pastāvošajai kārtībai, kā galveno iemeslu minot prasību sūdzības iesniegt neaizlīmētās aploksnēs. Pat tad, ja tika ierīkotas īpašas sūdzību kastes, ieslodzītie apšaubīja to, ka sūdzību nodošanā adresātam tiek ievērota konfidencialitāte (šādi apgalvojumi netika saņemti attiecībā uz tiesībsargam adresētajām sūdzībām).

Turklāt Jēkabpils cietumā delegācija no cietuma darbiniekiem uzzināja, ka dažreiz vecākie cietuma darbinieki ir iznīcinājuši Ieslodzījuma vietu pārvaldei adresētās ieslodzīto sūdzības uzreiz pēc to saņemšanas. Šā ziņojuma 41. pantā jau tika minēts par cietuma darbinieku atribību tiem ieslodzītajiem, kuri bija iesnieguši sūdzības. Šāda prakse ir pilnīgi nepieņemama. Šajā saistībā sk. 41. un 42. punktā izklāstītās piezīmes.

CPT atkārtoti iesaka Latvijas iestādēm pārskatīt pastāvošo ieslodzīto sūdzību izskatīšanas kārtību, ņemot vērā iepriekš izklāstītās piezīmes.

C. Psihiatriskās/sociālās aprūpes iestādes 1. Ievadpiezīmes

101. CPT delegācija veica Daugavpils psihoneiroloģiskās slimnīcas pilnīgu pārbaudi. Papildus notika arī sociālās aprūpes centra "Krastiņi"⁵² īss apmeklējums, lai pārbaudītu tiesisko garantiju ievērošanu uzņemšanas procesā. Pirmā iestāde atrodas Veselības ministrijas pārraudzībā, savukārt otrā – Labklājības ministrijas pārraudzībā.

102. **Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca** tika atvērta 1924. gadā iepriekšējās armijas barakās⁵³, un tā atrodas patīkamā, mežainā parkā Daugavpils pilsētas nomalē. Slimnīcas pārklājuma zonā ietilpst seši Latvijas dienvidaustrumu rajoni ar aptuveni 400 000 iedzīvotājiem. Daugavpils psihoneiroloģiskās slimnīcas oficiālā ietilpība ir 685 gultas, un tā ir lielākā psihoneiroloģiskā iestāde Latvijā. Vizītes brīdī slimnīcā atradās 655 pacienti (tostarp 26 tiesu medicīniskajai ekspertīzei nosūtīti pacienti⁵⁴). Pacienti bija izmitināti deviņās slēgtās nodaļās, četrās atklātās nodaļās un vienā daļēji atklātā nodaļā, un nodaļu ietilpība bija diapazonā no 30 līdz 75 gultām⁵⁵. Slimnīcai bija arī rehabilitācijas nodaļa un nodarbību telpa gan stacionāro, gan ambulatoro pacientu aprūpei.

---

⁵² Centrs atvērts 1997. gadā un atrodas pie ezera mežainā apvidū Krāslavas rajonā (Latvijas dienvidaustrumos). Vizītes brīdī tajā atradās visi 150 iemītnieki.

⁵³ Divas galvenās slimnīcas ēkas ir celtas 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā. Tajās atradās trīspadsmit no četrpadsmit stacionāro pacientu nodaļām. Četrpadsmitā nodaļa ar 40 gultām atradās atsevišķā ēkā, kas celta 2006. gadā, īstenojot ES finansētu rekonstrukcijas programmu.

⁵⁴ Tiesu medicīniskajai ekspertīzei nosūtītie pacienti bija izmitināti vairākās slēgtajās nodaļās, un uz tiem attiecās tādi paši sadzīves apstākļi kā uz visiem citiem pacientiem.

⁵⁵ Slimnīcā bija trīs sieviešu un divas vīriešu nodaļas, kā arī sešas jauktās nodaļas (tostarp divas nodaļas geriatrijas pacientiem un viena nodaļa nepilngadīgām personām).

---

103. Papildus tiesu medicīniskajai ekspertīzei nosūtītajiem pacientiem divi psihiatriskie pacienti slimnīcā atradās civiltiesiskā piespiedu kārtā. Tomēr no darbiniekiem un pacientiem delegācija uzzināja, ka ievērojamam skaitam "brīvprātīgo" pacientu bija aizliegts patvaļīgi pamest slimnīcas telpas, un tādējādi *de facto* tiem bija atņemta brīvība. Šis jautājums tiks iztirzāts attiecīgajā ziņojuma sadaļā (sk. 126.–128. punktu.).

104. Vidējais aptuvenais laika posms, ko pacienti pavadīja slimnīcā, bija divi mēneši. No 120 pacientiem, kuri atradās slimnīcā ilgāk par vienu gadu, 70 pacientiem slimnīcā vairs nebija jāuzturas, taču pienācīgas aprūpes/dzīvošanas iespēju (piemēram, sociālās aprūpes māju) trūkuma dēļ viņi tomēr tajā palika. Personas brīvības atņemšana piemērotu ārējo dzīvošanas iespēju trūkuma dēļ ir ļoti apšaubāma prakse. **CPT mudina Latvijas iestādes rast risinājumu šai situācijai, kas pastāv Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā.**

Šajā saistībā delegācija tika informēta, ka Veselības ministrija ir izstrādājusi valsts programmu garīgās veselības aizsardzībai laika posmā no 2008. līdz 2013. gadam, kurā viens no galvenajiem mērķiem ir veicināt aprūpes nodrošināšanu pašvaldības līmenī. **CPT vēlas saņemt informāciju par iepriekš minētās programmas īstenošanas gaitu.**

105. Personas ievietošanu psihiatriskajā ārstniecības iestādē bez tās piekrišanas civiltiesiskā kārtībā reglamentē attiecīgie Ārstniecības likuma noteikumi. Pēc iepriekšējās vizītes šajā tiesību aktā tika veikti vairāki svarīgi grozījumi, *inter alia* ieviešot iespēju pārsūdzēt lēmumu par ievietošanu iestādē bez personas piekrišanas. Delegācija sīki izskatīja šā jaunā tiesiskā regulējuma ieviešanu (sk. 124.–130. punktu).

Tiesu medicīniskajai ekspertīzei nosūtītos pacientus var pakļaut piespiedu ārstēšanai saskaņā ar Krimināllikuma 68.–70. pantu. Šādu ārstēšanu tiesa var noteikt tām noziedzīgu nodarījumu izdarījušajām personām, kuras sirgst ar psihiskās veselības traucējumiem un ir atzītas par nepieskaitāmām, bet tiek uzskatītas par bīstamām. Ar piespiedu ievietošanu psihiatriskajā slimnīcā var aizstāt ieslodzījumu, vai arī tā var notikt pēc personas ievietošanas ieslodzījuma vietā. Kriminālprocesa gaitā personu var ievietot psihiatriskajā slimnīcā, lai novērtētu tās psihisko stāvokli, ne ilgāk par attiecīgajai noziedzīgu nodarījumu kategorijai noteikto maksimālo pirmstiesas apcietinājuma termiņu (Kriminālprocesa likuma 284. pants).

106. CPT vispirms vēlas uzsvērt, ka tās delegācija nesaņēma nevienu sūdzību no pacientiem par Daugavpils psihoneiroloģiskās slimnīcas darbinieku sliktu izturēšanos un vizītes laikā arī neieguva citus pierādījumus par sliktu izturēšanos. Slimnīcas darbinieki uzcītīgi veica savus pienākumus un pret pacientiem izturējās ar rūpību.

2. Sadzīves apstākļi

107. Ikvienā psihiatriskajā ārstniecības iestādē ir jānodrošina tādi sadzīves apstākļi, kas rehabilitācijas un pozitīvas terapeitiskās vides nozīmē sekmētu ārstēšanu un pacientu labklājību. Lai radītu šādu vidi, pirmkārt, ir jānodrošina pietiekama individuālā dzīvojamā platība, kā arī pietiekams telpu apgaismojums, apsilde un ventilācija; iestādes telpām ir jābūt labā tehniskā stāvoklī un jāatbilst slimnīcas higiēnas prasībām. Īpaša uzmanība ir jāvelta pacientu istabu un atpūtas zonu iekārtojumam, un katram pacientam jāpiešķir slēdzama vieta personīgo mantu glabāšanai.

108. Dažādās Daugavpils psihoneiroloģiskās slimnīcas nodaļās pastāvēja ļoti atšķirīgi sadzīves apstākļi. Vislabākie apstākļi tika konstatēti 14. nodaļā – pacientu istabas (ar divām vai trīs gultām) bija plašas, atbilstīgi aprīkotas (arī ar sanitārajām labierīcībām), labi

---

apgaismotas un ventilētas. Sliktāki, tomēr kopumā pieņemami apstākļi pastāvēja 9., 10., 12. un 13. nodaļā, kurās pacienti bija izmitināti kopmītņu tipa telpās⁵⁶.

Pārējās kopmītņu tipa nodaļas bija ļoti nolietotas (saplēstas logu rūtis, ārkārtīgi nodilušas un reizēm sapuvušas grīdas, no sienām atlobījusies krāsa u. c.), ļoti askētiskas un bezpersoniskas, un vienīgais aprīkojums tajās bija šauras metāla gultas. No otras puses, telpās tika nodrošināts pietiekams dabīgais apgaismojums un pienācīga apkure un ventilācija.

Lai gan bija paredzēts, ka pacienti izmanto dušu vismaz vienu reizi nedēļā, praksē dušas telpas apmeklējumi nenotika tik bieži (parasti tikai vienu reizi desmit dienās).

Lai gan vizītes laikā pacientu faktiskais skaits iestādē bija mazāks par tās oficiālo ietilpību (sk. 102. punktu), daudzas nodaļas, jo īpaši 1., 2., 3., 4. un 5. nodaļa, bija pārpildītas (piemēram, 17 gultas 42 m² lielā telpā 2. nodaļā)⁵⁷.

Jāpiemin arī tā dēvētie "izolatori", kuros pacienti uz vairākām dienām tika ievietoti pēc uzņemšanas slimnīcā un uzturējās lielā šaurībā⁵⁸, ar ierobežotu iespēju pārvietoties vai sazināties ar citiem pacientiem. Saskaņā ar darbinieku sniegto informāciju "izolatori" tika izmantoti, lai novērotu nesen uzņemto pacientu psihisko stāvokli un pārbaudītu, vai tie neslimo ar infekcijas slimībām. *CPT* uzskata, ka šāda ierobežota pārvietošanās apstākļu piemērošana nav nepieciešama no medicīniskā viedokļa. ***CPT vēlas uzzināt Latvijas iestāžu viedokli šajā jautājumā.***

109. Vizītes laikā delegācija tika informēta par pastāvošajiem plāniem līdz 2010. gadam pabeigt divu slimnīcas galveno ēku renovāciju.

CPT aicina Latvijas iestādes iespējami ātri veikt Daugavpils psihoneiroloģiskās slimnīcas renovāciju. Šajā saistībā ir jāapsver iespēja pārbūvēt lielās kopmītņu tipa telpas par mazākām pacientu istabām. Pacientu izmitināšana mazās grupās ir būtisks pacientu pašcieņas saglabāšanas/atjaunošanas faktors un arī svarīgs pacientu psiholoģiskās un sociālās rehabilitācijas politikas elements. Tādējādi arī tiek atvieglināta pacientu sadale noteiktās kategorijās atbilstīgi terapeitiskām vajadzībām.

CPT arī vēlas saņemt sīki izstrādātu plānu par slimnīcas renovācijas posmiem un renovācijas darbu grafiku.

Kamēr renovācija vēl nav veikta, **komiteja iesaka veikt pasākumus slimnīcā, lai nodrošinātu pacientu istabās pieņemamu tīrības un higiēnas līmeni un personiskāku vidi.** Turklāt pacientiem jāpiedāvā iespēja biežāk izmantot dušu.

110. Visās nodaļās pacienti varēja brīvi pārvietoties pa nodaļām, tostarp arī ēdnīcas zonu, kurā atradās televizors un notika arī nodarbības. Lai gan katrai nodaļai bija īpaši paredzēta vieta ikdienas pastaigām svaigā gaisā, lielākā daļa pacientu (tostarp "izolatoros" turētie pacienti) neizmantoja šo iespēju, jo trūka darbinieku, kas varētu pavadīt pacientus, un/vai piemērota apģērba. Turklāt šajās vietās nebija nodrošināti ne atpūtas līdzekļi, ne nojume, zem kuras patverties nelabvēlīgu klimatisko apstākļu gadījumā.

---

⁵⁶ Kopmītņu tipa telpās atradās 7–18 gultas.

⁵⁷ Lielākajā daļā nodaļu gultu skaits pārsniedza šo nodaļu oficiālo ietilpību (piemēram, 4. nodaļā bija 80 gultas paredzēto 65 gultu vietā, 8. nodaļā – 63 gultas paredzēto 40 gultu vietā). Tāpēc gultas bieži vien bija novietotas cieši kopā, reizēm pat saskarē viena ar otru.

⁵⁸ Piemēram, četras gultas 11 m² lielā telpā 4. nodaļā.

CPT iesaka veikt pasākumus Daugavpils psihoneiroloģiskajā iestādē, lai nodrošinātu, ka visiem pacientiem ar atbilstošu veselības stāvokli tiek piedāvāta vismaz viena stunda dienā pastaigām svaigā gaisā. Ja vajadzīgs, pacientiem ir jāizsniedz šādām pastaigām piemērots apģērbs. Turklāt pastaigu vietās ir jānodrošina atpūtas līdzekļi un nojume pret nelabvēlīgiem klimatiskajiem apstākļiem.

111. Delegācija konstatēja arī to, ka visi 2. nodaļas pacienti un vairāki citu nodaļu pacienti visu dienu ir apģērbti slimnīcas pidžamās. Šajā saistībā CPT vēlas uzsvērt, ka nepārtraukta pidžamas valkāšana neveicina pacienta identitātes un pašcieņas nostiprināšanos; apģērba individualizēšana ir jāizmanto kā terapeitiskā procesa daļa. **Tāpēc komiteja aicina Latvijas iestādes nodrošināt, ka pacientiem tiek atļauts un, ja nepieciešams, ka pacienti tiek mudināti pa dienu valkāt savus apģērbus, vai ka tiem tiek piedāvāti piemēroti un atšķirīgi apģērbi.**

3. Darbinieki un aprūpe

112. Vispirms CPT vēlas uzsvērt, ka lielākā daļa delegācijas intervēto pacientu atzinīgi izteicās darbinieku nodrošināto aprūpi Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā. Šis fakts jo vairāk ir uzslavas cienīgs, ņemot vērā sliktos apstākļus, kuros daudziem darbiniekiem ir jāstrādā.

113. Psihiatru vietu kopējais skaits bija pietiekams (39 vietas uz pilnu slodzi)⁵⁹. Tomēr bažas rada tas, ka vizītes laikā divpadsmit no šīm vietām bija brīvas. Tāpēc daži ārsti pastāvīgi strādāja vairāk par vienu pilnu slodzi, par šo darbu saņemot atbilstošu algas pielikumu⁶⁰. Slimnīca nodarbināja arī četrus psihologus, taču tajā nebija kvalificētu darbinieku, kuri varētu nodrošināt fizioterapiju un darba terapiju⁶¹.

Kā pozitīvs fakts jāatzīst tas, ka medmāsu un sanitāru skaits visās nodaļās bija pietiekams⁶².

CPT vērtējumā tas, ka daži darbinieki ilgstoši strādā vairāk par vienu pilnu slodzi, var apdraudēt pacientu pienācīgu aprūpi. Turklāt ir skaidrs, ka slimnīcā ir jānodrošina personāla lielāka profesionālā dažādība, jo īpaši darbinieki, kuri ir kvalificēti nodrošināt terapeitiskas nodarbības un citus psihosociālās aprūpes veidus, kas veicina starpdisciplināras pieejas attīstību.

CPT iesaka pārskatīt Daugavpils psihoneiroloģiskās slimnīcas personāla resursus, ņemot vērā iepriekšējās piezīmes.

114. Psihiatriskās ārstēšanas pamatā ir jābūt individualizētai pieejai, un tas nozīmē atsevišķa ārstēšanas plāna sagatavošanu katram pacientam, norādot tajā ārstēšanas mērķus, terapeitiskos paņēmienus un atbildīgos darbiniekus. Ārstēšanas plānā ir jānorāda arī pacienta psihiskās veselības stāvokļa regulāro pārbaūžu rezultāti un pārskats par pacientam parakstītajiem medikamentiem. Turklāt ārstēšanā ir jāizmanto dažādi terapeitiskie, rehabilitācijas un rekreācijas pasākumi, piemēram, darba terapija, grupu terapija, individuālā psihoterapija, māksla, mūzika un sports.

---

⁵⁹ Slimnīcā bija arī plaša profila ārstu, radiologu, stomatologu un farmaceitu darba vietas.

⁶⁰ Vizītes brīdī septiņi ārsti strādāja divas pilnas slodzes, bet astoņi ārsti – pusotru slodzi.

⁶¹ Šos pienākumus lielākoties veica medmāsas un sanitāri.

⁶² Piemēram, viena medmāsa uz divām gultām 2. nodaļā.

---

115. Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā pacientu ārstēšanas pamatā galvenokārt tika izmantota zāļu terapija. Psihotropo zāļu pieejamība nebija problemātiska. Ārstēšana tika noteikta, pamatojoties uz pirmajās 3–4 dienās veiktajiem novērojumiem (sk. arī 108. punktu). Par pacientu atbildīgais psihiatrs apraudzīja pacientu regulārās nodaļu apgaitās. Tomēr šādos nodaļu apmeklējumos pārrunas ar pacientu bija īsas un notika citu pacientu klātbūtnē; pārrunas vienatnē ar pacientu notika reti. Turklāt, lai gan pacientu dokumenti kopumā tika pienācīgi uzturēti, tajos neietilpa individuālais ārstēšanas plāns, kurā norādīti ārstēšanas mērķi un līmenis, terapeitiskie paņēmieni un atbildīgie darbinieki.

CPT atzinīgi vērtē slimnīcas vadības centienus nodrošināt pacientiem ārstnieciskas psihosociālās nodarbes (proti, slimnīcas rehabilitācijas nodaļā pacienti piedalījās kulinārijas un mājsaimniecības nodarbībās).

Tomēr individuālie un grupu psihoterapijas seansi un arī autogēnais treniņš tika nodrošināts tikai dažās nodaļās (piemēram, 9. un 13. nodaļā), un slimnīcas nodarbību telpu ikdienā apmeklēja tikai 15 stacionārie pacienti. Lielākā daļa pacientu (tostarp pacienti, kuri slimnīcā uzturējās ilgstoši) dienas pavadīja bezdarbībā nodaļu koridoros galvenokārt, skatoties televīziju. Šī situācija neapšaubāmi bija saistīta ar pienācīgi kvalificētu darbinieku trūkumu (sk. 113. punktu) un to, ka lielākajā daļā nodaļu nebija terapeitiskiem pasākumiem paredzētu zonu. Attiecībā uz tiesu medicīniskajai ekspertīzei nosūtītajiem pacientiem nepastāvēja īpašas ārstēšanas programmas atkārtotu pārkāpumu izdarīšanas riska samazināšanai.

***CPT* aicina Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā veikt pasākumus, ņemot vērā iepriekšējās piezīmes, lai nodrošinātu pacientiem vispusīgu un individualizētu aprūpi ar plašu psihosociālo nodarbību klāstu un labāk sagatavotu pacientu atgriešanos sabiedrībā.**

116. Lai gan elektrokonvulsīvā terapija (EKT) tika izmantota reti⁶³, *CPT* ļoti satrauc tas, ka šis ārstēšanas paņēmiens Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā joprojām tiek piemērots bez anestezējošiem līdzekļiem un muskuļu relaksantiem⁶⁴. *CPT* atkāroti uzsver, ka šā novecojušā paņēmiena izmantošana paaugstina neatgriezenisku medicīnisku seku risku un var izraisīt situācijas, ko pamatoti var raksturot kā degradāciju.

Delegācija konstatēja, ka slimnīcā nebija rakstisku norādījumu par EKT piemērošanu un no pacientiem netika lūgta rakstiska piekrišana šīs procedūras izmantošanai. Nebija arī ierakstu par EKT iekārtu pārbaudi un tehnisko apkopi.

***CPT* iesaka Latvijas iestādēm nekavējoties veikt pasākumus, lai Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā (un, ja vajadzīgs, arī citās Latvijas psihiatriskajās ārstniecības iestādēs, kurās tiek izmantota EKT) nodrošinātu darbiniekus, iekārtas un telpas šīs procedūras piemērošanai uzlabotā (t. i., izmantojot anestezējošus līdzekļus un muskuļu relaksantus) un efektīvā veidā (ieteicams izmantot elektroencefalogrāfiju).**

Komiteja arī iesaka rakstiski izstrādāt skaidrus EKT izmantošanas norādījumus un izplatīt tos visām iestādēm, kuras šo terapiju piemēro, lai nodrošinātu, ka EKT tiek izmantota pareizi un atbilstošos gadījumos.

Visbeidzot ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka attiecībā uz EKT izmantošanu tiek rakstiski saņemta pacienta (vai aizbildņa, ja tiesa ir atzinusi attiecīgo personu par

---

⁶³ Saskaņā ar darbinieku apgalvojumiem 2007. gadā EKT tika piemērota trīs pacientiem.

⁶⁴ EKT procedūra tika veikta pēc īsas iedarbības benzodiazepīna injekcijas.

---

nepieskaitāmu) piekrišana, kas sniegta, pamatojoties uz pilnīgu un saprotamu informāciju, un ka šī piekrišana tiek saglabāta pacienta dokumentos.

117. Pacientam ir jābūt tiesībām sniegt brīvprātīgu un apzinātu piekrišanu ārstēšanai. Ikvienam pieskaitāmam pacientam neatkarīgi no tā, vai viņš tiek ārstēts brīvprātīgi vai piespiedu kārtā, ir jābūt tiesībām atteikties no ārstēšanas vai citas medicīniskas iejaukšanās. Atkāpšanos no šī pamatprincipa ir jāreglamentē tiesību aktos un jāpiemēro tikai skaidri un stingri noteiktos izņēmuma apstākļos.

Protams, piekrišanu ārstēšanai var uzskatīt par brīvprātīgu un apzinātu tikai tad, ja persona to sniegusi, pamatojoties uz pilnīgu un precīzu informāciju par pacienta stāvokli un piedāvāto ārstēšanu. Šajā saistībā ir būtiski visus pacientus sistemātiski informēt par viņu stāvokli un piedāvāto ārstēšanu. Būtiskā informācija (rezultāti u. c.) ir jāsniedz arī pēc ārstēšanas procedūrām.

Pārbaudot dažādus Daugavpils psihoneiroloģiskās slimnīcas pacientu dokumentus, delegācija atklāja, ka brīvprātīgas uzņemšanas gadījumā piekrišana ārstēšanai pacientam bija jāsniedz uzņemšanas brīdī (vienlaikus ar pacienta piekrišanu ievietošanai slimnīcā), pirms tika noskaidrots, vai pastāv attiecīgās ārstēšanas klīniskās indikācijas. Nebija dokumentu, kuros būtu norādīts, ka pacients ir saņēmis sīku informāciju par diagnozi, piedāvāto ārstēšanu un tās iespējamo blakusiedarbību⁶⁵.

CPT iesaka veikt pasākumus Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā (kā arī citās psihiatriskajās ārstniecības iestādēs Latvijā), lai nodrošinātu visiem pieskaitāmajiem pacientiem tiesības sniegt brīvprātīgu un apzinātu piekrišanu ārstēšanai. Šajā saistībā komiteja vēlas uzsvērt, ka vienmēr, kad pacients uzņemšanas brīdī sniedzis piekrišanu, viņš ir nepārtraukti jāinformē par izmantoto ārstēšanu un viņam ir jābūt tiesībām atsaukt iepriekš sniegto piekrišanu jebkurā brīdī.

118. Visbeidzot delegācija konstatēja, ka pacientu nāves gadījumos slimnīcā parasti netiek veiktas pēcnāves pārbaudes⁶⁶. CPT uzskata, ka **attiecībā uz visiem psihiatriskajā slimnīcā notikušiem nāves gadījumiem ir jāveic neatkarīga pārbaude, kurā patologs pārbauda pacienta dokumentus un lemj par autopsijas nepieciešamību.**

4. Savaldīšanas līdzekļi

119. Psihiatriskajās ārstniecības iestādēs dažreiz var būt nepieciešama uzbudinātu un/vai varmācīgu pacientu savaldīšana. Tomēr šim jautājumam CPT pievērš īpašu uzmanību, jo tas var būt saistīts ar ļaunprātīgu rīcību un sliktu izturēšanos.

Pacientu savaldīšanu ir būtiski veikt saskaņā ar skaidri noteiktu kārtību. Ir skaidri jānosaka, ka uzbudinātu vai varmācīgu pacientu vispirms ir jāmēģina savaldīt, iespējami neizmantojot fizisku spēku (piemēram, mutiski sniedzot norādījumus), bet, ja fiziska savaldīšana tomēr ir nepieciešama, vēlams izmantot tikai roku spēku.

---

⁶⁵ Tikai daži delegācijas satiktie pacienti bija informēti par tiem piemērotās ārstēšanas būtību un medikamentiem (ietverot informāciju par to ietekmi un iespējamo blakusiedarbību).

⁶⁶ Nāves iestāšanās apstiprina slimnīcas ārsts. Parasti kā nāves cēlonis tiek reģistrēts "sirds un asinsvadu darbības traucējumi" (piemēram, 85 no 96 nāves gadījumiem 2004. gadā, 109 no 126 nāves gadījumiem 2005. gadā, 110 no 127 nāves gadījumiem 2006. gadā). Jāpiebilst, ka šāds nāves cēlonis bija reģistrēts arī dažiem gados jaunākiem pacientiem (kopš 2004. gada astoņiem pacientiem vecumā līdz 45 gadiem).

Mehāniska savaldīšana ir jāizmanto ļoti reti, un tas vienmēr jādara, pamatojoties uz ārsta skaidru pieprasījumu, vai nekavējoties jāpaziņo ārstam, lai saņemtu viņa piekrišanu. Ja izņēmuma gadījumos tiek izmantoti fiziskās savaldīšanas līdzekļi, pacients ir iespējami ātri no tiem jāatbrīvo; šos līdzekļus nedrīkst izmantot (vai to piemērošanu paildzināt) kā sodu. Ja tiek izmantoti mehāniskie savaldīšanas līdzekļi, veselības aprūpes darbiniekam vienmēr ir nepārtraukti un nepastarpināti jāuzrauga attiecīgā pacienta psihiskais un fiziskais stāvoklis.

Turklāt visi pacienta savaldīšanas gadījumi (izmantojot roku spēku, mehānisku savaldīšanas līdzekļu izmantošana, izolēšana) ir jāreģistrē šim nolūkam īpaši izveidotā reģistrā (kā arī pacienta dokumentos). Ir jāreģistrē savaldīšanas piemērošanas sākuma un beigu laiks, gadījuma apstākļi, savaldīšanas piemērošanas iemesli, tā ārsta vārds un uzvārds, kurš pieprasījis vai apstiprinājis šādu pasākumu, un pacientam vai darbiniekiem nodarītie miesas bojājumi. Tādējādi tiks ievērojami atvieglināta gan šādu starpgadījumu pārvaldība, gan to biežuma pārraudzība.

120. Vienīgie Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā izmantotie savaldīšanas līdzekļi bija fiksācija piecos punktos pie gultas (izmantojot auduma siksnas) un nomierinoši medikamenti (ķīmiskā savaldīšana).

Saskaņā ar Veselības ministrijas norādījumiem par savaldīšanas līdzekļu izmantošanu lēmumu par fiksācijas piemērošanu parasti pieņem ārsts. Turklāt katrā nodaļā bija savaldīšanas reģistrs, kurā tika reģistrēti fiksācijas gadījumi, savaldīšanas līdzekļa piemērošanas laiks un tā ārsta vārds un uzvārds, kurš pieprasījis šāda līdzekļa izmantošanu. Ķīmiskās savaldīšanas gadījumi netika reģistrēti savaldīšanas reģistrā. **Šis trūkums ir jānovērš.**

CPT satrauc tas, ka fiksācija bieži vien notiek pacientu istabās, klātesot un dažreiz arī aktīvi piedaloties citiem pacientiem. Piesietie pacienti arī netiek pietiekami uzraudzīti, proti, piesietos pacientus praksē novēro nevis slimnīcas darbinieki, bet gan citi pacienti.

Pacienta nāve 2007. gada jūnijā žņaugšanas izraisītas asfiksijas dēļ, pacientam esot piesietam pie gultas, skaidri atspoguļo vajadzību nodrošināt šādi ierobežotu pacientu nepārtrauktu uzraudzību.

Latvijas iestādes 2008. gada 22. februāra vēstulē informēja komiteju, ka attiecībā uz iepriekš minētā pacienta nāvi tika sākta kriminālizmeklēšana, kurā veikta autopsija un slimnīcas darbinieku nopratināšana. Izmeklēšanā tika secināts, ka pacients miris no asfiksijas savas vainas dēļ un ka viņa nāvi "nav izraisījušas citu personu pretlikumīgas darbības". Tāpēc kriminālizmeklēšana tika izbeigta saskaņā ar KPL 377. panta 1. punktu ("nav noticis noziedzīgs nodarījums").

CPT vēlas saņemt sīku informāciju par konkrētiem izmeklēšanas pasākumiem, kas veikti, pamatojoties uz autopsijas rezultātiem, lai noteiktu, vai pacienta nāvi nav izraisījusi slimnīcas darbinieku noziedzīga nolaidība.

121. Ņemot vērā pacientam radīto apdraudējumu, attiecībā uz fiksāciju ir jāievēro turpmāk norādītie minimālie standarti.

- Savaldīšanas līdzekļu piemērošanā darbiniekiem *nedrīkst palīdzēt citi pacienti.*
- Telpā, kurā atrodas pie gultas piesietais pacients, *nedrīkst atrasties citi pacienti.*

Vienmēr, kad pacienta savaldīšana tiek veikta, izmantojot mehāniskos savaldīšanas līdzekļus, pacientu uzrauga apmācīts darbinieks, lai uzturētu terapeitisko saikni un vajadzības gadījumā sniegtu palīdzību. Šāda palīdzība var būt pacienta konvojēšana uz tualeti vai izņēmuma gadījumā, ja speciālā līdzekļa izmantošanu nevar pārtraukt pēc dažām minūtēm, palīdzība pacientam uzņemt barību. Darbinieka nepārtrauktu klātbūtni nevar aizstāt ar videonovērošanu.

- Ar savaldīšanas līdzekļiem savaldītie pacienti ir *izsmeļoši jāinformē* par savaldīšanas izmantošanas iemesliem. Turklāt savaldīšanas laikā un vienmēr iespējami ātri pēc tās pacientam ir jāļauj apspriest savas sajūtas. Šādu *iztaujāšanu* vienmēr veic veselības aprūpes darbinieks vai cits atbilstīgi apmācīts darbinieks.

CPT iesaka Latvijas iestādēm veikt atbilstīgus pasākumus, lai nodrošinātu iepriekš minēto principu un minimālo standartu ievērošanu Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā un attiecīgajā gadījumā arī citās Latvijas psihiatriskajās ārstniecības iestādēs.

122. Saskaņā ar slimnīcas reģistros norādīto informāciju fiksācijas ilgums nekad nepārsniedz divas stundas, un tas precīzi atbilst iepriekš minētajiem Veselības ministrijas norādījumiem. Tomēr intervijās ar darbiniekiem un pacientiem delegācija uzzināja, ka dažreiz pacienti tika piesieti pie gultas uz ilgāku laiku. **CPT vēlas uzzināt Latvijas iestāžu viedokli šajā jautājumā.**

5. Tiesiskās garantijas

123. Ir jānodrošina, lai kārtība, saskaņā ar kuru tiek lemts par personas piespiedu ievietošanu psihiatriskajā/sociālās aprūpes iestādē, garantētu lēmuma pieņemšanas neatkarību un objektivitāti, kā arī objektīvu psihiatrisko ekspertīzi. Turklāt šāda piespiedu turēšana iestādē ir jāpārtrauc, tiklīdz pacienta/iemītņieka psihiskais stāvoklis ir tiktāl uzlabojies, ka tā vairs nav nepieciešama. Tādējādi attiecīgajai iestādei ir regulāri jāpārskata personas piespiedu turēšanas nepieciešamība. Katram pacientam/iemītņiekam ir jābūt tiesībām pēc saprātīga laika posma personīgi lūgt tiesu iestādei pārskatīt nepieciešamību atrasties attiecīgajā iestādē.

a) Pirmreizējās ievietošanas un izrakstīšanas kārtība psihiatriskajā ārstniecības iestādē

124. Iepriekš⁶⁷ tika norādīts, ka tiesību aktos, kas reglamentē personas ievietošanu psihiatriskajā ārstniecības iestādē bez tās piekrišanas civiltiesiskā kārtībā, nesen ir veikti būtiski grozījumi. Ārstniecības likuma 2007. gada marta grozījumos tika noteikta lēmuma par piespiedu ievietošanu psihiatriskajā ārstniecības iestādē pārsūdzības kārtība un juridiskās palīdzības sniegšana pacientiem. Ar grozījumiem, kas stājās spēkā 2008. gada 1. janvārī, tika pilnveidotas piespiedu pacientu tiesiskās garantijas (piemēram, tiesības piedalīties tiesas sēdēs, apelācijas tiesības u. c.)⁶⁸. CPT atzinīgi vērtē šos notikumus.

125. Saskaņā ar Ārstniecības likuma 68. panta grozījumu, ja pacients ir jāievieto psihiatriskajā ārstniecības iestādē bez viņa piekrišanas⁶⁹, psihiatru konsīlijs izmeklē pacientu 72 stundu

---

⁶⁷ Sk. 105. punktu.

⁶⁸ CPT delegācija nevarēja novērtēt jauno tiesisko garantiju īstenošanu praksē, jo vizītes brīdī tās vēl nebija stājušās spēkā.

⁶⁹ Psihiatrisko palīdzību bez pacienta piekrišanas var sniegt, ja:

1) pacients ir draudējies vai draud, centies vai cenšas nodarīt sev vai citai personai miesas bojājumus vai ir izturējies vai izturas varmācīgi pret citām personām un ārstniecības persona konstatē, ka pacientam ir psihiskās veselības traucējumi, kuru iespējamās sekas varētu būt nopietni miesas bojājumi pacientam pašam vai citai personai;

2) pacients ir izrādījis vai izrāda nespēju rūpēties par sevi vai tā aizbildnībā esošām personām un ārstniecības persona konstatē, ka pacientam ir psihiskās veselības traucējumi, kuru iespējamās sekas varētu būt nenovēršama

---

laikā pēc viņa uzņemšanas. Ja konsīlijs pieņem lēmumu par psihiatriskās palīdzības sniegšanu pacientam, psihiatriskās ārstniecības iestāde 24 stundu laikā par to rakstveidā informē rajona (pilsētas) tiesu, nosūtot tai lēmuma norakstu un citu nepieciešamo dokumentu kopijas⁷⁰.

Lietas materiālus tiesnesis izskata turpmāko 72 stundu laikā slēgtā sēdē attiecīgās psihiatriskās ārstniecības iestādes telpās, klātesot pacientam (ja tas ir iespējams, ņemot vērā pacienta veselības stāvokli), pacienta pārstāvim vai advokātam un psihiatriskās ārstniecības iestādes pārstāvim⁷¹. Pēc klātesošo uzklaušanās tiesnesis pieņem lēmumu par pacienta ievietošanu psihiatriskajā ārstniecības iestādē uz laiku līdz diviem mēnešiem vai par pacienta atbrīvošanu. Lēmums tiek izsniegts pacientam un viņa pārstāvim, kurš var pārsūdzēt šo lēmumu tiesas priekšsēdētājam desmit dienu laikā.

Tiesnesis, ievērojot tādu pašu kārtību kā pirmreizējās ievietošanas gadījumā un pamatojoties uz psihiatru konsīlija ieteikumu, var atļaut piespiedu ievietošanas psihiatriskajā ārstniecības iestādē termiņa pagarināšanu uz laiku līdz sešiem mēnešiem.

126. Ziņojuma 103. punktā minēts, ka tikai divi pacienti, kuri vizītes brīdī atradās Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā, bija ievietoti tajā bez viņu piekrišanas civiltiesiskā kārtībā, ievērojot formālas juridiskās procedūras⁷². Delegācija atzina, ka 2007. gada marta grozījumos noteiktās tiesiskās garantijas ir pareizi piemērotas attiecībā uz šiem pacientiem.

Attiecībā uz pārējiem pacientiem (izņemot pacientus, kuri slimnīcā atrodas saistībā ar noziedzīga nodarījuma izdarīšanu) slimnīcas vadība uzskata, ka viņi slimnīcā atrodas "brīvprātīgi". Uzņemšanas brīdī lielākā daļa pacientu ar parakstu pacienta dokumentos apliecināja piekrišanu ievietošanai slimnīcā un turpmākai ārstēšanai. Tomēr daudzi "brīvprātīgie" pacienti tika aprūpēti slēgtās nodaļās, un tiem bija aizliegts pamest slimnīcu⁷³; citiem vārdiem sakot, viņiem faktiski bija atņemta brīvība.

Turklāt savāktā informācija skaidri liecina par to, ka daudzi pacienti piekrišanas apstiprināšanas brīdī bija tādā psihiskajā stāvoklī, ka viņu piekrišanu ievietošanai slimnīcā un ārstēšanai nevar uzskatīt par brīvprātīgu un apzinātu.

Sarunās ar darbiniekiem un pacientu dokumentu izskatīšanā tika atklāts arī tas, ka praksē pacienta piekrišanu ievietošanai slimnīcā (un ārstēšanai) mēdz aizstāt ar jebkura ģimenes locekļa piekrišanu pat tad, ja šis ģimenes loceklis nav tiesas iecelts aizbildnis. Šāda prakse ir nepieņemama.

127. Sarunās ar darbiniekiem delegācija noskaidroja, ka slimnīcas vadība ierosina piespiedu ievietošanas procedūru saskaņā ar Ārstniecības likuma 68. pantu tikai attiecībā uz tiem pacientiem, kuri aktīvi pretojas ievietošanai slimnīcā. Tādējādi visus "neiebilstošos" pacientus, tostarp pacientus ar hroniskām saslimšanām, uzskata par brīvprātīgiem pacientiem, un viņiem netiek piešķirtas tiesiskās garantijas, ko piešķir pirmreizējās piespiedu ievietošanas procedūrā.

---

un nopietna personas veselības pasliktināšanās.

⁷⁰ Ja pacientam nav likumīga pārstāvja, tiesnesis nekavējoties lūdz Latvijas Zvērinātu advokātu padomi norīkot advokātu pacienta interešu pārstāvībai. Pacienta pārstāvim vai advokātam ir jābūt iespējai izskatīt lietas materiālus un satikties ar pacientu.

⁷¹ Tiesnesis var atlikt sēdi uz laiku, ne ilgāku par 48 stundām, ja prokurors vai pacienta pārstāvis nav ieradies uz sēdi vai ir jāiegūst papildu pierādījumi.

⁷² Kopš 2007. gada marta grozījumu pieņemšanas četri pacienti slimnīcā ir ievietoti bez viņu piekrišanas.

⁷³ Attiecībā uz dažiem no šiem pacientiem bija piemērota fiksācija, bet viena pacienta dokumentos bija reģistrēts starpgadījums "bēgšanas mēģinājums".

CPT uzskata, ka uz visiem pieskaitāmajiem pacientiem, kuri nespēj sniegt pienācīgu piekrišanu savai ievietošanai slimnīcā, ir jāattiecina piespiedu ievietošanas procedūra.

128. *CPT* iesaka pārskatīt Daugavpils psihoneiroloģiskās slimnīcas pacientu un, ja vajadzīgs, arī citu Latvijas psihiatrisko ārstniecības iestāžu pacientu juridisko statusu, ņemot vērā iepriekšējās piezīmes.

Komiteja vēlas arī uzsvērt – ja tiek uzskatīts, ka pacientam, kurš uzņemts slimnīcā, pamatojoties uz viņa piekrišanu, un vēlas pamest slimnīcu, joprojām vajadzīga ārstēšana stacionārā, tad uz šo pacientu ir jāattiecina tiesību aktos noteiktais piespiedu ievietošanas civiltiesiskais process.

129. Jāpiemin arī tas, ka Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā psihiatru konsīlijā, kurš tika sasaukts ar mērķi sniegt atbildīgajam tiesnesim medicīnisku ziņojumu par piespiedu ievietošanas slimnīcā vajadzību saskaņā ar Ārstniecības likuma 68. pantu, ietilpa tikai slimnīcā strādājošie psihiatri (tostarp pacientu ārstējošais ārsts). Šajā saistībā *CPT* vēlas uzsvērt, ka katrā piespiedu ievietošanas procesā (t. i., pirmreizējās ievietošanas procesā un ievietošanas rīkojuma atjaunošanas procesā) būtu vēlams iesaistīt arī ekspertu, kas ir neatkarīgs no iestādes, kurā attiecīgā persona ir ievietota.

130. Pacienti ir jāizraksta no slimnīcas tiesneša noteiktā termiņa beigās, ja vien tiesnesis nav pieņēmis jaunu lēmumu par piespiedu ievietošanas termiņa pagarināšanu. Piespiedu ievietošanu psihiatriskajā slimnīcā var izbeigt arī ar slimnīcas vadības lēmumu pirms tiesneša noteiktā termiņa beigām, ja ārstējošais ārsts uzskata, ka pacientam vairs nav nepieciešama psihiatriskā palīdzība. Tomēr piespiedu kārtā ievietotajiem pacientiem tiesību aktos netiek piešķirtas tiesības personīgi lūgt tiesu iestādei lēmuma pārskatīšanu. **Ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka pacienti pēc saprātīga laika posma var personīgi lūgt tiesu iestādei pārskatīt nepieciešamību turpināt viņu piespiedu ārstēšanu psihiatriskajā slimnīcā.**

131. Iepriekš tika norādīts, ka slimnīcā bija ievietoti arī tiesu medicīniskajai ekspertīzei nosūtītie pacienti. Vizītes brīdī slimnīcā uzturējās 26 šādi pacienti, kuri bija atzīti par krimināli nepieskaitāmiem un ievietoti slimnīcā, pamatojoties uz tiesas spriedumu saskaņā ar Krimināllikuma 68. pantu⁷⁴.

Tiesu medicīniskajai ekspertīzei nosūtītie pacienti tiek ievietoti psihiatriskajā ārstniecības iestādē piespiedu ārstēšanas nolūkā uz nenoteiktu termiņu⁷⁵. Tomēr saskaņā ar jauno KPL patients, viņa likumīgais pārstāvis vai tuvinieks ik pēc trīs mēnešiem var iesniegt tiesai lūgumu pārskatīt piespiedu ārstēšanas piemērošanu⁷⁶. Ja šāds lūgums netiek iesniegts, tiesa pārskata piespiedu ievietošanu vienu reizi gadā⁷⁷.

Bažas rada tas, ka iepriekš minētās KPL normas Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā netika attiecinātas uz tiesu medicīniskajai ekspertīzei nosūtītajiem pacientiem. Praksē jautājumu par piespiedu psihiatriskās ārstēšanas nepieciešamību ik pēc sešiem mēnešiem izskata slimnīcas konsīlijs (kurā neietilpst slimnīcā nestrādājoši psihiatri). Konsīlijs veic īsas

---

⁷⁴ Lai gan slimnīca uzņēma arī uz tiesu psihiatrisko pārbaudi nosūtītos pacientus, vizītes brīdī šādi pacienti slimnīcā neuzturējās.

⁷⁵ Līdz brīdim, kad "[...] attiecīgā persona izveseļojusies vai saslimšanas raksturs mainījies tiktāl, ka nav nepieciešamas šādus līdzekļus piemērot" (Krimināllikuma 69. panta 4. punkts).

⁷⁶ KPL 607. panta 2. punkts un 608. panta 6. punkts.

⁷⁷ KPL 607. panta 4. punkts.

---

pārrunas ar pacientu un sagatavo ziņojumu, kas netiek nosūtīts tiesai, ja vien tajā nav iekļauts ieteikums izbeigt piespiedu ārstēšanu. Tas faktiski nozīmē, ka tiesu medicīniskajai ekspertīzei nosūtītie pacienti var palikt slimnīcā vairākus gadus bez iespējas panākt piespiedu ievietošanas pārskatīšanu ārējā institūcijā.

CPT vēlētos uzzināt Latvijas iestāžu viedokli šajā jautājumā.

132. CPT konstatēja, ka saistībā ar iepriekš minēto pārskatīšanas procesu tiesību aktos nav skaidri garantētas pacientu tiesības tieši vērsties pie tiesneša⁷⁸. **CPT uzskata, ka pacientiem, kuri ir ievietoti psihiatriskajā ārstniecības iestādē piespiedu ārstēšanas nolūkā, piespiedu līdzekļa pārskatīšanas procesā ir jābūt tiesībām tieši vērsties pie tiesneša.**

Komisija arī vēlas uzzināt, vai tie tiesu medicīniskajai ekspertīzei nosūtītie pacienti, kuri nespēj samaksāt par advokāta pakalpojumiem, piespiedu līdzekļa pārskatīšanas procesā var saņemt bezmaksas juridisko palīdzību.

b) Pirmreizējās ievietošanas un izrakstīšanas kārtība sociālās aprūpes iestādēs

133. Latvijas tiesību aktos nav reglamentēta piespiedu ievietošanas kārtība sociālās aprūpes iestādēs. Saskaņā ar darbinieku sniegto informāciju visi sociālā aprūpes centra "Krastiņi" iemītnieki atradās šajā iestādē brīvprātīgi, jo bija uzņemti, pamatojoties uz pašas personas vai tās likumīgā pārstāvja/aizbildņa iesniegumu, atbilstīgi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma (SPSPL) 28. panta 1. punktam⁷⁹. Gadījumi, kad persona nespēj sniegt pieņemamu piekrišanu savai ievietošanai iestādē, pēc apspriedes ar psihiatru tika paziņoti kompetentajai tiesai ar mērķi iecelt šai personai aizbildni. Šāda pieeja tika izmantota arī tad, ja personas psihiskais stāvoklis bija pasliktinājies, kamēr tā atradās sociālās aprūpes centrā.

Tomēr pat rīcībspējīgiem pilngadīgiem iemītniekiem, kuri sociālās aprūpes centrā bija uzņemti, pamatojoties uz brīvprātīgu iesniegumu, bija nebija atļauts pamest iestādi vienmēr, kad viņi to vēlējas. Delegācija uzzināja, ka šie iemītnieki var izrakstīties tikai tad, ja vietējās pašvaldības sociālo pakalpojumu dienests ir pieņēmis attiecīgu lēmumu, pamatojoties uz SPSPL 28. panta 2. punktu⁸⁰. Darbinieki paskaidroja, šāda kārtība pastāv, lai pārliecinātos, ka izrakstītajiem pacientiem būs dzīvesvieta un ka tie spēs izdzīvot ārpus centra, u. c.; tomēr tas nozīmē, ka šie iemītniekiem faktiski tiek atņemta brīvība uz nenoteiktu termiņu⁸¹. **CPT vēlas uzzināt Latvijas iestāžu viedokli šajā jautājumā.**

---

⁷⁸ KPL 608. panta 2. punktā noteikts, ka "uz tiesas sēdi uzaicina attiecīgās ārstniecības iestādes pārstāvi, personu, kura ierosinājusi jautājuma izskatīšanu, un, ja nepieciešams, arī personu, kurai noteikts medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis". (Izcēlums pievienots)

⁷⁹ "Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās aprūpes institūcijas nodrošina mājokli, sociālo aprūpi un sociālo rehabilitāciju: 1) bērniem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem ...; 2) pensijas vecuma personām un invalīdiem ar redzes vai fiziska rakstura traucējumiem ...; 3) bērniem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem ...; 4) pilngadīgām personām ar smagiem garīga rakstura traucējumiem, kurām nav nepieciešama atrašanās specializētā ārstniecības iestādē un kuru stāvoklis neapdraud apkārtējos ..."

⁸⁰ "Pakalpojuma sniegšanu ilgstošas aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija pilngadīgai personai var pārtraukt, ja [...] personai rehabilitācijas rezultātā vairs nav nepieciešami ilgstošas aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas pakalpojumi un tos var nomainīt ar pakalpojumiem dzīvesvietā."

⁸¹ Turklāt saskaņā ar SPSPL ilgstošas sociālās aprūpes institūcijas vadītājs var ierobežot iemītnieka pārvietošanās brīvību, lai nepieļautu personas atstāšanu bez uzraudzības, un pieņemt lēmumu par personas izolēšanu uz laiku, ne ilgāku par 24 stundām, īpaši šim nolūkam iekārtotā telpā, ja persona apdraud savu vai citu personu veselību vai dzīvību.

---

c) Aizbildnība

134. Īpaša uzmanība ir jāpievērš tiesībnespējīgo pacientu/iemītnieku stāvoklim. Šādas personas var uzņemt psihiatriskajā slimnīcā/sociālās aprūpes institūcijā tikai tad, ja personas aizbildnis rakstveidā tam ir piekritis. Tomēr šīs personas tika uzskatītas par brīvprātīgiem pacientiem/iemītniekiem pat tad, ja bija iebildušas pret ievietošanu iestādē, un viņu ievietošana notika bez tiesu iestādes iesaistīšanas. **CPT uzskata, ka tiesībnespējīgu personu ievietošana psihiatriskajā/sociālajā aprūpes iestādē, kuru tās nevar pamest, ja vēlas, pamatojoties vienīgi uz aizbildņa piekrišanu, apdraud šo personu būtiskās tiesiskās garantijas.**

135. Delegācija konstatēja arī to, ka vairākiem sociālā aprūpes centra "Krastiņi" tiesībnespējīgiem iemītniekiem tiesa kā aizbildņus bija pilnvarojusi šīs iestādes darbiniekus. Tas, ka šādam darbiniekam, no vienas puses, ir jāaizstāv tiesībnespējīgās personas tiesības, bet, no otras puses, jāveic darba pienākumi sociālās aprūpes institūcijā, rada interešu konflikta situāciju un var apdraudēt aizbildņa neatkarību un objektivitāti. Tāpēc **CPT iesaka Latvijas iestādēm rast alternatīvus risinājumus, ar ko būtu iespējams efektīvāk nodrošināt aizbildņu neatkarību un objektivitāti.**

d) Tiesiskās garantijas psihiatriskajā ārstniecības iestādē

136. Jānodrošina, lai katrs pacients, kā arī viņu ģimenes locekļi uzņemšanas brīdī saņemtu informatīvu brošūru, kurā izklāstīta iestādes darba kārtība un pacientu tiesības. Pacientiem, kuri nespēj saprast brošūrā sniegto informāciju, ir jāsniedz atbilstoša palīdzība.

Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā pirmreizējiem pacientiem šādas brošūras netika izsniegtas⁸². **CPT iesaka izstrādāt informatīvu brošūru izsniegšanai pirmreizējiem pacientiem (kā arī šo pacientu likumīgajiem pārstāvjiem un tuviniekiem), vajadzības gadījumā mutiski paskaidrojot brošūrā izklāstīto informāciju.**

137. Efektīva sūdzību izskatīšanas kārtība ir vēl viena būtiska garantija pret sliktu izturēšanos psihiatriskajā ārstniecības iestādē. Ir jāizstrādā īpaša kārtība, saskaņā ar kuru pacienti varētu iesniegt oficiālu sūdzību kādai skaidri noteiktai institūcijai un konfidenciali sazināties ar attiecīgo iestādi ārpus ārstniecības iestādes.

Saskaņā ar darbinieku sniegto informāciju pacienti Daugavpils psihoneiroloģiskajā iestādē var iesniegt sūdzību slimnīcas direktoram, kā arī dažādām institūcijām ārpus slimnīcas, piemēram, Veselības ministrijai vai tiesībsargam. Tomēr lielākā daļa pacientu nebija informēti par šīm iespējām.

CPT iesaka uzņemšanas brīdī izsniegtajā brošūrā informēt pacientus par tiesībām iesniegt sūdzības, kā arī par šādu sūdzību iesniegšanas kārtību.

138. CPT lielu nozīmi piešķir arī tam, lai neatkarīgas ārējās institūcijas (piemēram, tiesnesis vai uzraudzības komiteja), kas ir atbildīgas par pacientu aprūpes inspicēšanu, regulāri apmeklētu psihiatriskās ārstniecības iestādes. Šīm institūcijām turklāt ir jābūt pilnvarotām runāt ar pacientiem vienatnē, nepastarpināti saņemt jebkādas sūdzības, ja tādas pastāv, un sniegt nepieciešamos ieteikumus.

---

⁸² Pacienti tika mutiski informēti par slimnīcas iekšējās kārtības noteikumiem.

Saskaņā ar delegācijas rīcībā esošo informāciju Daugavpils psihoneiroloģisko slimnīcu līdz šim nevienas šādas neatkarīgas institūcijās pārstāvis nebija apmeklējis. ***CPT* iesaka veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka Daugavpils psihoneiroloģisko slimnīcu (kā arī citas Latvija psihiatriskās ārstniecības iestādes) regulāri apmeklē no veselības iestādēm neatkarīgas institūcijas pārstāvji.**

139. Slimnīcā pastāvošā kārtība pacientu saziņai ar ārpasauli kopumā bija apmierinoša, un īpašas piezīmes attiecībā uz šo jautājumu nav nepieciešamas.

I PIELIKUMS

***CPT* FORMULĒTO IETEIKUMU, PIEZĪMJU UN INFORMĀCIJAS PIEPRASĪJUMU SARAKSTS**

Apspriedes un sadarbība

piezīmes

- *CPT* cer, ka saistībā ar turpmākām vizītēm tiks veikti papildu pasākumi, lai nodrošinātu, ka visas attiecīgās iestādes, tostarp pašvaldības policijas dienesti, saņem sīku informāciju par komitejas pilnvarām un šo iestāžu pienākumiem pret delegācijām (5. punkts).

Policijas iestādes

Slikta izturēšanās

ieteikumi

- Latvijas iestādēm ir jāpastiprina cīņa pret policijas īstenotu sliktu izturēšanos; policijas darbiniekiem ir regulāri jāatgādina, ka neviens no sliktas izturēšanās veidiem (tostarp vārdisks aizskārums) pret personām, kurām atņemta brīvība, nav pieņemams un ka šāda izturēšanās tiks bargi sodīta. Policijas darbiniekiem ir jāatgādina arī tas, ka aizturēšanā nedrīkst izmantot pārmērīgu spēku un ka pēc aizturēšanas, kad personas ir nonākušas policijas kontrolē, viņu sīšanai nav attaisnojuma (12. punkts).

- Policijas darbinieki ir jāapmāca novērst un maksimāli samazināt vardarbību aizturēšanas laikā. Ja tomēr spēka piemērošana ir nepieciešama, policijas darbiniekiem ir jāspēj izmantot tādus profesionālus paņēmienus, ar ko tiek maksimāli samazināts risks nodarīt kaitējumu personām, kuras tie cenšas aizturēt (12. punkts).

- Latvijas iestādēm, ievērojot 13. un 18. punktā sniegtās piezīmes, ir rūpīgi jāpārskata pastāvošās procedūras, saskaņā ar kurām tiek izskatītas sūdzības par policijas sliktu izturēšanos, un vajadzības gadījumā jāveic atbilstīgi grozījumi attiecīgajās tiesību normās (19. punkts).

- Ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka vienmēr, kad aizturētai personai ir miesas bojājumi, kuri atbilst tās apgalvojumiem par sliktu izturēšanos:

- par to nekavējoties tiek informēts attiecīgais prokurors;
- nekavējoties tiek veikta tiesu medicīniskā ekspertīze (19. punkts).

pieprasītā informācija

- Viedoklis par *CPT* piezīmi, ka sūdzību par policijas sliktu izturēšanos izmeklēšanu būtu vēlams uzticēt iestādei, kura ir pilnīgi neatkarīga no policijas (20. pants).

Pamatgarantijas pret sliktu izturēšanos

ieteikumi

- Latvijas iestādēm ir jānodrošina, ka praksē visām policijas aizturētajām personām no to aizturēšanas brīža ir pilnīgi pieejamas tiesības uz aizturēšanas paziņošanu (22. punkts).
- Latvijas iestādēm ir jāveic atbilstīgi pasākumi, lai nodrošinātu, ka visām personām, kurām jāpaliek policijas iestādē, tiesības izmantot advokāta pakalpojumus tiek piešķirtas no to aizturēšanas brīža (24. punkts).
- Ir jāveic atbilstīgi pasākumi, lai nodrošinātu, ka ārstam nekavējoties tiek paziņoti visi aizturēto personu lūgumi nodrošināt vizīti pie ārsta; policijas darbinieki nedrīkst vērtēt šādu lūgumu pamatotību (26. punkts).
- Latvijas iestādēm ir jāveic atbilstīgi pasākumus, lai nodrošinātu, ka policijas apcietinājuma telpās turēto personu medicīniskās apskates vienmēr tiek veiktas ārpus policijas darbinieku dzirdamības robežas un – ja vien ārsts konkrētajā gadījumā tam neiebilst – arī redzesloka. Ir jāveic arī atbilstīgi pasākumi, lai nodrošinātu, ka visās Latvijas policijas iestādēs tiek pilnīgi ievērota medicīnisko datu konfidencialitāte (27. punkts).
- Latvijas iestādēm nekavējoties ir jānodrošina, ka visas policijas aizturētās personas neatkarīgi no to aizturēšanas iemesla par 21. punktā minētajām pamattiesībām tiek izsmeļoši informētas jau aizturēšanas brīdī (tas ir, brīdī, kad personas ir spiestas palikt policijas iestādē). Tas ir jānodrošina, aizturēšanas brīdī mutiski sniedzot skaidru informāciju un iespējami laicīgi (tas ir, uzreiz pēc personas pirmreizējās ievēšanas policijas telpās) papildinot šo informāciju ar rakstisku veidlapu, kura pieejama vairākās valodās un kurā saprotami izklāstītas aizturētās personas tiesības. Turklāt ir īpaši rūpīgi jānodrošina, ka aizturētās personas patiešām spēj saprast savas tiesības; policijas darbinieku pienākums ir par to pārliecināties (28. punkts).
- Latvijas iestādēm ir jāveic atbilstīgi pasākumi, tostarp likumdošanas pasākumi, lai nodrošinātu, ka ieslodzīto nosūtīšana atpakaļ uz policijas apcietinājuma telpām tiek veikta, pamatojoties uz prokurora vai tiesneša skaidru atļauju (29. punkts).

piezīmes

- Sadarbībā ar Zvērinātu advokātu padomi ir jāveic atbilstīgi pasākumi, lai nodrošinātu bezmaksas juridiskās pārstāvības sistēmas efektivitāti visā kriminālprocesā, tostarp tā sākumposmā policijas iestādē (25. punkts).
- No sliktas izturēšanās novēršanas viedokļa, vienlaikus ņemot vērā arī ārkārtīgi sliktos apstākļus, kas pastāv atsevišķās policijas apcietinājuma telpās, uz pirmstiesas apcietinājuma vietu nosūtīto personu turpmāku nopratināšanu ir ievērojami labāk veikt ieslodzījuma vietās, nevis policijas telpās. Ieslodzīto nosūtīšanu atpakaļ uz policijas apcietinājuma telpām drīkst atļaut vienīgi ārkārtējos izņēmuma gadījumos, kad pastāv īpaši apstākļi, un uz iespējami īsāku laika posmu (29. punkts).

Ieslodzījuma apstākļi

ieteikumi

- Latvijas iestādēm nekavējoties ir jāuzlabo apstākļi policijas apcietinājuma telpās Cēsīs, Jēkabpilī, Jelgavā, Preiļos un Siguldā un, ja nepieciešams, arī citās policijas iestādēs, ņemot vērā 31. punktā sniegtās piezīmes. Proti, ir jāveic atbilstīgi pasākumi, lai nodrošinātu, ka:

- visām personām, kuras policijas apcietinājuma telpās paliek pa nakti, tiek piešķirta gulta, tīrs matracis un tīri gultas piederumi;
- tiek uzlabots dabīgais apgaismojums un mākslīgais apgaismojums, kā arī ventilācija;
- visām aizturētajām personām ir piekļuve tualetēm pienācīgā stāvoklī (kameru tualetēm jābūt nodalītām no pārējās telpas) un pieejami galvenie higiēnas līdzekļi;
- visām aizturētajām personām ir pieejams pietiekams pārtikas daudzums pienācīgā laikā (31. punkts).

- Visām personām, kuras policija aiztur ilgāk par 24 stundām, ir jāpiedāvā vismaz vienu stundu ilga pastaiga svaigā gaisā katru dienu (33. punkts).

pieprasītā informācija

- Apstiprinājums, ka visās policijas apcietinājuma telpās Latvijā ir pieejams laukums pastaigām svaigā gaisā (32. punkts).

Ieslodzījuma vietas

Ievadpiezīmes

ieteikumi

- Nekavējoties palielināt tiesību aktos noteikto ieslodzītajiem pieejamās dzīvojamās telpas standartplatību, lai nodrošinātu vismaz 4 m² platību katram ieslodzītajam daudzvietīgajās kamerās, un attiecīgi pārskatīt Latvijas ieslodzījuma vietu kameru oficiālo ietilpību un apdzīvotības līmeni. Kamerās, kuru platība ir mazāka par 8 m², nedrīkst izmitināt vairāk par vienu ieslodzīto (36. punkts).

Slikta izturēšanās

ieteikumi

- Izbeigt "pilnvaru deleģēšanu" atsevišķiem ieslodzītajiem Jēkabpils cietumā un visās citās Latvijas ieslodzījuma vietās, kur šāda prakse pastāv; ir arī jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka cietuma darbinieki pienācīgi uzrauga kopmītņu tipa telpās dzīvojošos ieslodzītos (40. punkts).

- Pieprasīt Cēsu audzināšanas iestādes, Daugavpils cietuma un Jelgavas cietuma vadībai atgādināt saviem darbiniekiem, ka neviens no sliktas izturēšanās veidiem pret ieslodzītajiem (tostarp vārdisks aizskārums) nav pieņemams un visi sliktas izturēšanās gadījumi tiks bargi sodīti (43. un 45. punkts).

---

piezīmes

- CPT aicina Latvijas iestādes pastiprināt centienus jaunu risinājumu meklēšanā lielo kopmītņu tipa telpu aizstāšanai ar mazākām dzīvojamajām vienībām Cēsu audzināšanas iestādē (44. punkts).

pieprasītā informācija

- Sīka informācija par Jēkabpils cietumā veiktās izmeklēšanas rezultātiem un par sekojošiem pasākumiem, kas tiek veikti visos līmeņos (42. punkts);

- Sīka informācija par plānu Cēsu audzināšanas iestādē būvēt jaunu ēku ar mazākām nepilngadīgo dzīvojamām vienībām (44. punkts).

Pilngadīgu vīriešu ieslodzījuma apstākļi Jēkabpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā

ieteikumi

- Uzlabot sadzīves apstākļus Jēkabpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā atbilstīgi 46. un 47. punktā sniegtajām piezīmēm. Nekavējoties demontēt metāla logu slēģus Rīgas Centrālcietumā un arī citās Latvijas ieslodzījuma vietās (48. punkts).

- Latvijas iestādēm ir jāveic atbilstīgi pasākumi Rīgas Centrālcietumā, lai attiecībā uz pirmstiesas apcietinājumā esošajiem ieslodzītājiem izstrādātu un ieviestu vispusīgu ārpus kamerām veicamu nodarbjū režīmu (tostarp ieslodzīto darbošanos grupā) (51. punkts).

- Jēkabpils cietumā ir jāveic papildu pasākumi, lai nodrošinātu ieslodzītājiem vairāk mērķtiecīgu nodarbjū (darbu, izglītību un profesionālo apmācību) (51. punkts).

- Paplašināt pastaigu laukumus Jēkabpils cietumā (3. nodaļā) un Rīgas Centrālcietumā, lai sniegtu ieslodzītājiem iespēju fiziski izvingrināties (51. punkts).

pieprasītā informācija

- Atjaunināta informācija par Rīgas Centrālcietuma renovācijas gaitu (48. punkts).

Pilngadīgu sieviešu ieslodzījuma apstākļi Iļģuciema cietumā

ieteikumi

- Uzlabot sadzīves apstākļus Iļģuciema cietumā, ņemot vērā 52. punktā sniegtās piezīmes. Proti, nekavējoties ir jāveic pasākumi, lai:

- nodrošinātu ieslodzītājam pietiekamu personīgās higiēnas līdzekļu daudzumu;

- samazinātu ieslodzīto skaitu kamerās, daudzvietīgajās kamerās nodrošinot vismaz 4 m² lielu dzīvojamo platību katrai ieslodzītājai; kamerās, kuru platība ir mazāka par 6 m², nedrīkst izmitināt vairāk par vienu ieslodzīto (52. punkts).

- Latvijas iestādēm ir jāveic atbilstīgi pasākumi Ilģuciema cietumā, lai attiecībā uz pirmstiesas apcietinājumā esošajām ieslodzītājām izstrādātu un ieviestu vispusīgu ārpus kamerām veicamu nodarbju režīmu (tostarp ieslodzīto darbošanos grupā) (53. punkts).

pieprasītā informācija

- Ilģuciema cietuma renovācijas programmas izpildes gaita (52. punkts).

Nepilngadīgo ieslodzīto stāvoklis Ilģuciema cietumā un Cēsu audzināšanas iestādē

ieteikumi

- Latvijas iestādēm nekavējoties ir jāpārtrauc visa Cēsu audzināšanas iestādes pirmstiesas apcietinājuma bloka darbība līdz tā renovācijas pabeigšanai (58. punkts).

- Nodrošināt Cēsu audzināšanas iestādē un citu Latvijas ieslodzījumu vietu nepilngadīgo nodaļās strādājošajiem darbiniekiem īpašu apmācību darbam ar nepilngadīgiem ieslodzītajiem (60. punkts).

piezīmes

- Cēsu audzināšanas iestādes notiesāto ieslodzīto dzīvojamās zonas abos stāvos ir jāuzlabo sanitāro mezglu stāvoklis (56. punkts);

- Jāpārskata Cēsu audzināšanas iestādē pastāvošā "pašpārvaldes" sistēma, ņemot vērā 59. punktā sniegtās piezīmes (59. punkts).

Uz mūžu notiesāto stāvoklis apmeklētajos cietumos

ieteikumi

- Latvijas iestādēm nekavējoties jāveic atbilstīgi pasākumi, lai izstrādātu un ieviestu vispusīgu ārpus kamerām veicamu nodarbju režīmu attiecībā uz visiem uz mūžu notiesātajiem, kuri ieslodzīti Daugavpils un Jelgavas cietumos (61. punkts).

- Latvijas iestādēm ir galīgi jāizbeidz suņu izmantošana uz mūžu notiesāto konvojēšanā Jelgavas cietuma robežās (64. punkti).

- Latvijas iestādēm ir nekavējoties jāveic pasākumi, lai īstenotu visu uz mūžu notiesāto ieslodzīto individuālo riska novērtēšanu un atbilstīgi pielāgotu uz šiem ieslodzītajiem attiecinātos drošības pasākumus (65. punkts).

- Nekavējoties atcelt 66. pantā minētos novecojušos noteikumus/praksi (66. punkts).

- Uz mūžu notiesāto pārmeklēšanu ar izģērbšanu veikt piemērotos apstākļos un vienīgi konkrētu aizdomu gadījumā (67. punkts).

- Latvijas iestādēm nekavējoties ir jāveic atbilstīgi pasākumi, lai nodrošinātu, ka:

- visas uz mūžu notiesāto medicīniskās apskates tiek veiktas ārpus cietuma darbinieku dzirdamības robežas un, ja vien ārsts konkrētajā gadījumā tam neiebilst, arī redzesloka.

- tiek galīgi izbeigta uz mūžu notiesāto turēšana aiz kameras durvju restēm medicīnisko konsultāciju laikā vai ievietošana krātiņveida kabīnē psihiatra vai psihologa konsultāciju laikā (68. punkts).

- Latvijas iestādēm, pamatojoties uz 69. punktā izklāstītajām atziņām, ir jāizglīto tie Latvijas ieslodzījuma vietu vecākie darbinieki, kuri ir atbildīgi par mūža ieslodzījumā esošajām personām (69. punkts).

- Latvijas iestādēm ir jāpārskata nošķiršanas politika, ko tās īsteno attiecībā uz ieslodzītajiem, kuri notiesāti uz mūžu, ņemot vērā 70. punktā izklāstītās atziņas. Atbilstīgi jāpārskata arī pastāvošie jauna Jelgavas cietuma ieslodzījuma bloka uz mūžu notiesātajiem būvniecības plāni (70. punkts).

piezīmes

- Latvijas Ieslodzījuma vietu pārvalde tiek aicināta izstrādāt sadarbības programmu ar citu ieslodzījuma vietu pārvaldi, kurai ir pieredze alternatīvu pieeju attiecināšanā uz ieslodzītajiem, kuri ir notiesāti uz mūžu (70. punkts).

- Vienmēr, kad darbinieks, kurš veic svarīgus pienākumus, ir atvaļinājumā ilgāk par dažām nedēļām un ieslodzījuma vietā nav citu darbinieku, kuri varētu viņu aizstāt, ir būtiski uz laiku uzticēt šos pienākumus kādam, kurš nav cietuma štata darbinieks (71. punkts).

pieprasītā informācija

- Apstiprinājums, ka visās uz mūžu notiesāto kamerās Daugavpils cietumā matētie stikla paneļi ir aizstāti ar caurspīdīgiem stikla paneļiem un ka šajās kamerās ir ierīkota jauna ventilācijas sistēma (62. punkts).

- Sīka informācija par plānu paplašināt uz mūžu notiesāto nodaļu Jelgavas cietumā (tostarp arī telpas darbam un atpūtai) (63. punkts).

Veselības aprūpe

ieteikumi

- Nekavējoties ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka:

- brīvajās ārstu darba vietās Jēkabpils cietumā tiek pieņemti jauni darbinieki (tostarp vismaz viens plaša profila ārstu);

- Jēkabpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā tiek būtiski palielināts kvalificētu medmāsu skaitu ;

- Jēkabpils cietumā un Rīgas Centrālcietumā (kā arī citās Latvijas ieslodzījuma vietās, kurās ir lazarete) vienmēr, arī nakts laikā un nedēļas nogalēs, ir pieejami kvalificētas medmāsu pakalpojumi (74. punkts).

- Veikt atbilstīgus pasākumus Rīgas Centrālcietumā un Jēkabpils cietumā, kā arī citās ieslodzījuma vietās Latvijā, lai nodrošinātu, ka pēc ieslodzītā medicīniskās apskates

---

uzņemšanas laikā vai pēc vardarbīga starpgadījuma ieslodzījuma vietā tiktu reģistrēta šāda informācija:

i) visi medicīniskajai apskatei būtiskie ieslodzītā paskaidrojumi, tostarp ieslodzītā sūdzības par sliktu izturēšanos;
ii) visi objektīvie konstatējumi, kas iegūti rūpīgā medicīniskajā apskatē;
iii) ārsta slēdzieni, pamatojoties uz i) un ii) apakšpunktā minēto informāciju; šajos slēdzienos ārstam ir jānovērtē atbilstība starp ieslodzītā apgalvojumiem un objektīvajiem medicīniskajiem konstatējumiem; šiem slēdzieniem ir jābūt pieejamiem ieslodzītajam un viņa advokātam (78. punkts).

- Jēkabpils cietumā un Cēsu audzināšanas iestādē steidzami ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu psihiatra un klīniskā psihologa regulāru pieejamību (Jēkabpils cietumā abi minētie speciālisti jānodarbina uz pilnu slodzi) (80. punkts).

- Latvijas iestādēm ir jāveic atbilstīgi pasākumi, lai nodrošinātu, ka Jēkabpils cietumā, kā arī visās citās Latvijas ieslodzījuma vietās, kurās tiek izmantota fiksācija, ievēro visus 81. punktā izklāstītos principus un minimālos standartus (81. punkts).

- Rīgas Centrālcietumā (kā arī citās Latvijas ieslodzījuma vietās) steidzami ir jāveic pasākumi, lai izstrādātu stratēģiju HIV profilaksei un ārstēšanai cietumā (83. punkts).

- Latvijas iestādēm nekavējoties ir jāveic pasākumi Rīgas Centrālcietumā, lai nodrošinātu, ka visas ieslodzīto medicīniskās apskates tiek veiktas ārpus cietuma darbinieku dzirdamības robežas un – ja vien ārsts konkrētajā gadījumā tam neiebilst – arī redzesloka (84. punkts).

piezīmes

- Ir jāveic pasākumi, lai Ilģuciema cietumā uzlabotu piekļuvi pie zobārsta (75. punkts).

- Rīgas Centrālcietumā ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka ieslodzītie, kuri ir nošķirti no citiem ieslodzītajiem medicīnisku iemeslu dēļ, saņem pietiekamu daudzumu būtisko personīgās higiēnas līdzekļu (76. punkts).

- Jēkabpils cietumā ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu sistemātiskas pirmreizēji ievesto ieslodzīto fiziskās pārbaudes (77. pants).

- Jēkabpils cietuma medicīniskā dienesta darbinieki ir jāinformē par to, ka, ja tiek uzskatīts, ka ārstēšanā ir jāizmanto gentamicīns, šo medikamentu ir vēlams lietot tikai stacionāra apstākļos, rūpīgi uzraugot asins analīžu rezultātus (79. punkts).

pieprasītā informācija

- Sīka informācija par plānoto cietuma slimnīcas un ieslodzījuma vietu veselības aprūpes dienestu nodošanu Veselības ministrijai (85. punkts).

Citi jautājumi

ieteikumi

- Ievērojami palielināt cietuma darbinieku skaitu Jēkabpils cietumā (86. punkts).
- Pārskatīt darbinieku skaitu citās apmeklētajās ieslodzījuma vietās (86. punkts).
- Saistībā ar 42. punktā minēto izmeklēšanu Latvijas iestādēm īpaša uzmanība ir jāpievērš Jēkabpils cietumā pastāvošajai korupcijas problēmai (88. punkts).
- Latvijas iestādēm nekavējoties ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka visās Latvijas ieslodzījuma vietās visiem soda izolatoros ieslodzītajiem tiek piešķirta vismaz viena stunda dienā pastaigām svaigā gaisā (89. punkts).
- Visiem soda izolatoros ievietotajiem ieslodzītajiem ir jāpiešķir piekļuve ikdienas lasāmvielai (90. punkts).
- Visās apmeklētajās iestādēs ir jāuzlabo soda izolatoros pastāvošie ieslodzījuma apstākļi, ņemot vērā 91. punktā sniegtās piezīmes (91. punkts).
- Visā ieslodzījuma vietu sistēmā ir jāveic atbilstīgi pasākumi, lai, ņemot vērā 92. punktā sniegtās piezīmes, pārskatītu praksi attiecībā uz ieslodzītajiem, kuri ir nodarījuši sev miesas bojājumus (92. punkts).
- Ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka disciplārsodā neietilpst pilnīgs aizliegums sazināties ar ģimeni (93. punkts).
- Ir jānovērš 94. punktā minētie disciplināro procesu trūkumi (ja nepieciešams, grozot attiecīgos tiesību aktus) (94. punkts).
- Ir jāpārskata ieslodzījumu ārstu pienākumi disciplinārajos jautājumos. Veicot šo pārskatīšanu, ir jāņem vērā pārskatītie Eiropas cietumu noteikumi (jo īpaši 43.2. punkts) un *CPT* komentāri tās 15. vispārējā ziņojumā (sk. *CPT/Inf* (2005) 17 53. punktu) (95. punkts).
- Latvijas iestādēm nekavējoties ir jāveic pasākumi visā ieslodzījuma vietu sistēmā, lai nodrošinātu, ka:
  - drošības nodaļu darbinieki neizmeklē noziedzīgos nodarījumus, ko ieslodzītie ir izdarījuši ārpus ieslodzījuma vietas, un nepieņem ieslodzīto liecības attiecībā uz šādiem nodarījumiem;
  - izmeklēšanas nodaļu darbinieki neveic kriminālizmeklēšanu saistībā ar sūdzībām par darbinieku īstenotu sliktu izturēšanos; šādi gadījumi būtu jāizmeklē institūcijai, kura ir neatkarīga no attiecīgās ieslodzījuma vietas un, ja iespējams, arī no visas ieslodzījuma vietu sistēmas (97. punkts).
- Latvijas iestādēm ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu ieslodzīto un viņu advokātu savstarpējās korespondences konfidencialitāti (98. punkts).

- Latvijas iestādēm nekavējoties ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu visiem notiesātajiem ieslodzītajiem, tostarp uz mūžu notiesātajiem, tiesības uz vismaz vienu (īso vai ilgo) apmeklējumu mēnesī (99. punkts).

- Latvijas iestādēm ir jāpārskata pastāvošā ieslodzīto sūdzību izskatīšanas kārtība, ņemot vērā 100. punktā sniegtās piezīmes (100. punkts).

piezīmes

- *CPT* aicina Latvijas iestādes veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka darbā ieslodzījuma vietu sistēmā tiek pieņemti apmācīti uzraugi. Ir jāveic arī atbilstīgi pasākumi, lai nodrošinātu, ka visi cietuma darbinieki saņem pienācīgu sākotnējo un turpmāko apmācību (87. punkts).

- Latvijas iestādes ir aicinātas atcelt nepilngadīgajiem ieslodzītajiem aizliegumu sazināties ar ārpusauli (93. punkts).

Psihiatriskās/sociālās aprūpes iestādes

Ievadpiezīmes

piezīmes

- *CPT* mudina Latvijas iestādes novērst situāciju, ka pienācīgas aprūpes/dzīvošanas iespēju trūkuma dēļ Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā uzturas pacienti, kuriem tajā vairs nav jāuzturas (104. punkts).

pieprasītā informācija

- Valsts programmas garīgās veselības aizsardzībai īstenošanas gaita (104. punkts).

Sadzīves apstākļi

ieteikumi

Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā ir jāveic pasākumi, lai pacientu istabās nodrošinātu pienācīgu tīrību un higiēnu, kā arī personiskāku vidi. Turklāt pacientiem jāpiedāvā iespēja biežāk izmantot dušu (109. punkts).

- Daugavpils psihoneiroloģiskajā iestādē ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka visiem pacientiem ar atbilstošu veselības stāvokli tiek piedāvāta vismaz viena stunda dienā pastaigām svaigā gaisā. Ja vajadzīgs, pacientiem ir jāizsniedz šādām pastaigām piemērots apģērbs. Turklāt pastaigu vietās ir jānodrošina atpūtas līdzekļi un nojume pret nelabvēlīgiem klimatiskajiem apstākļiem (110. punkts).

piezīmes

- *CPT* aicina Latvijas iestādes iespējami ātri veikt Daugavpils psihoneiroloģiskās slimnīcas renovāciju. Šajā saistībā ir jāapsver iespēja pārbūvēt lielās kopmītņu tipa telpas par mazākām pacientu istabām (109. punkts).

- Latvijas iestādes ir aicinātas nodrošināt, ka pacientiem tiek atļauts un, ja nepieciešams, ka pacienti tiek mudināti pa dienu valkāt savus apģērbus, vai ka tiem tiek piedāvāti piemēroti un atšķirīgi apģērbi (111. punkts).

pieprasītā informācija

- Sīki izstrādāts plāns par Daugavpils psihoneiroloģiskās slimnīcas renovācijas posmiem un renovācijas darbu izpildes grafiks (109. punkts).

Darbinieki un aprūpe

ieteikumi

- Ir jāpārskata Daugavpils psihoneiroloģiskās slimnīcas personāla resursi, ņemot vērā 113. punktā sniegtās piezīmes (113. punkts).

- Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā ir jāveic pasākumi, ņemot vērā 114. un 115. punktā sniegtās piezīmes, lai nodrošinātu pacientiem vispusīgu un individualizētu aprūpi ar plašu psihosociālo nodarbību klāstu un labāk sagatavotu pacientu atgriešanos sabiedrībā (115. punkts).

- Nekavējoties ir jāveic pasākumi, lai Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā (un, ja vajadzīgs, arī citās Latvijas psihiatriskajās dziedzniecības iestādēs, kurās tiek izmantota EKT) nodrošinātu darbiniekus, iekārtas un telpas šīs procedūras piemērošanai uzlabotā (t. i., izmantojot anestezējošus līdzekļus un muskuļu relaksantus) un efektīvā veidā (ieteicams izmantot elektroencefalogrāfiju) (116. punkts).

- Rakstiski izstrādāt skaidrus EKT izmantošanas norādījumus un izplatīt tos visām iestādēm, kuras šo terapiju piemēro, lai nodrošinātu, ka EKT tiek izmantota pareizi un atbilstošos gadījumos (116. punkts).

- Ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka attiecībā uz EKT izmantošanu tiek rakstiski saņemta pacienta (vai aizbildņa, ja tiesa ir atzinusi attiecīgo personu par nepieskaitāmu) piekrišana, ko tas sniedz, pamatojoties uz pilnīgu un saprotamu informāciju, un ka šī piekrišana tiek saglabāta pacienta dokumentos (116. punkts).

- Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā (kā arī citās Latvijas psihiatriskajās ārstniecības iestādēs) ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu visiem pieskaitāmajiem pacientiem tiesības sniegt brīvprātīgu un apzinātu piekrišanu ārstēšanai (117. punkts).

piezīmes

- attiecībā uz visiem psihiatriskajā slimnīcā notikušiem nāves gadījumiem ir jāveic neatkarīga pārbaude, kurā patologs pārbauda pacienta dokumentus un lemj par autopsijas nepieciešamību (118. punkts).

Savaldīšanas līdzekļi

ieteikumi

- Ir jāveic atbilstīgi pasākumi, lai nodrošinātu, ka Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā un attiecīgajā gadījumā arī citās Latvijas psihiatriskajās ārstniecības iestādēs attiecībā uz fiksāciju tiek ievēroti 121. punktā minētie principi un minimālie standarti (122. punkts).

piezīmes

- Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka ķīmiskā savaldīšana tiek reģistrēta savaldīšanas reģistrā (120. punkts).

pieprasītā informācija

- Sīka informācija par konkrētiem izmeklēšanas pasākumiem, kas veikti, pamatojoties uz autopsijas rezultātiem, lai noteiktu, vai pacienta nāvi nav izraisījusi slimnīcas darbinieka(-u) noziedzīga nolaidība (120. punkts).

- Viedoklis saistībā ar *CPT* konstatējumu, ka Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā pacienti dažreiz tiek pakļauti fiksācijai ilgāk nekā atļauts attiecīgajos Veselības ministrijas norādījumos (122. punkts).

Tiesiskās garantijas

ieteikumi

- Ir jāpārskata Daugavpils psihoneiroloģiskās slimnīcas pacientu un, ja vajadzīgs, arī citu Latvijas psihiatrisko ārstniecības iestāžu pacientu juridiskais statuss, ņemot vērā 126. un 127. pantā sniegtās piezīmes (128. punkts).

- Latvijas iestādēm ir jāmeklē alternatīvi risinājumi, ar ko būtu iespējams efektīvāk nodrošināt aizbildņa neatkarību un objektivitāti, tādējādi novēršot situāciju, ka sociālā aprūpes centra "Kraستی" darbinieki veic tiesas pilnvarotu aizbildņu pienākumus (135. punkts).

- Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā ir jāizstrādā informatīva brošūra izsniegšanai pirmreizējiem pacientiem (kā arī šo pacientu likumīgajiem pārstāvjiem un tuviniekiem), vajadzības gadījumā mutiski paskaidrojot brošūrā izklāstīto informāciju (136. punkts).

- Uzņemšanas brīdī izsniegtajā brošūrā Daugavpils psihoneiroloģiskās slimnīcas pacienti ir jāinformē par tiesībām iesniegt sūdzības, kā arī par šādu sūdzību iesniegšanas kārtību (137. punkts).

- Ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka Daugavpils psihoneiroloģisko slimnīcu (kā arī citas Latvija psihiatriskās ārstniecības iestādes) regulāri apmeklē no veselības iestādēm neatkarīgas institūcijas pārstāvji (138. punkts).

---

piezīmes

- Ja tiek uzskatīts, ka pacientam, kurš uzņemts slimnīcā, pamatojoties uz viņa piekrišanu, un vēlas pamest slimnīcu, joprojām nepieciešama ārstēšana stacionārā, tad uz šo pacientu ir jāattiecina tiesību aktos noteiktais piespiedu ievietošanas civiltiesiskais process (128. punkts).
- Katrā piespiedu ievietošanas procesā (t. i., pirmreizējās ievietošanas procesā un ievietošanas lēmuma atjaunošanas procesā) būtu vēlams iesaistīt arī ekspertu, kas ir neatkarīgs no iestādes, kurā attiecīgā persona ir ievietota (129. punkts).
- Ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka pacienti pēc saprātīga laika posma var personīgi lūgt tiesu iestādei pārskatīt nepieciešamību turpināt viņu piespiedu ārstēšanu psihiatriskajā slimnīcā (130. punkts).
- Pacientiem, kuri ir ievietoti psihiatriskajā ārstniecības iestādē piespiedu ārstēšanas nolūkā, piespiedu līdzekļa pārskatīšanas procesā ir jābūt tiesībām tieši vērsties pie tiesneša (132. punkts).
- Tiesībnespējīgu personu ievietošana psihiatriskajā/sociālajā aprūpes iestādē, kuru tās nevar pamest, ja vēlas, pamatojoties vienīgi uz aizbildņa piekrišanu, apdraud šo personu būtiskās tiesiskās garantijas (134. punkts).

pieprasītā informācija

- Viedoklis jautājumā par to, ka tiesu medicīniskajai ekspertīzei nosūtīto pacientu piespiedu ievietošana Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā netiek pārskatīta tiesā vismaz vienu reizi gadā, lai gan šāda prasība ir noteikta Kriminālprocesa likumā (131. punkts).
- Informācija par to, vai tie tiesu medicīniskajai ekspertīzei nosūtītie pacienti, kuri nespēj samaksāt par advokāta pakalpojumiem, piespiedu līdzekļa pārskatīšanas procesā var saņemt bezmaksas juridisko palīdzību (132. punkts).
- Viedoklis jautājumā par to, ka rīcībnespējīgiem pilngadīgiem iemītniekiem, kuri sociālajā aprūpes centrā "Krašiņi" tika uzņemti, pamatojoties uz viņu iesniegumu, ir aizliegts pamest centru, ja viņi to vēlas, un tādējādi viņiem *de facto* ir atņemta brīvība uz nenoteiktu termiņu (133. punkts).

II PIELIKUMS

DELEGĀCIJAS APMEKLĒTO VALSTS IESTĀŽU, NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU UN SATIKTO CILVĒKU SARAKSTS

A. Valsts iestādes

Tieslietu ministrija

Gaidis Bērziņš	ministrs
Laila MEDIN	valsts sekretāra vietniece nozaru politikas jautājumos
Kristīne ĶIPĒNA	Kriminālsodu izpildes politikas nodaļas vadītāja
Visvaldis PUĶĪTE	Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieks

Iekšlietu ministrija

Aivars Straume	valsts sekretārs
Andrejs Maģis	Eiropas lietu un starptautiskās sadarbības departamenta direktora vietnieks
Alnis Jirgens	Kārtības policijas priekšnieks (Valsts policija)
Iveta Smoča	Iekšējā drošības biroja vadītāja vietniece (Valsts policija)
Ēriks Ivanovs	Valsts robežsardzes priekšnieka vietnieks

Veselības ministrija

Juris BUNDULIS	valsts sekretāra vietnieks
Rinalds MUNCIŅŠ	valsts sekretāra vietnieks politikas plānošanas jautājumos
Reinis JOKSTS	Veselības aprūpes departamenta direktors

Labklājības ministrija

Iveta PURNE	ministre
Aldis DŪDIŅŠ	Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības departamenta direktora vietnieks
Egita DOROŽKINA	Sociālās aprūpes nodaļas vadītāja
Sandra GARSVĀNE	Sociālās aprūpes nodaļas vecākā referente

Elvīra KISELE Sociālo pakalpojumu pārvaldes Sociālo pakalpojumu kvalitātes kontroles daļas vadītāja

Aivita ROZE-KHAITE Sociālo pakalpojumu pārvaldes Sociālo pakalpojumu kvalitātes kontroles daļas eksperte

B. Latvijas Tiesībsarga birojs

Romāns APSĪTIS tiesībsargs

Ineta PIĻĀNE Krimināltiesību daļas vadītāja

Gundega BRUŅENIECE Pilsonisko un politisko tiesību daļas vadītāja

Līga BIKSINIECE-MARTINOVA Diskriminācijas novēršanas daļas vadītāja

C. Nevalstiskās organizācijas

Latvijas Cilvēktiesību centrs